

Fredagen den
11 maj 1979

Fredagen den 11 maj

Kl. 09.00

*Försvarspolitiken,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motion

1978/79:2687 till civilutskottet

§ 3 Försvarspolitiken, m. m.

Föredrogs

försvarsutskottets betänkande

1978/79:23 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser anslag m. m. för budgetåret 1979/80 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och propositionen 1978/79:138 jämte motioner,

utbildningsutskottets betänkande

1978/79:42 med anledning av propositionen 1978/79:100 och propositionen 1978/79:127 såvitt gäller anslag till tekniska fakulteterna jämte motioner samt

försvarsutskottets betänkanden

1978/79:24 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1979/80 och

1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

TALMANNEN:

Försvarsutskottets betänkande nr 23, utbildningsutskottets betänkande nr 42 samt försvarsutskottets betänkanden nr 24 och 25 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast de betänkanden, beträffande vilka under överläggningen framstälts särskilda yrkanden.

Försvarsutskottets betänkande nr 23

Härvid redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framstälts särskilda yrkanden.

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Punkten 1 (Säkerhets- och försvarspolitiken)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 7 (försvarsdepartementet) (s. 9–12) berett riksdagen tillfälle att yttra sig över vad försvarsministern Lars De Geer anförde om säkerhets- och försvarspolitiken.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:594 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avsåg yrkandena 1 och 10, nämligen

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om den svenska säkerhetspolitiken,

10. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning rörande civilmotstånd,

1978/79:595 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandena 2 och 3, nämligen

2. att riksdagen uttalade sig för omedelbara nedskärningar och inskränkningar av den militära verksamheten i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

3. att riksdagen med ändring av propositionen 1978/79:100 beslutade om en sänkning av försvarskostnaderna för budgetåret 1979/80 med minst 2 miljarder kronor,

1978/79:694 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) såvitt avsåg yrkandena

1. att riksdagen godkände de riktlinjer för försvarspolitiken som angetts i motionen,

2. att riksdagen i enlighet härmed uttalade sig för en minskning av försvarskostnaderna med 50 procent,

1978/79:867 av Evert Svensson m. fl. (s),

1978/79:1217 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 3) och

1978/79:1785 av Sven Johansson (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:595, yrkandena 2 och 3, och 1978/79:694, yrkandena 1 och 2, om minskning av försvarskostnaderna m. m.,

2. att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:594, yrkandet 1, och 1978/79:1217, yrkandet 1, lämnade utan erinran vad fördragande statsrådet hade anförde om säkerhets- och försvarspolitiken,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1785 om en allmän översyn av försvarets inriktning och resursanvändning,

4. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:594, yrkandet 10, och 1978/79:867 om utredning rörande civilmotstånd,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1217, yrkandet 3, om insatserna för försvarsinformation.

Reservation hade avgivits

1. av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100, med avslag på motionen 1978/79:1217, yrkandet 1, samt med bifall till motionen 1978/79:594, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen 1978/79:594 anförts om den svenska säkerhetspolitiken.

Punkten 4 (Det militära försvarets fortsatta utveckling)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 60–78) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets utveckling som försvarsministern Lars De Geer angett.

Under denna punkt i betänkandet behandlades också planeringsfrågor som försvarsministern tagit upp i propositionen 1978/79:138 om vissa anslagsfrågor m. m. rörande försvaret.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i sistnämnda proposition anfördes följande:

”I propositionen läggs fram slutligt förslag beträffande anslagen Flygvapenförband: Materielanskaffning samt Flygvapenförband: Forskning och utveckling som har tagits upp med beräknade belopp i budgetpropositionen. Därvid behandlas också frågan om framtida anskaffning av attack- och skolflygplan samt vissa robotfrågor.”

I detta sammanhang hade behandlats

beträffande planeringsfrågor

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:594 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avsåg yrkandet 2 att riksdagen godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som angetts i motionen,

1978/79:693 av Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1978/79:1217 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg yrkandet 2 att riksdagen beslutade att ett nytt lätt attackplansystem skulle utvecklas och tillverkas inom landet,

dels de med anledning av propositionen 1978/79:138 väckta motionerna

1978/79:2241 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg yrkandet 3 att riksdagen som sin mening uttalade att de operativa krav för attackflygersätt-

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

ning som lades fast i 1977 års försvarsbeslut samt i flygindustrikommitténs betänkande skulle ligga fast,

1978/79:2242 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen med ändring av propositionen 1978/79:138 beslutade att allt utvecklingsarbete av flygplan JA 37 till nya versioner, A 20 eller andra, omedelbart avbröts,

2. att riksdagen beslutade att frågan om lätta attack- och skolflygplan löstes enligt i motionen angivna riktlinjer,

3. att riksdagen som sin mening uttalade att fortsatt anskaffning av JA 37 Viggen avbröts efter andra delserien,

4. att riksdagen hos regeringen begärde att ett program för omställning från militär till civil produktion inom krigsmaterielindustrin snarast utarbetades,

5. att riksdagen uttalade att personalen vid Saab-Scania under omställningsprocessen till annan produktion skulle garanteras anställning vid företaget,

1978/79:2253 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. godkänna de riktlinjer för den framtida flygplansanskaffningen som angivits i motionen,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om robotindustriell verksamhet m. m.,

3. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utredningsarbetet beträffande flygplansindustrins m. m. framtida struktur,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utredningsarbetet rörande försvarets materielverk,

1978/79:2254 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en plan för omställning till ökad civil produktion inom flygindustrin i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:2271 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att utvecklingen av projektet SK 38/A 38 skulle fullföljas,

1978/79:2296 av Georg Danell (m) och Per-Olof Strindberg (m), vari yrkats att riksdagen beslutade att avslå regeringens förslag att nu ytterligare låta utreda organisation och uppgifter för försvarets materielverk,

1978/79:2297 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att studierna och utvecklingsarbetet rörande flygplansanskaffningen under 1980-talet i fortsättningen i första hand skulle inriktas på en anskaffning av ett nytt skol- och övningsplan med attackförmåga i enlighet med vad som häde anförts i motionen,

2. att begära att regeringen skulle låta närmare belysa problemen i

samband med eventuell svensk import av militära flygplan från utlandet,

3. att slutgiltigt beslut om antalet Jaktviggen i den svenska flygvapenorganisationen skulle anstå till 1982 års försvarsbeslut,

4. att begära att regeringen skulle låta närmare belysa kostnaderna för underhållsorganisationen för Viggensystemet, om nytillverkningen av flygplan upphörde i Sverige,

5. att begära att regeringen inom ramen för en statlig flygkommission skulle låta utforma förslag till en strategi på lång sikt för svensk flygindustri med sikte på att få till stånd ökad produktion av flygplan, flygplansdelar och närbesläktade produkter för civilt bruk och på så sätt bevara utvecklad teknologi och trygga sysselsättningen,

beträffande personalfrågor motionerna

1978/79:250 av Ulla Ekelund (c) och Gunnar Björk i Gävle (c),

1978/79:421 av Erik Glimnér m. fl. (c),

1978/79:423 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m, s, c, fp),

beträffande värnpliktsutbildning m. m. motionerna

1978/79:251 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandena 4–6) och

1978/79:696 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandena 1–3 och 5–6, nämligen

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag om att den särskilda militära bestraffningsrätten avskaffades,

2. att riksdagen uttalade sig för att full yttranderätt och fullständiga fackliga rättigheter för de värnpliktiga i enlighet med motionens riktlinjer borde införas,

3. att riksdagen uttalade sig för att arbetstiden för de värnpliktiga skulle förkortas och regleras i enlighet med vad som angetts i motionen,

5. att riksdagen uttalade sig för att den militära sjukvården "civiliserades" i enlighet med motionens riktlinjer,

6. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att de civila bestämmelserna för arbetarskydd skulle gälla utan inskränkningar också inom den militära sektorn.

Utskottet hemställde

beträffande flygplanfrågor m. m.

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:1217, yrkandet 2, 1978/79:2241, yrkandet 3, och 1978/79:2271 om beslut eller uttalanden med inriktning på att flygplan SK 38/A 38 skulle utvecklas,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2242, yrkandena 1–3, om flygplan JA 37 och om framtida anskaffning av attack- och skolflygplan,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2297, yrkandet 3, om tidpunkten för slutgiltigt beslut om antalet flygplan JA 37,

4. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:138 och motio-

nera 1978/79:594, yrkandet 2 i denna del, och 1978/79:2253, yrkandet 1, samt med avslag på motionen 1978/79:2297, yrkandena 1 och 2, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om riktlinjer för studie- och utvecklingsarbete för flygvapenförband under budgetåret 1979/80,

5. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:138 och motionerna 1978/79:2253, yrkandena 3 och 4, 1978/79:2296 och 1978/79:2297, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om kommande utredningsarbete,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:138 och motionerna 1978/79:2242, yrkandet 4, 1978/79:2254 och 1978/79:2297, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om ytterligare åtgärder för civilt utnyttjande av industriella resurser,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2242, yrkandet 5, om anställningsgaranti för viss personal,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2253, yrkandet 2, om robotindustriell verksamhet,

 beträffande övriga planeringsfrågor

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:693 om "samhällstjänst" för män och kvinnor,

10. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:594, yrkandet 2 i denna del, godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet hade angett,

 beträffande personalfrågor

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:250 om utredning av försvarets personalpolitik,

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:421 om utvärdering av genomförda strukturförändringar inom försvarsmakten,

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:423 om förstärkningar av personalvårdsresurserna inom armén,

 beträffande värnpliktsutbildning m. m.

14. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:251, yrkandena 4–6, om de värnpliktigas medinflytande m. m.,

15. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:696, yrkandena 1–3 samt 5 och 6.

Reservationer hade avgivits

2. beträffande utveckling av flygplan SK 38/A 38

av Per Petersson (m) och Gunnar Oskarson (m) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:138 samt med bifall till motionerna 1978/79:1217, yrkandet 2, 1978/79:2241, yrkandet 3, och 1978/79:2271 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om utveckling av flygplan SK 38/A 38,

beträffande riktlinjer för studie- och utvecklingsarbete för flygvapenförband

3. av Erik Glimmér, Georg Pettersson, Gunnar Björk i Gävle och Bertil Johansson (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 och 4 bort hemställa

3. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2297, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om tidpunkten för slutgiltigt beslut om antalet flygplan JA 37,

4. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:138, med bifall till motionen 1978/79:2297, yrkandena 1 och 2, samt med avslag på motionerna 1978/79:594, yrkandet 2 i denna del, och 1978/79:2253, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om riktlinjer för studie- och utvecklingsarbete för flygvapenförband under budgetåret 1979/80,

4. av Per Petersson (m) och Gunnar Oskarson (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:594, yrkandet 2 i denna del, 1978/79:2253, yrkandet 1, och 1978/79:2297, yrkandena 1 och 2, om riktlinjer för studie- och utvecklingsarbete för flygvapenförband under budgetåret 1979/80,

5. beträffande civilt utnyttjande av industriella resurser
av Per Petersson (m), Gunnar Oskarson (m), Bertil Dahlén (fp) och Eric Hägelmark (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2242, yrkandet 4, 1978/79:2254 och 1978/79:2297, yrkandet 5, om ytterligare åtgärder för civilt utnyttjande av industriella resurser,

6. beträffande riktlinjer för planeringsperioden
av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:594, yrkandet 2 i denna del, skulle godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som hade angetts i motionen 1978/79:594.

Punkten 5 (Förmåner åt värnpliktiga m. fl.)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 79–81) föreslagit riksdagen att

1. anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520),

2. godkänna vad försvarsministern förordat om förmåner åt värnpliktiga m. fl.

Lagförslaget innebar att maximibeloppet för familjepenningen skulle höjas från 990 till 1 020 kr. per månad för maka och från 450 till 480 kr. per månad för barn fr. o. m. den 1 juli 1979.

Vidare hade i propositionen föreslagits att dagersättningen med hänsyn till det allmänna kostnadsläget skulle höjas från 14 till 15 kr., vilket innebar att den sammanlagda kostnadsersättningen – dagersättningen och tillägg till dagersättningen – blev (15+15) 30 kr. fr. o. m. 231:a t. o. m. 300:e tjänstgöringsdagen och att för tjänstgöringstid därefter blev den sammanlagda kostnadsersättningen per dag (15+30) 45 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:251 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avsåg yrkandena 2–3 och 7, nämligen

2. att riksdagen beslutade att dagersättningen höjdes med 2 kr. per dag till 16 kr.,

3. att riksdagen beslutade att familjepenningen för barn höjdes med 90 kr. per månad till 540 kr. per månad,

7. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om medel för de värnpliktigas särskilda behov,

1978/79:424 av Ivan Svanström (c) och Bengt Bengtsson (c),

1978/79:504 av Roland Brännström (s) och Lilly Hansson (s),

1978/79:696 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandet 4 i denna del att riksdagen uttalade sig för att de ekonomiska villkoren för de värnpliktiga borde förbättras i enlighet med vad som angetts i motionen,

1978/79:865 av Lilly Hansson m. fl. (s) samt

1978/79:1784 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) såvitt avsåg yrkandet 1 att riksdagen beslutade att dagersättningen höjdes med 6 kr. per dag till 20 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:251, yrkandet 3, skulle anta av regeringen framlagt förslag till lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520),

2. att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:251, yrkandet 2, 1978/79:696, yrkandet 4 i denna del, och 1978/79:1784, yrkandet 1, godkände vad föredragande statsrådet i propositionen 1978/79:100 hade förordat rörande dagersättningen till värnpliktiga m. fl.,

3. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:424 och 1978/79:696, yrkandet 4 i denna del, om fria resor för värnpliktiga,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:504 om ersättningen till värnpliktig vid inskrivning,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:865 om det särskilda familjebidragssystemet för värnpliktiga,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:251, yrkandet 7, rörande medel för de värnpliktigas särskilda behov,

7. att riksdagen godkände vad föredragande statsrådet i övrigt hade förordat om förmåner åt värnpliktiga m. fl.

Reservation hade avgivits

7. av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:251, yrkandet 3, skulle anta av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520),

2. att riksdagen rörande höjning av dagersättningen till värnpliktiga m. fl. med anledning av propositionen 1978/79:100 samt med avslag på motionerna 1978/79:696, yrkandet 4 i denna del, och 1978/79:1784, yrkandet 1, skulle bifalla motionen 1978/79:251, yrkandet 2.

Punkten 6 (Ramberäkning för budgetåret 1979/80 m. m. – militära försvaret)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 84–88) föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1979/80 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 13 111 955 000 kr. i prisläget februari 1978,

2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 med den del av ökade kostnader för vissa förmåner åt värnpliktiga som översteg vad nettoprisindex gav,

4. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1978/79,

5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1979/80 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1978/79:422 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m),

1978/79:594 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avsåg yrkandena 3–5, nämligen

3. att riksdagen beslutade fastställa utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 till 12 703 910 000 kr., i prisläge februari 1978,

4. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen

anförts om förändringar av bemyndiganderamar och betalningsmedel för budgetåret 1979/80,

5. att riksdagen skulle avslå regeringens hemställan om bemyndigande att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 med den del av ökade kostnader för förmåner åt värnpliktiga vilken översteg vad nettoprisindex gav, och

1978/79:1219 av Bertil Johansson (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:594, yrkandena 3 och 4, för budgetåret 1979/80 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 13 111 955 000 kr. i prisläget februari 1978,

2. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:594, yrkandet 5, bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 med den del av ökade kostnader för vissa förmåner åt värnpliktiga som översteg vad nettoprisindex gav,

4. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1978/79,

5. att riksdagen bemyndigade regeringen att under budgetåret 1979/80 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:422 om systemet för priskompensation till försvaret,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1219 om överföring av vissa sociala kostnader, m. m.

Reservation hade avgivits

8. av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:594, yrkandena 3 och 4, för budgetåret 1979/80 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 12 703 910 000 kr. i prisläget februari 1978 samt begärde att regeringen anpassade utnyttjandet av betalningsmedel och beställningsbemyndiganden efter denna utgiftsram,

3. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:594, yrkandet 5, skulle avslå regeringens förslag om bemyndigande att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 med den del av ökade kostnader för vissa förmåner åt värnpliktiga som översteg vad nettoprisindex gav.

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden

1. av Per Petersson (m) och Gunnar Oskarson (m) samt
2. av Gunnar Oskarson (m) och Bertil Johansson (c).

Punkten 7 (Anslagsfrågor för det militära försvaret)

Regeringen hade i budgetpropositionen och i propositionen 1978/79:138 föreslagit riksdagen att för budgetåret 1979/80 anvisa medel, lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt närmare angiven sammanställning.

*Försvarspolitikén,
m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:353 av Bengt Kindbom (c) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1978/79:354 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag till omorganisation av underrättelsetjänsten till ett civilt organ, som skulle lyda direkt under försvarsdepartementet,

2. att riksdagen beslutade om organisation av underrättelsenämnden, som innebar representation för samtliga riksdagspartier samt att nämnden gjordes ansvarig inför riksdagen och dess konstitutionsutskott,

3. att riksdagen, om yrkandena under punkterna 1 och 2 inte bifölls, skulle avslå yrkandet i budgetpropositionen bil. 7 p. F 20 om Insatsberedskap m. m. på 58 300 000 kr.,

1978/79:1793 av Hans Wachtmeister (m) och Olle Eriksson (c),

dels den med anledning av propositionen 1978/79:138 väckta motionen 1978/79:2241 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg yrkandena

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att medge att utvecklingsarbete under anslaget Flygvapenförband för SK 38/A 38 för verksamheten under resterande del av försvarsbeslutsperioden t. o. m. 1981/82 fick beställas inom en kostnadsram av 1 600 000 000 kr., bemyndigandet avsåg att täcka utvecklingen av flygplan SK 38/A 38 samt tillhörande beväpnings- och motmedelsutrustning,

2. att riksdagen till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 660 500.000 kr.

Utskottet hemställde

i fråga om fjärde huvudtiteln

1. att riksdagen till Försvarsdepartementet för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 20 900 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande Vissa nämnder m. m. skulle

a. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att under budgetåret 1979/80 ikläda staten garanti för lån till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum med sammanlagt högst 2 000 000 kr.,

- b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 12 700 000 kr.,
3. att riksdagen till Kommittéer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 4 100 000 kr.,
4. att riksdagen till Extra utgifter för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,
5. att riksdagen till Reglering av prisstegringar för det militära försvaret för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 400 000 000 kr.,
6. att riksdagen till Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 3 412 000 000 kr.,
7. att riksdagen beträffande Arméförband: Materielanskaffning skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 1 128 000 000 kr.,
 - b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 999 500 000 kr.,
8. att riksdagen till Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 89 700 000 kr.,
9. att riksdagen beträffande Arméförband: Forskning och utveckling skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för arméförband fick beställas inom en kostnadsram av 110 000 000 kr.,
 - b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 92 000 000 kr.,
10. att riksdagen till Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 080 000 000 kr.,
11. att riksdagen beträffande Marinförband: Materielanskaffning skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 1 049 000 000 kr.,
 - b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 631 000 000 kr.,
12. att riksdagen till Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 25 250 000 kr.,
13. att riksdagen beträffande Marinförband: Forskning och utveckling skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för marinförband fick beställas inom en kostnadsram av 65 200 000 kr.,
 - b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 47 500 000 kr.,
14. att riksdagen till Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 880 000 000 kr.,
15. att riksdagen beträffande Flygvapenförband: Materielanskaffning skulle
 - a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 2 032 000 000 kr.,
 - b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 977 000 000 kr.,
16. att riksdagen till Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.,

17. att riksdagen beträffande Flygvapenförband: Forskning och utveckling med bifall till propositionen 1978/79:138 och med avslag på motionen 1978/79:2241, yrkandena 1 och 2, skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 320 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 418 200 000 kr.,

18. att riksdagen till Försvarsstaben för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 81 000 000 kr.,

19. att riksdagen till Arméstaben för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 48 800 000 kr.,

20. att riksdagen till Marinstaben för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 40 100 000 kr.,

21. att riksdagen till Flygstaben för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 48 500 000 kr.,

22. att riksdagen till Militärområdesstaber m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 261 500 000 kr.,

23. att riksdagen till Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 10 200 000 kr.,

24. att riksdagen till Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning m. m. skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för vissa staber fick läggas ut inom en kostnadsram av 52 900 000 kr.,

b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 62 900 000 kr.,

25. att riksdagen till Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 800 000 kr.,

26. att riksdagen till Försvarets civilförvaltning för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 40 550 000 kr.,

27. att riksdagen till Försvarets sjukvårdstyrelse för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.,

28. att riksdagen till Fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 76 100 000 kr.,

29. att riksdagen beträffande Försvarets materielverk skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att för budgetåret 1979/80 förnödenheter för fredsutbildningen fick beställas så att vid varje tillfälle en kostnadsram av 650 000 000 kr. inte överskreds,

b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 455 600 000 kr.,

30. att riksdagen beträffande Gemensam försvarsforskning skulle

a. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 235 700 000 kr.,

b. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1979/80 medge att materiel för forskningsändamål beställdes inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.,

31. att riksdagen till Försvarets radioanstalt för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 115 800 000 kr.,

32. att riksdagen till Värnpliktsverket för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 63 800 000 kr.,

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

33. att riksdagen till Försvarets rationaliseringsinstitut för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 26 900 000 kr.,

34. att riksdagen till Försvärshögskolan för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 140 000 kr.,

35. att riksdagen till Militärhögskolan för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 21 800 000 kr.,

36. att riksdagen till Försvarets gymnasieskola för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 3 300 000 kr.,

37. att riksdagen till Försvarets förvaltningsskola för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 4 450 000 kr.,

38. att riksdagen till Försvarets brevskola för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 550 000 kr.,

39. att riksdagen till Statens hundskola för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 740 000 kr.,

40. att riksdagen till Krigsarkivet för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 4 400 000 kr.,

41. att riksdagen till Statens försvarshistoriska museer för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 6 700 000 kr.,

42. att riksdagen till Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 6 400 000 kr.,

43. att riksdagen till Försvarets datacentral för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

44. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1793 till Frivilliga försvarsorganisationer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 50 600 000 kr.,

45. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:354 till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 58 300 000 kr.,

46. att riksdagen beträffande Viss gemensam verksamhet skulle
a. bemyndiga regeringen att medge att beställningar m. m. av krigskartor fick läggas ut inom en kostnadsram av 860 000 kr.,

b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 13 650 000 kr.,

47. att riksdagen till Vissa ersättningar m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 48 424 000 kr.,

48. att riksdagen till Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

i fråga om statens allmänna fastighetsfond

49. att riksdagen till Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 7 000 000 kr.,

i fråga om försvarets fastighetsfond

50. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:353, yrkandet 2, till Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.,

51. att riksdagen till Marinförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 99 600 000 kr.,

52. att riksdagen till Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 131 000 000 kr.,

53. att riksdagen till Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 40 000 000 kr.,

54. att riksdagen till Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 21 000 000 kr.,

i fråga om statens datamaskinfond, försvarets delfond

55. att riksdagen beträffande Anskaffning av datamaskiner skulle

a. för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 14 800 000 kr.,

b. medge att datamaskinutrustning beställdes till en kostnad av – utöver tidigare medgivet belopp – högst 20 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

9. av Per Petersson (m) och Gunnar Oskarson (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen beträffande Flygvapenförband: Forskning och utveckling med anledning av propositionen 1978/79:138 och med bifall till motionen 1978/79:2241, yrkandena 1 och 2, skulle

a. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 1 920 000 000 kr.,

b. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 660 500 000 kr.

Utbildningsutskottets betänkande nr 42

I propositionen 1978/79:100 bil. 12 hade regeringen (utbildningsdepartementet) under punkten D 21 (s. 563–567) förslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. bemyndiga regeringen att föra en tjänst som professor över stat i enlighet med vad som förordats i propositionen,

4. till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 215 684 000 kr. varav 2 939 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Sedermera hade regeringen i propositionen 1978/79:127 lagt fram förslag om åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten. Propositionen hade remitterats till utbildningsutskottet i vad avsåg hemställan i bil. 4 att riksdagen till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1979/80 under nionde

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

huvudtiteln anvisade ett i förhållande till propositionen 1978/79:100 med 6 000 000 kr. höjt reservationsanslag av 222 434 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionen 1978/79:1911 av Carl-Wilhelm Lothigius m. fl. (m, c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att en professur i träteknik omedelbart inrättades vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH).

dels den med anledning av propositionen 1978/79:138 (vilken proposition remitterats till försvarsutskottet) väckta motionen 1978/79:2255 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen till Tekniska fakulteterna utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1978/79:100 bil. 12 för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:127 beslutade anvisa 6 000 000 kr. för forskningsorganisationen vid högskolan i Luleå,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bemyndigade regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1911 bemyndigade regeringen att vid tekniska högskolan i Stockholm inrätta en tjänst som professor i träteknik,

4. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bemyndigade regeringen att ändra benämningen av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

5. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bemyndigade regeringen att föra en tjänst som professor över stat i enlighet med vad som förordats i propositionen,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2255 om särskild medelsanvisning för teknisk forskning vid universitetet i Linköping,

7. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till propositionen 1978/79:127 samt med avslag på motionen 1978/79:2255 i denna del till Tekniska fakulteterna under nionde huvudtiteln för budgetåret 1978/80 anvisade ett reservationsanslag av 221 684 000 kr., varav 2 939 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits beträffande särskild medelsanvisning för teknisk forskning vid universitetet i Linköping av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Åke Gillström och Torsten Karlsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 och 7 bort hemställa

6. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2255 beslutade anvisa 4 000 000 kr. för teknisk forskning vid universitetet i Linköping,

7. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionerna 1978/79:100 och 1978/79:127 samt motionen 1978/79:2255 i denna del till Tekniska fakulteterna under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 225 684 000 kr., varav 2 939 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Försvarsutskottets betänkande nr 25

I propositionen 1978/79:111 bil. 3 (försvarsdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av försvarsministern Lars De Geer – berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet anfört om de förenklingar i kontakterna mellan medborgare och samhällsorgan som regeringen hade genomfört eller avsåg att genomföra.

I propositionen anmäldes förenklingar i administrationen av de värnpliktigas reseförmåner och inom försvarets planerings- och budgeteringssystem. Vidare behandlades förbättringar av myndigheternas möjligheter att arbeta rationellt, viss försöksverksamhet och förenklingar i instruktioner m. m. Slutligen togs också upp vissa informationsfrågor.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1978/79:2467 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade inrätta en särskild parlamentarisk kommission, bestående av representanter för alla riksdagspartier, med uppgift att granska den militära byråkratin och föreslå förenklingar (yrkandet 13).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2467, yrkandet 13,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört med anledning av föredragande statsrådets redovisning av de förenklingar i kontakterna mellan medborgare och samhällsorgan som regeringen hade genomfört eller avsåg att genomföra.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Riksdagen skall nu debattera och besluta om det tredje budgetåret av de fem som omfattas av 1977 års försvarsbeslut. Det finns anledning att återkomma till den allmänna bedömning av Sveriges säkerhetspolitik och försvarspolitik som i detta sammanhang gjordes av riksdagen och erinra om att denna allmänna bedömning gjordes under bred enighet. Regeringen och försvarsutskottet har kunnat konstatera att utvecklingen efter försvarsbeslutet inte motiverar någon förändring av denna grundläggande syn.

Utvecklingen under det gångna året har präglats av oro på många håll i världen men också av en stabilitetsbevarande förmåga hos det internationella systemet. Fredsuppgörelsen mellan Israel och Egypten innebär en betyd-

sefull händelse i denna permanenta krishärd. Vi hoppas att uppgörelsen skall visa sig vara ett steg på vägen mot en mera omfattande fredsuppgörelse.

I Fjärran Östern innebar de aktiva krigshandlingarna mellan Vietnam och Kina ytterligare lidanden för denna krigshärjade del av världen. Utvecklingen av konflikten kunde dock hållas på en kontrollerad nivå. Händelseutvecklingen i Afrika inger oro. Det förefaller inte nu sannolikt med en snabb och fredlig utveckling mot självständighet och majoritetsstyre vare sig i Rhodesia eller i Namibia. Det är ännu för tidigt att med bestämdhet uttala sig om de mera långsiktiga konsekvenserna av omvälvningen i Iran. Vårt eget och västvärldens beroende av denna del av världen för vår oljeförsörjning gör givetvis att vi har den största anledning att följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Utvecklingen av relationerna mellan supermakterna kan sägas gå i riktning mot minskad bipolaritet. Det amerikanska fullständiga erkännandet av Kina och det träffade samarbetsavtalet mellan Kina och Japan utgör exempel på denna tendens. Samtidigt som de sovjetisk-amerikanska relationerna inte varit utan irritationsmoment kvarstår ändå på båda sidor den grundläggande viljan att fullfölja avspänningspolitiken.

Strävandena efter nedrustning och rustningskontroll har inte medfört någon förändring av det allmänna rustningsläget i världen. Samtidigt innebär det SALT II-avtal som förefaller komma att träffas inom en relativt kort framtid ett betydelsefullt fortsatt steg mot en internationell rustningsreglering och ett bevis på att supermakterna är beslutna att fullfölja avspänningspolitiken. SALT II innebär visserligen inte någon väsentlig nedrustning på de interkontinentala terrorvapnens område. Själva existensen av ett sådant avtal är dock ett positivt inslag i den internationella rustningsbilden. Vissa begränsade framsteg förefaller också ha gjorts i de pågående förhandlingarna i Wien om styrkereduktioner i Europa, Mutual Balanced Force Reduction-förhandlingarna. Även i övrigt har under det gångna året inte saknats initiativ på nedrustningsområdet. Det finns anledning att under det kommande året återkomma till detta i olika sammanhang. Vi kommer givetvis från svensk sida att fullfölja vår tradition av en aktiv och pådrivande internationell nedrustningspolitik.

Den internationella utvecklingen har inte inneburit någon förändring i den säkerhetspolitiska situation av relativt låg spänningsnivå och balans som präglar vårt omedelbara närområde. Samtidigt har den ökade strategiska betydelse som den vapentekniska utvecklingen medfört för Norra Ishavsområdet och de olösta territoriella frågorna i Norra Ishavet inneburit ett ökat internationellt intresse för denna för oss så betydelsefulla del av världen. De berörda staterna har genom sitt agerande visat att de eftersträvar att vidmakthålla en låg spänningsnivå och att undvika åtgärder som kan uppfattas som nya inslag i den säkerhetspolitiska bilden.

Den svenska försvarspolitiken spelar en betydelsefull roll för balansen i vårt närområde. En fast svensk försvarspolitik uppfattas av vår omvärld som ett omistligt inslag i det som brukar kallas den nordiska balansen. Genom att vidmakthålla ett för våra förhållanden starkt försvar bidrar vi till tryggheten i

vår del av världen.

Deltagande med svensk trupp i Förenta nationernas fredsbevarande operationer förblir liksom hittills en viktig uppgift för den svenska försvarsmakten. Sverige har erbjudit deltagande i en planerad FN-insats i Namibia. Det fortsatta svenska engagemanget i Mellersta Östern blir beroende av ställningstagandet i Förenta nationernas säkerhetsråd. Vad gäller insatsen på Cypern förutses för ögonblicket ingen ändring.

Den försvarsbudget för 1979/80 som nu skall debatteras innebär en fullföljd av 1977 års försvarsbeslut. Regeringens och utskottets förslag innebär en förlängning av den ekonomiska ram för femårsperioden som då beslutades. Samtidigt visar planeringen nu, att det inte är möjligt att till alla delar under perioden genomföra det program som låg till grund för 1977 års beslut. Det är angeläget att vi inför kommande försvarsbeslut tar lärdom av det förflutna och att vi förfinar våra planeringsmetoder, så att våra beslut blir så realistiska som möjligt. Jag vill i detta sammanhang peka på att det finns en reservation som förordar nära en halv miljard lägre utgiftsram och att denna reservation i praktiken skulle ställa sig nästan ogenomförbar.

Detta socialdemokratiska förslag baserar sig logiskt på socialdemokraternas första reservation vid utskottets betänkande som i sin tur faller tillbaka på deras reservation i samband med försvarsbeslutet. Man anser att riskerna för ökad spänning inom Norra Ishavs-området överdrivits i utskottets skrivning. Intressant är då att notera att precis motsatt uppfattning kommit till uttryck i konkreta åtgärder i våra nordiska grannländer, som förstärkt sitt försvar i det aktuella området. Detta torde också ägnas större uppmärksamhet nu än förut av de bägge stormaktsblocken. Jag vill alltså bestrida korrektheten i reservanternas bedömning att de säkerhetspolitiska riskerna skulle motivera lägre försvarsanslag i vårt land.

I reservation nr 6 följer därefter socialdemokraterna logiskt upp sin säkerhetspolitiska bedömning, liksom i samband med försvarsbeslutet, genom att föreslå att försvarsanslagen för budgetåret 1979/80 skall skäras ned i budgeten med 448 milj. kr. i löpande penningvärde, en summa som egentligen bör höjas ej oväsentligt om värnpliktsförmånerna dessutom skall höjas enligt samma partis reservation nr 7. Eftersom trygghetslagarna rimligtvis måste gälla även försvarets personalkårer kan denna kostnadsnedskärning icke tagas på lönesidan. Den måste följaktligen sättas in på minskade inköp av materiel, och detta i mycket påtaglig omfattning. Beloppet motsvarar halva arméns materielköp under ett år, eller hela marinens inköp av materiel i Sverige under ett år. Rent affärsmässigt skulle sådana åtgärder framtinga omförhandlingar av redan gjorda inköp, vilket med till visshet gränsande sannolikhet skulle medföra skadeståndsanspråk från de leverantörer som ej skulle medges rätt att fullfölja leveranser enligt redan uppgjorda kontrakt. Än allvarigare skulle åtgärden slå mot beläggningsindustrin inom vår försvarsindustri, som redan med regeringens proposition delvis kommer att få problem med bristande sysselsättning – dock sannolikt inte av större omfattning än att naturlig avgång kan klara av problemen. Om riksdagen följde reservanternas linje i denna fråga, skulle ett par tusen anställda i vår

försvarsindustri behöva andra, nya jobb omedelbart. På vissa orter skulle detta medföra en mycket allvarlig sysselsättningssituation!

1977 års försvarsbeslut innebar inledningsvis en viss uppgång i den andel av försvarsutgifterna som kunde avsättas för materiell förnyelse. Denna andel tenderar nu åter att gå ned. En fortsatt kraftfull rationalisering av fredsorganisationen är därför nödvändig. Det är i detta perspektiv man måste se de förslag till begränsningar i fredsorganisationen som regeringen framlagt på grundval av fredsorganisationsutredningens förslag. Jag hälsar med tillfredsställelse utskottets tillstyrkan av dessa förslag.

Den fortsatta beredningen av den s. k. flygplansfrågan har bekräftat riktigheten av den bedömning som gjordes redan av 1974 års försvarsutredning, nämligen att ett nyutvecklat svenskt kombinerat attack- och skolflygplan inte kunde inrymmas i den ekonomiska ram som utredningens majoritet förordade och som kom att bilda utgångspunkten för 1977 års försvarsbeslut. De av reservanterna i utskottet som rekommenderar en utveckling av ett sådant flygplan yrkar konsekvent nog också på ett ca 200 milj. kr. förhöjt anslag för detta ändamål. Det är emellertid, som framgår av den ekonomiska analysen i regeringens proposition i flygplansfrågan, på lång sikt som ett genomförande av B3LA eller A 38/SK 38 inom rimliga förutsebara försvarsekonomier skulle få oacceptabla konsekvenser för övriga funktioner inom försvaret. En annan bedömning gör endast de av reservanterna i utskottet som förordar ett genomförande av B3LA eller A 38/SK 38. Endast för ett genomförande av detta projekt förelåg ett genomarbetat beslutsunderlag. Vi skall nu genom överbefälhavaren låta utreda om och på vilket sätt en förlängning av Viggenserien är lämplig och möjlig och om flygplanet därvid kan ges en viss attackkapacitet utöver den nuvarande. Överbefälhavaren skall också utreda frågan om anskaffning av ett skolflygplan med olika grader av beväpning och bedöma hur ett sådant flygplan lämpligen skulle kunna användas i krigsorganisationen. Avsikten är att ett ordentligt underlag skall kunna föreligga för beslut i denna kammare inom ett år.

Några reservanter i utskottet har velat lämna ganska precisa direktiv på inriktningen av utredningsarbetet på framtida skolflygplan, både i vad avser teknisk utformning och användning i krigsorganisationen. Jag tror inte att det är klokt att på detta tidiga stadium göra så bindande uttalanden. Vi har ju utomordentlig sakkunskap såväl inom flygvapnet och försvarets materielverk som inom flygtekniska försöksanstalten och därtill kunskaperna inom flygindustrin beträffande produktion samt inom försvarets fabriksverk beträffande underhållet av olika flygplanssystem. All denna sakkunskap måste utnyttjas i undersökningen. Jag vill emellertid understryka att skillnaderna i praktiken rörande inriktningen av utredningsarbetet förefaller mig vara små. Även om motsatsen kommer att hävdas i kammaren i dag, föreligger det i sak en ganska god överensstämmelse mellan socialdemokrater, centerpartister och folkpartister rörande vad som skall utredas. Jag beklagar att denna enighet ej återspeglas i utskottets betänkande.

Det har sagts att flygplanspropositionen i princip innebär att vårt lands

flygindustri läggs ned. Jag vill på det bestämdaste hävda att så inte är fallet och punkt för punkt påpeka bl. a. följande:

1. Orderbeläggningen genom Viggentillverkningen uppgår till nära tio år, och kan förlängas om antalet plan av denna typ utökas eller förändras. Hur många verkstadsindustrier i vårt land har i dag en sådan beläggning?

2. Ett beväpnat skolflygplan kommer att kräva vissa utvecklingsinsatser, liksom självfallet också produktion längre fram.

3. Även om en ny grundplattform för att i framtiden ersätta Viggensystemet sannolikt inte kan tagas fram enbart i vårt land, så kan vi antagligen antingen samarbeta med ett annat land om utvecklingen av ett sådant plan eller anpassa en utifrån hämtad plantyp till svenska förhållanden genom ett omfattande förändringsarbete i fråga om målsökning, vapen och elektronik över huvud taget. Det torde i framtiden vara omöjligt för ett så litet land som Sverige, som dessutom för en snäv politik då det gäller tillåtandet av vapenexport – en politik som det råder allmän uppslutning kring i riksdagen –, att ensamt ta fram en sådan grundplattform i framtiden. Att så är fallet kan exemplifieras med att kostnaderna för att ta fram det nya Tornadoflygplanet delats mellan England, Västtyskland och Italien.

4. Mycket talar för att robotar av olika slag kommer att spela en stor roll inom försvarstekniken under kommande år. Trots vissa kortsiktiga nackdelar har regeringen valt att placera en större robotorder inom Sverige, i avsikt att upprätthålla kapacitet för tillverkning av större robotar inom landet även framåt i tiden. Den nu aktuella beställningen på sjömålsrobot torde ge ett avsevärt utvecklingsarbete under några år framåt, och därefter ett ej föraktligt jobb med produktionen.

5. Regeringen har förklarat sig beredd att på allt sätt stödja en övergång inom flygindustrin till civil produktion, och industridepartementet har tillsatt en särskild delegation under ledning av Tony Hagström för att följa och stödja denna utveckling. Volvo Flygmotors nyligen bekräftade samarbete med utländskt företag är ett utmärkt exempel på en sådan övergång, och även Saab har erhållit beställningar från amerikansk och engelsk flygindustri på komponenter och delsystem. Det faktum att den svenska flygindustrins ledande företag samtliga ingår i stora, finansiellt starka koncerner bör också underlätta övergång till civil produktion eller annan verksamhet.

Civilförsvarets förmåga att lösa sina krigsuppgifter bidrar till totalförsvarets fredsbevarande funktion genom att stärka samhällets motståndsförmåga och därmed också tilltron till vår föresats att göra motstånd mot påtryckningar och angrepp. Civilförsvarets uppgifter har försvärats genom flyttningen från glesbygd till tätorter samt genom samhällets ökade sårbarhet i fråga om transporter, information, försörjning med livsmedel, värme och energi liksom över huvud taget av den växande komplexiteten i vår samhällsuppbyggnad. Den 1 juli 1979 träder 1975 års lag om skyddsrummsbyggande i funktion, vilket i princip innebär att statlig ersättning efter vissa normer skall utgå till skyddsrummsbyggandet inom nyproduktionen inom större tätorter och att kommunerna får det övergripande ansvaret för planeringen av skyddsrummsbyggandet. Till hösten planeras också vissa prov

med långtidsutbildning inom civilförsvaret av vapenfria tjänstepliktiga, avsedda att belysa behovet av sådan utbildning och möjligheterna att i framtiden utöka dess omfattning till ett större antal.

De långsiktiga avvägningsproblemen inom det militära försvaret och civilförsvaret ligger hos 1978 års försvarskommitté, från vilken jag kommer att få ett första betänkande ungefär till midsommar. Med innehållet i detta betänkande invägt, avser jag därefter att ge direktiv till ÖB beträffande det fortsatta planeringsarbetet. Viss aktsamhet har iakttagits, bl. a. vid förhandlingar beträffande långsiktiga materielköp, för att säkerställa erforderlig handlingsfrihet inför 1982 års försvarsbeslut.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Sveriges säkerhetspolitik – vari vårt totalförsvaret är en mycket viktig del – har som mål att bevara vår fred, vår frihet och vår demokratiska livsform.

Frågorna om Sveriges fred, frihet och demokratiska styrelsesätt angår oss alla.

Praktiskt taget alla svenskar vill att vårt land skall vara fredat, fritt och demokratiskt styrt. Vi anser också samfällt att vår alliansfria politik syftande till neutralitet vid krig, med stöd av ett respektingivande försvar, givit oss möjlighet att stå utanför två världskrig som berört våra grannländer. Vårt land har haft glädje av fred i mer än 160 år, dvs. fem à sex generationer. Vi tycker alla att detta är bra, och vi gläds över det.

Ett starkt försvar kräver kännbara uppoffringar, personliga och ekonomiska. Men det är många – alltför många – som skyggar för att tala klartext om försvarets kostnader och krav.

Erfarenheten visar att vid kriser och krig i vår nära omvärld ökar intresset för ett starkt försvar och även viljan att göra uppoffringar för försvaret. När vi har långa perioder med fred i vårt närområde avtar känslan för det starka försvarets betydelse för vår frihet och fred. Men det är under en lång fredsperiod vi försvarskunniga – politiker och andra – har vårt stora ansvar. Vi försvarskunniga vet, att det tar lång tid att bygga upp ett starkt försvar. Vi vet att det finns för supermakterna strategiskt viktiga områden i vårt lands närhet. Vi vet att genom pakter, allianser och nutida kommunikationer kan ett krig eller en allvarlig kris i en helt annan del av världen snabbt medföra hot mot vårt land.

Det är vår uppgift att klargöra det ovillkorliga sambandet mellan en uthållig satsning på ett starkt totalförsvaret och möjligheten att ha ett starkt värn för vårt land den okända dag när vi utsätts för ett allvarligt hot. Ingen vet när den dagen kommer. Men alla vet att den kan komma och att då alla svenskar kommer att kräva ett starkt försvar.

Vi har under senare år sett att de som önskar en drastisk förändring av vår säkerhetspolitik, eller i klartext en kraftig nedskärning av det militära försvaret – med andra ord svensk militär nedrustning – blivit fler och fått allt större utrymme i massmedia.

Det upplevs som populärare av många att tala vackert om internationell

nedrustning, om fred och global rättvisa. Få lyssnar till Inga Thorsson och andra kunniga nedrustningsexperter, som förklarar att de aldrig i sitt arbete för nedrustning i världen mött någon kritik mot Sveriges satsningar på vårt eget lands försvar. Omvärlden inser att vårt land inte hotar någon och att vårt försvar är till för vårt eget värn. De flesta är eniga om att en nedgång i det svenska försvarets styrka kan skapa oro och osäkerhet inom NATO och Warszawapakten, som gör att dessa pakter stärker och flyttar fram sina positioner i Norden.

Verkligheten är den att nedrustning i Sverige kan medföra ökad spänning i Norden – oavsett vilka lockande motiv som i Sverige anförs för krav på drastiskt sänkta svenska försvarsanslag.

Ett respektingivande svenskt totalförsvar är alltså mer än att vara krigsavhållande för vårt land i en kris- och krigssituation i Europa. Det är också en stabiliserande faktor i fredstid i Norden – ett område som genom vapenutveckling och Sovjets militära satsning på Kolahalvön blivit alltmer intressant och bevakat av supermakterna.

Herr talman! Jag kan inte erinra mig, att vi förut fått höra så mycket tal om bristande ekonomiska resurser för försvaret som vi hör nu. Antalet kvalificerade enheter – oavsett om det gäller flyg, pansar eller större marinfartyg – minskar. De anställda inom försvaret blir allt färre. Trots dessa minskningar förefaller medelsbristen vara svår inom hela det militära försvarets ansvarsområde. Och förvisso är det så. Den i försvarsekonomi mindre kunnige kan få den uppfattningen att försvaret har fått markant sämre resurser de sista åren sedan de borgerliga fick majoritet i riksdagen.

Osökt kommer frågan: Hur skulle läget ha varit nu, om de borgerliga partierna fått några riksdagsledamöter mindre vid valet 1976? Det var moderaterna, centern och folkpartiet som utgjorde majoritet i riksdagen på våren 1977 och som i strid med socialdemokrater och kommunister voterade igenom nuvarande femåriga försvarsbeslut. Om de socialistiska partiernas motförslag hade gått igenom, skulle det ha inneburit att försvaret under de fem åren mellan 1977 och 1982 fått ca 2 000 milj. kr. mindre än vad försvaret nu får.

Även vid årets riksmöte fullföljer socialdemokraterna sin nedrustningslinje i fråga om militärt försvar. I partimotionen, nr 594, och i reservation till utskottsbetänkandet föreslår de nedrustning med ca 450 milj. kr. på ett år, med verkan från den 1 juli detta år – ett förslag som är helt omöjligt att genomföra i praktiken. Riksdagen och försvaret har lovat personalen anställningstrygghet. Dvs. den pågående personalminskningen skall ske med naturlig avgång. Försvaret är bundet av långvariga materielleveranskontrakt. Alla riksdagspartier talar om bibehållen allmän värnplikt. Med dessa lösningar går det inte att med några månaders varsel minska försvarets utgifter med 450 milj. kr. under ett år med början redan den 1 juli. Det är en summa som motsvarar lön och sociala kostnader för över 4 000 anställda. Trots de lägre anslagen vill socialdemokraterna ändå avdela mera pengar till populära ting som värnpliktigas daglön och uttryckningsbidrag. Hur hade det militära försvarets läge och försvarsdebatten i nuet varit, om socialde-

mokraterna åren 1977, 1978 och 1979 haft politisk styrka att genomföra sina förslag om lägre anslag till försvaret? Vilken personal hade friställts, vilka förband hade varit i nedläggningsfara, vilken angelägen materiel hade försvaret fått undvara? Vilka hade blivit utan sysselsättning? Vad hade omvärlden då sagt om nedrustningen i Sverige?

Herr talman! Mycket av försvarsdebatten har rört frågan om flygets och den svenska flygindustrins framtid. Särskilt nu när socialdemokraterna och regeringen har samma synsätt i fråga om flyget vore det intressant att få besked om var socialdemokraterna skall spara 450 miljoner under kommande budgetår.

Utvecklingen och produktionen av svenska stridsflygplan har under efterkrigstiden möjliggjort uppbyggnaden av ett relativt sett starkt eget flygvapen. Flygindustrins bidrag till vårt lands internationellt sett höga teknologiska kompetens har varit betydande, och dess säkerhetspolitiska betydelse stor. Tunnan, Lansen, Draken och Viggen har inför omvärlden kommit att bli symboler för svensk industriell kompetens och för vår nations samlade vilja och beslutsamhet att värna vår neutralitet och vårt oberoende.

Genom att vi kunnat skräddarsy flygplan efter våra behov har kostnaderna per enhet kunnat reduceras i förhållande till flygplan utvecklade efter stormakternas krav, samtidigt som kostnaderna kunnat spridas ut över tiden genom en i internationell jämförelse låg produktionstakt och en successiv omsättning av flygvapnets förband.

Den utveckling av den säkerhetspolitiska situationen i Nordeuropa som vi ser innebär att situationen kan förändras från låg till hög spänning väsentligt snabbare än tidigare. Detta är främst en följd av den ökade betydelse som Nordeuropa fått för de bägge supermakterna.

Skall vårt framtida försvar kunna fylla en väsentlig säkerhetspolitisk funktion, så måste det innehålla ett betydande inslag av förband med hög beredskap, stor rörlighet och betydande slagkraft. Ett starkt flygvapen, och inom det ett slagkraftigt attackflyg, ger bästa stöd åt vår säkerhetspolitik i framtiden.

Den aktuella frågan är: Har vi råd att anskaffa ett nytt lätt attack- och skolflygplan, tillverkat i Sverige – eller med andra ord: Har vi råd att bibehålla en utvecklande svensk flygindustri?

ÖB har ju i ett yttrande anfört att om vi anskaffar det lätta attack- och skolflygplanet SK 38/A 38, blir det, under antagandet att försvaret får endast den lägsta utredda planeringsramen, en brist i försvarets anslagsram på 50 milj. kr. under tolv år på 1980- och 1990-talen.

Men vilken anslagsram har ÖB då räknat med uttryckt i procent av BNP, dvs. i procent av marknadsvärdet av alla varor och tjänster som produceras i landet under ett år för slutlig förbrukning? Jo, en kostnadsram som beräknas att om 20 år ha nedgått till ca 2 % av BNP, dvs. att försvarets kostnader om 20 år i andel av landets samlade inkomster skulle vara endast två tredjedelar av de ca 3,4 % av BNP som de är i dag. En våldsam sänkning med andra ord. I ekonomiska nivåer högre än 2 % av BNP anser ÖB att ett nytt svenskt

attackflygplan inryms i ett balanserat svenskt totalförsvar.

Enligt moderata samlingspartiets mening innebär en inriktning av försvaret mot den lägre nivån i den nu pågående perspektivplaneringen, dvs. mot 2 % av BNP, en så omfattande förändring av vår säkerhetspolitik att den inte bör göras till föremål för fortsatta överväganden. Försvarets utveckling på sikt bör inriktas mot de mellersta eller de övre nivåerna i perspektivplanen samt mot den grundidé som möjliggör en snabb insats mot överraskande anfall. Överbefälhavarens studier visar entydigt att endast en sådan inriktning av försvaret ger vår säkerhetspolitik det erforderliga stödet i framtiden.

Jag vill här inskjuta att det är ett misstag av försvarsministern att tro att vårt förslag innebär krav på höjda försvarsanslag under kommande budgetår. Detta framgår också av utskottets betänkande.

ÖB:s redovisning samt de ytterligare uppgifter som därefter framkommit visar att det är möjligt att inrymma en utveckling och produktion av SK 38/A 38-systemet även med en utveckling motsvarande ram 2, dvs. den lägsta ramen. Det tillskott över denna fiktiva ram på ca 600 milj. kr. över tolv år som ÖB ursprungligen angav torde sannolikt helt ha kunnat reduceras genom borttagandet av vissa kostnader.

Inför försvarsutskottet har doktor Gullstrand, Saab:s flygdivision, sagt att Saab lämnat ett paketerbjudande på flygplan A 38 plus robotar som minskade A 38-systemets kostnader i närtid med 500 milj. kr.

I en årsram för försvaret på ca 15 000 milj. kr. skulle alltså skillnaden mellan 600 milj. kr. och 500 milj. kr. under tolv år, dvs. ett belopp om 10 milj. kr., ha varit avgörande för svenskt flyg framtid.

Folkpartiet har i slutskedet av utskottsbehandlingen av flygplansfrågan haft en vinglig stråt. Vad som varit sanning en timme har nästa timme varit något helt annorlunda. I sista stund valde dock folkpartiet att gå socialdemokraternas väg.

I den socialdemokratiska partimotionen 2253 konstateras att regeringen har anslutit sig till socialdemokraternas uppfattning i flygplansfrågan. I motionen sägs också klart att studier av nyutvecklade flygplan inte kan komma i fråga. Ledande socialdemokrater har också sagt att antalet nya skolflygplan skall begränsas till en storleksordning av 40–60 plan. Det finns troligen fler än jag som funderar över hur detta stämmer med TT-meddelandet från försvarsminister Lars de Geer den 26 april, där det sägs:

”Innan statsmakterna kan binda sig för ett beslut i frågan måste man höra den militära sakkunskapen och noggrant utvärdera kostnaden för olika alternativ. Detta kommer nu att ske, vilket innebär att regeringens politik i flygplansfrågan fullföljs.

I de båda alternativ, som ÖB utreder, sker en viss vidareutveckling av Jaktviggens attackkapacitet med bl. a. förmåga att bära sjömålsrobotar. I det ena alternativet finns vidare ett svenskt beväpnat skolflygplan med förmåga att bära sjömålsrobotar. I det andra alternativet anskaffas ett skolflygplan med mycket begränsad beväpning. ÖB skall redovisa alternativen – grundade på offerter från industrin – senast till den 1 februari nästa år.”

Säkerligen finns det fler än jag som är intresserade av att höra om

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

försvarsministern och vice ordföranden i försvarsutskottet verkligen har samma tolkning av den överenskommelse som energiministern gjorde med socialdemokraterna i flygplansfrågan. Att överenskommelsen på sikt innebär att en egenutvecklande svensk flygindustri försvinner, torde vara ett beklagligt faktum – här har jag en helt annan åsikt än försvarsministern. Det innebär mycket för trovärdigheten av svensk neutralitet och ett fredsbevarande försvar om vår egen utvecklade flygindustri försvinner.

Herr talman! Låt mig upprepa att endast med en så osannolik förutsättning som att under den kommande 20-årsperioden försvarets andel av BNP sjunker från nuvarande ca 3,4 % till ca 2 % kan det vara befogat att hysa farhågor för att ett svenskt tillverkat plan SK 38/A 38 – ett plan som fyller de operativa kraven på 1990-talet – äventyrar förutsättningarna för att på sikt upprätthålla ett balanserat försvar.

Herr talman! Försvaret får under den nu gällande femårsperioden en kostnadsuppräkning enligt nettoprisindex – ett indexsystem som enligt noggranna utredningar ger otillräcklig ersättning för fallande penningvärde och stigande lönekostnader. Nettoprisindex medför att stabiliteten i försvarsplaneringen äventyras och att man ej fullföljer försvarets behov enligt den säkerhetspolitiska bedömningen. Enligt Gunnar Oskarsons och min mening bör före nästa femåriga försvarsbeslut på nytt övervägas metoden för att kompensera förändringar av löner och priser.

Med stöd av det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 4, 5 och 9. Om vår reservation 2 faller, avser jag att i andra hand rösta på reservationen 3. I övrigt yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Vår säkerhetspolitik formas genom samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitiken, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitiken. Den svenska försvarspolitiken syftar till att försvaret vid en konflikt i Europa mellan stormaktsblocken skall ha en sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot, påtryckning eller angrepp mot Sverige inte av någon kan bedömas vara lönsamt. Totalförsvaret har i så fall den önskade fredsbevarande förmågan. Totalförsvaret är ett uttryck för vår vilja att slå vakt om nationens säkerhet och oberoende. Det är därför en hela folkets angelägenhet och bygger på att varje medborgare efter förmåga bidrar till landets försvar.

En av hörnstenarna i vår utrikes- och nedrustningspolitik har varit våra möjligheter att kritiskt granska även de stora staterna. Denna vår möjlighet har grundats på vår alliansfria ställning men också på vårt oberoende av pakterna, framför allt i fråga om att ha en egen försvarsindustri. Propositionen 138, som vi nu behandlar, är ett avsteg i det avseendet. Där förordas nämligen en lösning som innebär att vi på sikt avhänder oss förmågan att egenutveckla flygplanssystem. Det innebär att vi blir hänvisade till att köpa flygplan från länder som finns inom något av de stora blocken. Vi kommer då att få köpa de plan som stormakterna har till salu vid det aktuella tillfället. Vi får små möjligheter att påverka prissättningen. Utan inhemsk industri med egen-

utveckling får vi också svårt att jämföra priser. Vi får lov att bygga om våra bassystem. Det kräver också en anpassning med vapen och stridsledningssystem. Allt detta skall läggas utöver vad själva flygplanet kostar, i den händelse vi tänker köpa ett sådant utomlands.

Från centerns sida har vi hävdatt att vi så långt det är möjligt vill vara oberoende av stormakterna. Folkpartiregeringen har nu slagit in på en annan linje. Regeringens förslag innebär att man medvetet medverkar till att världshandeln med krigsmateriel ökar. Vi i Sverige skall nu bidra till den ökningen. Krav på nedrustning och begränsning av den s. k. rustningsspiralen kommer att klinga falskt, om de i framtiden tas upp av partier som nu förordar regeringens proposition.

När det gäller själva beslutet i flygplansfrågan har det redan uppstått stor oklarhet om vad folkpartisternas och socialdemokraternas majoritetsbeslut innebär. Den redogörelse som försvarsministern nyss lämnade gav inte någon större klarhet på denna punkt. Det är tråkigt att man inte åtminstone klargör vad man har kommit överens om. Vad är det då som skiljer de olika förslagen åt?

Det finns tre förslag: först det moderata, som innebär en satsning på A 38, dvs. en variant av B3LA. Man kan klart konstatera att det förslaget helt har fallit. Och det är egentligen det enda som blir klart efter riksdagsbehandlingen i dag, nämligen att man säger nej till B3LA och A 38. Det kommer också att göras av en stor majoritet.

Man kan däremot inte, enligt mitt sätt att se, hävda – vilket man har gjort från socialdemokratiskt håll – att riksdagsbeslutet kommer att innebära ett nej till A 20. På den punkten kan man konstatera att folkpartiregeringen lyckats få med sig socialdemokraterna i en rejäl högervändning.

I motion nr 2253 av Olof Palme m. fl. sägs att man accepterar en vidareutveckling eller en förlängning av Jaktviggen-serien. Men i utskottsberättandet säger man: "En vidareutveckling av Jaktviggen till flygplan A 20 med den kvalitet som överbefälhavaren har funnit önskvärd från operativa utgångspunkter kan alltså inte komma i fråga."

Låt mig då konstatera att den A 20-variant som ÖB förordar är den s. k. A 20-M 1-varianten. Utskottets nuvarande skrivning innebär att socialdemokraterna mycket väl kan acceptera en annan variant av A 20. Jag tolkar det så, att det är varianten A 20-M 3, som socialdemokraterna och folkpartiet nu enats om. Den skrivning som utskottet nu har slår klart hål på alla myter som gör gällande att man säger nej till A 20. Det är alltså bara den A 20-variant som ÖB gillar som man säger nej till. A 20 lever alltså, och man kan observera att det bara är socialdemokrater och folkpartister som vill fortsätta att lägga ner ytterligare miljarder på det i framtiden så driftdyra Viggensystemet.

Beträffande skolflygplansfrågan tas i majoritetsskrivningen inte ställning till vilket skolflygplan man vill ha. Även här har socialdemokraterna gjort en reträtt när det gäller utvecklingsfrågan, eftersom man i motionen säger att man inte vill ha någon nyutveckling. Man kan klart säga att beslutet innebär att fortsatta studier när det gäller skolflygplan i huvudsak skall ske för en modernisering av SAAB 105, dvs. det alternativ som socialdemokraterna

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

tidigare har förordat. Vad utskottsmajoriteten nu föreslår är i stort sett bara att de direktiv som regeringen under våren givit ÖB skall gälla. Med den skrivning som centerreservationen har på den här punkten hade det blivit klarare att vi skulle få en inriktning mot studier av ett skolflygplan med förmåga att lösa lätta attackuppgifter i enlighet med det s. k. Åslingenalternativet. Från centerns sida har vi accepterat alternativ 1 i regeringens direktiv till ÖB, som innebär fortsatt utredning av ett flygplan enligt Åslingenalternativet, dock med det undantaget att vi inte accepterar den attackutveckling av Jaktviggen som regeringen och socialdemokraterna nu förordar. Den skrivning som nu finns kan väl ändå tolkas så att Åslingen skall studeras även i fortsättningen. Det är fel, tycker vi från centern, att skrivningen på den här punkten är så njuugg. Den får till följd att utredandet nu sker med halvfart. Vi har från centerns sida förordat en mycket klarare inriktning mot att i första hand studera Åslingen som ett huvudalternativ på skolflyglanssidan.

När försvarsministern nyss försökte göra gällande att enigheten är stor var det felaktigt. Vad som skiljer ståndpunkterna åt är att centern förordar en lösning enligt vilken vi skall klara framtidens attackuppgifter med ett mindre flygplan än Viggen. Socialdemokraternas alternativ innebär i stort sett bara 50 flygplan, medan centern ju talar om åtta divisioner.

Jag vill också gärna slå fast att det är viktigt att ÖB nu låter utreda de olika alternativen på det sätt som regeringen har angett i sina direktiv. Det är då viktigt, tycker jag, att ÖB ser till att han lägger det mesta av utredningsarbetet på de plan och på de alternativ som hittills inte har studerats.

Den reservation som centerpartiet lagt när det gäller flygplansfrågan omfattar den uppgörelse som centerpartiet har träffat med företrädare för folkpartiet. Vi förutsätter självfallet att den överenskommelsen står fast för folkpartiet och att folkpartiledamöterna här i kammaren stöder reservationen 2. Att de riksdagsmän som deltagit i förhandlingarna med centerpartiet gör det tar jag för givet.

Vad skiljer då centern och socialdemokraterna åt i flygplansfrågan? Jag bortser då från folkpartiet, eftersom folkpartiet inte har något alternativ i flygplansfrågan. Det kan tilläggas att den reservation som centern avgett också innebär bifall till propositionen. Det visar hur luddigt propositionen är formulerad, eftersom både socialdemokrater och centern har kunnat ansluta sig till den. Det är mellan socialdemokraterna och centern som huvudförslaget nu ligger. Centerns flygplan, den s. k. Åslingen, skall inte enbart jämföras med det socialdemokratiska förslaget om en modernisering av skolflygplanet SAAB 105. Åslingen skall i stället jämföras med det socialdemokratiska skolflygplanet SAAB 105 plus minst två divisioner attackutvecklad Jaktviggen, dvs. en A 20-variant för en kostnad på 3–4 miljarder, plus de omställningskostnader som man får genom att ta beslutet om nedläggning av svensk egenutveckling nu – jag ber försvarsministern observera att det är det som det handlar om – plus det beroende av stormakter som denna inriktning eventuellt kan leda till plus kostnaderna för den omställning av baser och annat som blir nödvändig om vi köper flygplan utifrån. Den notan, som socialdemokrater och folkpartister nu förelägger riksdagen, torde bli klart

dyrare för samhället än de båda andra alternativ som har presenterats riksdagen.

Det som skiljer de olika ståndpunkterna åt är den olika filosofi som partierna företräder. Centern vill lösa morgondagens attackuppgifter med ett mindre plan, eftersom vi räknar med att den framtida striden kommer att föras mer gränsnära än tidigare. Vi vill ha ett plan som är energisnålt, tvåmotorigt – av säkerhetsskäl – och som kostar ca 4 000 kr. i timmen och är ett underljudsplan. Den konservativa linje som socialdemokrater och folkparti nu står för är att lösa morgondagens attackuppgifter med ett tungt, driftdyrt överljudsplan av Viggentyp, som redan i dag kostar 10 000 kr. i timmen.

Jag måste erkänna att i flygplansfrågan i dag står t. o. m. moderaterna för en vettigare försvarsprofil än socialdemokraterna. Socialdemokraternas ställningstagande står i bjärt kontrast till vad socialdemokratiska riksdagsmän tidigare krävt, nämligen att vi under 1980-talet inte skall bygga, som man kallar det, slagskepp av Viggensklass. Tidigare har socialdemokrater hävdats att tyngdpunkten skall ligga på utveckling av skolflygplan som kan användas för lätta attackuppgifter. Jag ber er observera att det i dag är centern som står för de åsikterna och inte socialdemokraterna. Samma socialdemokrater i riksdagen är tydligen nu beredda att göra avkall på sina tidigare så klara ställningstaganden för lättare flygplanssystem bara för att man fått chansen att göra upp med folkpartiet.

Beträffande framtida flygplansplattformar – vad man kallar NJAS eller JAS Ny, som skall till på 1990-talet – säger majoriteten att man vill att ÖB tar fram mer underlagsmaterial i den frågan. Jag vill gärna från centerns utgångspunkt säga att kan Saab vara med och utveckla och utforma plattformen för framtiden så är det bra, om det kan göra oss oberoende av utlandet.

Jag vill ändå peka på den inkonsekvens som denna skrivning innebär av socialdemokrater och folkpartister, när man på sikt vill lägga ned egenutvecklingsmöjligheten. Jag noterar också att socialdemokraterna på denna punkt har gått med på den positiva inställning till en ny JAS som framgår av utskottsbetänkandet. Min fråga till försvarsministern är, eftersom han inte klart har angett skiljelinjerna: Kommer Åslingen att utredas enligt ÖB:s alternativ eller inte?

I olika föredragningar både inför flygindustrikommittén och försvarsutskottet har det klart markerats att om man väljer att enbart ta fram ett skolflygplan så behöver man inte ta ställning till den frågan. Att då – om man har den åsikten – fortsätta att studera så många alternativ som ändå socialdemokrater och folkpartister nu accepterar tycker jag är ganska märkligt. Det innebär att man är beredd att lägga ut åtskilliga hundra miljoner i fortsatta studier av alternativ som man påstår sig vara emot.

När det gäller de ekonomiska beräkningarna är det också intressant att konstatera att socialdemokraterna nu landar på samma ekonomiska nivå som folkpartiregeringen. Folkpartiregeringen utgår i sitt ekonomiska tänkande i försvarsfrågorna från 1977 års försvarsbeslut, där de tre ickesocialistiska partierna hade en gemensam utgångspunkt.

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken.
m. m.

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

I sina övriga reservationer hävdar socialdemokraterna att de vill ha en lägre summa pengar till försvaret. Det gör de samtidigt som de inte säger någonting om varifrån de vill ta de pengarna. Det enda de har sagt är att man nog måste dra in personal. Jag vill ställa frågan till Bengt Gustavsson: Hur tänker ni bära er åt för att dra in personal med sådan hastighet att det ger utslag i årets budget? Har ni ingen som helst förståelse för de trygghetslagar som gäller för anställda inom försvarsmakten? Vilka materielbeställningar är det ni vill dra in? Det måste ju innebära att man omedelbart drar in beställningar som ligger ute – vilket varv är det som skall få släppa till sina beställningar? Är det försvarets fabriksverk som inte skall fullgöra beställningarna? Eller är det Hägglund & Söner?

Dessutom har socialdemokraterna en reservation där de vill öka ersättningen till de värnpliktiga, vilket innebär en ytterligare ökning av försvarskostnaderna. När man kommer med detta förslag samtidigt som man inte presenterar några besparingsalternativ och dessutom föreslår mindre pengar kan jag inte betrakta det löftet till de värnpliktiga som annat än ett rent överbud.

Utskottet förordar också utredningar om fortsatt satsning på andra projekt för flygindustrin, vilket är mycket angeläget. Centern har krävt att riksdagen skall uttala att flygindustrin bör försöka uppnå en större andel civil produktion. Jag noterar att tidigare socialdemokratiska regeringar inte med kraft har ställt några sådana krav på flygindustrin.

Beträffande utredningsarbetet kring försvarets materielverk vill jag klart deklarerat att det finns ingenting som pekar på att man där handlat otillbörligt. Men eftersom frågan har aktualiserats tycker jag att det är rätt att man utreder FMV:s relationer till industrin. Jag vill ändå markera att försvarsdepartementet via sin materielenhet under de gångna åren haft möjlighet att noga följa FMV:s verksamhet.

Med tanke på den debatt som förts under senare år om flygplan och varför vi skall ha flygplan tycker jag också att chefen för flygvapnet skall ta sig en ordentlig funderare på, hur man nått ut med de för flygvapnet självklara informationerna om varför vi behöver olika flygplanssystem och vad de skall användas till. De gångna årens diskussioner i flygplansfrågan borde ge anledning till viss eftertanke på den punkten inom hela försvarsmakten.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter utom när det gäller punkten 4, där jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3 av Erik Glimnér m. fl.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Försvaret är inte bara en fråga om flygplan, även om de borgerliga partiernas beslutsvända och därav föranledda turer kan ha gett det intrycket under senare år, och försvaret är inte heller bara den militära organisationen. Försvaret är ett led i säkerhetspolitiken. Sveriges säkerhetspolitik, liksom andra länders, syftar till att bevara landets oberoende. Vår säkerhetspolitiks mål bör därför vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och

utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna värderingar samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling.

Detta mål, som det formulerades vid riksdagens långsiktiga försvarsbeslut 1968, bekräftat vid 1972 och 1977 års riksmöten, är styrande för vår säkerhetspolitik. Det kan finnas skäl att hålla denna utgångspunkt aktuell i en debatt som till stor del kan väntas komma att handla om frågor som visserligen är betydelsefulla men som dock är delproblem i de grundläggande sammanhangen.

Vi söker att med vår säkerhetspolitik bidra till en fredlig utveckling i världen, till utjämning av motsättningar och till större förståelse och mera jämlika förhållanden. Den skall också kunna verka för internationell solidaritet och ökade möjligheter för mindre stater att hävda sina intressen.

Naturligtvis syftar vår säkerhetspolitik först och sist till att minska risken för att Sverige dras in i eventuella konflikter och till att avvärja militära hot mot det som målsättningen säger att vi vill värna, nämligen våra demokratiska friheter och rättigheter i en obunden stat. Den skall också lindra verkningarna av sådana störningar eller påtryckningsmedel som numera kallas fredskriser.

I dessa syften bör vår säkerhetspolitik formas som en samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitiken, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitiken. Hur tonvikten bör läggas vid de skilda säkerhetspolitiska medlen är inte en gång för alla givet.

Åtgärder som syftar till nedrustning och avspänning i världen och därmed bidrar till att öka omvärldens förtroende för Sveriges vilja att förebygga konflikter bör dock nu, som vi socialdemokrater ser det och låter det komma till uttryck i en reservation till försvarsutskottets betänkande, ges ökad vikt i landets säkerhetspolitik. Sådana åtgärder bör anses vara lika viktiga som ansträngningarna att behålla försvarskapacitet.

Vi betonar också värdet av bevarad stabilitet i det nordiska området.

Försvarspolitiken i traditionell mening är inte oviktig. Så imponerande är förvisso inte resultatet av det internationella nedrustningsarbetet att det kan ses som alternativ till försvar. Vi får vara nöjda, om tyngdpunkten kan förskjutas något i riktning mot allmänt fredsskapande medel.

Ett svenskt totalförsvar står inför många olika uppgifter vid kriser och konflikter, som inte kan uteslutas inträffa i en näraliggande omvärld. Det skall möjliggöra en rimlig försörjning. Befolkningen skall kunna skyddas och undsättas vid hot och angrepp. Kränkningar av gränser och territorium skall kunna avvisas. Totalförsvaret skall – tillsammans med säkerhetspolitikens övriga instrument – genom sin sammansättning och styrka kunna avvålla från hot och angrepp, men också kunna möta sådana. Som en följd av att vi upprätthåller en försvarsorganisation har vi också möjlighet att förse FN med militär trupp m. m. att sättas in i olika krissituationer i världen.

Totalförsvaret kan dock inte uteslutas från en samhällsekonomisk eller statsfinansiell bedömning. De under borgerligt regeringsinnehav alltmer

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitikens,
m. m.*

försämrade statsfinanserna, och inte minst det budgetunderskott som de två parentesregeringarna tillåtit bli på tok för stort, är tungt vägande argument för en stark sparsamhet när det gäller försvarsutgifterna.

Ett lands försvarsförmåga kan heller inte bara mätas i ekonomiska eller andra materiella termer. Den är i minst lika hög grad beroende av i vilken utsträckning människorna känner gemenskap med samhället och av att det förs en rättfärdig social och ekonomisk politik. Grunden för försvarsviljan är enligt vår uppfattning att det för landet som helhet förs en politik som återtvingar framtidstron, återskapar tryggheten i det svenska samhället och stöder samhällssolidariteten.

Vi föreslår en lägre planeringsram för det militära försvaret än regeringen och utskottsmajoriteten föreslagit för femårsperioden, och vi föreslår likaså en lägre utgiftsram för kommande budgetår. Det rör sig i sistnämnda avseende om en skillnad på 449 milj. kr. Vi har i flera sammanhang redovisat socialdemokratins syn på det militära försvarets utveckling. Vi har därvid betonat den allmänna värnplikten som grund för försvarsförmågan.

Ett väl utvecklat folkförsvar med en till detta avpassad teknik spelar en viktig roll för att understryka det övergripande målet för vår säkerhetspolitik, nämligen att vi är ett alliansfritt land som inte hotar någon annan stat.

På den värnpliktssociala sidan föreslår vi förbättringar som i rådande läge är mer än väl motiverade för de värnpliktiga och deras familjer. Dagersättningen föreslår vi höjs med 2 kr. per dag till 16 kr., och familjepenningen för barn föreslår vi höjs med 90 kr. till 540 kr. per månad.

En av de viktigaste frågor som skulle ha avgjorts redan i samband med förra försvarsbeslutet – flygplansfrågan – har äntligen förts fram till ett avgörande. Försvarsministern tog upp detta i sitt anförande. Hade jag känt till att försvarsministern skulle utnyttja den rätt han har att ställa sig först på talarlistan hade jag nog lagt på ytterligare fem minuter på den taletid jag anmält. Ramresonemanget får nu anstå, men jag måste göra en liten korrigering i försvarsministerns historieskrivning i flygplansfrågan. Försvarsministern bekräftade riktigheten i förra försvarsutredningens ställningstagande, att ett egenutvecklat lätt attack- och skolflygplan inte rymdes inom realistiska försvarsramar. Men det var ju vi socialdemokrater i utredningen – Olle Göransson och jag – som drog denna slutsats. Den borgerliga majoriteten var däremot inte beredd till ett slutligt ställningstagande. Därefter har man gjort fantastiska försök att inrymma detta nya attackplan i försvarsramen eller, alternativt, att vidga denna. Till slut kom folkpartiet fram till den ståndpunkt som vi socialdemokrater hela tiden intagit. Jag ber att få hälsa folkpartisterna med försvarsministern i spetsen välkomna på den skansen. Jag tar inte illa upp. Fortsätt gärna att läsa de socialdemokratiska skrivningarna och att lägga dessa till grund för era ställningstaganden. Gör försvarsministern så kommer det att gå honom väl i händerna – det försäkrar jag.

Vi socialdemokrater har länge hävdats att flygplansfrågan för framtiden måste lösas genom en kombination mellan Viggensystemet och ett skol-flygplan. Jag är alltid försiktig med beskyllningar för upprustning. Så enormt stora skillnader rör det sig i regel inte om. Men här skulle det verkligen bli en

upprustning på grund av att stridsuppgiften i hög grad skulle få styra planetens konstruktion. Den borgerliga trepartiregeringen lät dock utredningsarbetet pågå i flera omgångar och satsade hundratals miljoner på utvecklingsarbeten i B3LA. Man slöt avtal med Saab som skulle fördyra produktionen av Jaktviggen om inte B3LA utvecklades.

I propositionen anslöt sig folkpartiregeringen till slut till den socialdemokratiska ståndpunkten att B3LA inte skulle utvecklas och inte heller dess variant SK 38/A 38. Folkpartiet har nu vidhållit denna ståndpunkt. Vi fruktade i början av utskottsbehandlingen att centersireners förföriska locksång för gott skulle locka upp folkpartisterna på farliga blindskär. Men dess bättre kunde detta förhindras.

Som försvarsutskottet skriver i sitt betänkande är det nödvändigt att nu lägga fast vissa riktlinjer för statsmakternas fortsatta handlande i flygplansfrågan. En viktig punkt i vår kritik av den borgerliga politiken har varit de ideliga uppskoven. Genom klara uttalanden från utskottet klargörs nu inriktningen av flygplansanskaffningen.

Som nämnts har vårt parti krävt att man skulle utnyttja Viggensystemet men också att frågan om utvecklingsgrad samt antal flygplan skall hållas öppen. Detta ställningstagande återfanns även i propositionen.

Utskottet konstaterar nu – med ord som är hämtade från den socialdemokratiska motionen – att en naturlig handlingslinje är att utnyttja de resurser som redan lagts ned i Viggensystemet. Våra synpunkter är därmed tillgodosedda.

Gunnar Björk i Gävle förde ett väldigt sofistikerat resonemang här i fråga om det s. k. A 20-alternativet. Jag vill säga att för vårt vidkommande har beteckningen A 20 alltid varit ett samlingsnamn för utnyttjande av i Viggensystemet nedlagda kostnader – att t. ex. kunna förse det med sjömålsrobot och att kunna begagna jaktplanet också för attackuppgifter. Vi tar inte ställning till några detaljer i detta sammanhang, men det står helt klart av vår skrivning att någon mera omfattande nyutveckling från den plattformen kan det inte bli fråga om. Det får gälla synnerligen måttliga modifierationer.

Från centerns sida hävdas det bl. a. att Vigenplanen skulle vara ålderstigna och dyrbara i drift, jämfört med de nya lätta attack- och skolflygplan som centern sägs förespråka. Men att märka är att även centern yrkat på fortsatt användning och tillverkning av Vigenplan. Skulle de vara så enormt dåliga och oekonomiska som centern hävdar borde slutsatsen ju vara att pågående produktion skulle avbrytas.

Vårt krav på nej till B3LA och dess variant SK 38/A 38, som moderaterna alltjämt står fast vid, har tillgodosetts i propositionen och i utskottsbetänkandet. Centern har försökt rädda rester – eller är det kanske röster som man vill rädda? – genom att engagera sig för den s. k. Åslingen, som också kallas 1825 eller 105:15. Detta politiska plan, som var helt okänt för försvarsledningen vid hearing i utskottet för några veckor sedan, har beskrivits som ett kombinerat skol- och attackplan. Kostnadsmässigt torde det enligt den mycket ungefärliga beräkning, som Saabs företrädare kunde göra, vara fråga

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitikens,
m. m.*

om 70–75 % av kostnaderna för B3LA.

Gunnar Björk i Gävle säger att i det fortsatta utredningsarbete som skall pågå under några månader är det särskilt angeläget att man ägnar sig åt utredande av alternativ som inte är utredda förut. Ja, då passar ju Åslingen bra in i bilden. Det är ett politiskt plan – det var helt okänt och kastades mycket hastigt fram. Betänk bara, Gunnar Björk, att det är fler som kan komma på en sådan här idé. Det kan komma något mera okänt in i bilden. Kanske vi om någon tid håller på och diskuterar Söderqvistarn eller någonting i den riktningen. Den möjlighet som centern begagnat sig av står öppen för alla.

Utskottet konstaterar i linje med vår motion och mot bakgrund av de ekonomiska analyserna i propositionen att huvuduppgiften för skolflygplanet måste vara behovet för utbildningsändamål. Detta tillsammans med det begränsade ekonomiska utrymmet har lett fram till slutsatsen att studier som innebär mera omfattande nyutveckling inte kan komma i fråga. Det är önskvärt att planet förses med viss beväpning, men detta får inte vara styrande för planets utformning.

Eftersom riksdagen samtidigt avvisar centerlinjen, om riksdagen följer majoritetsskrivningen, skapas ytterligare klarhet. Eventuella försök att med advokatyry pressa fram något annat än vad som här har anmälts ur enstaka formuleringar i utskottets skrivning avvisas vänligt men bestämt. Åslingen är död. Frid över dess minne. Dess namngivare önskar jag däremot god hälsa och ett långt liv.

En viktig del i socialdemokratisk politik på det här området har varit att kräva att den behövliga omställningen inom flygindustrin kombineras med energiska insatser för sysselsättningen. Partimotionen kräver därför bl. a. ett program för omställning till ökad civil produktion inom flygindustrin. Även i framtiden kommer det att finnas svensk flygindustri men dock med en annan struktur än dagens. En omstrukturering mot ökad andel civila arbeten pågår redan. Vi har bl. a. föreslagit medel till Linköpings tekniska högskola, ett yrkande som tyvärr de borgerliga partierna gått emot.

Försvarsutskottet har anslutit sig till vårt krav på ett program för den industriella omställningen. Vi har här fått ett stöd från centern, och vi tackar för det, trots att Gunnar Björk i Gävle anförde vad som inte var en nyhet, nämligen att man i aktuella försvarssammanhang står närmare moderaterna än oss.

Som framgår av det redovisade har vi inför voteringen god förhoppning om att huvudlinjerna i vår flygplanspolitik nu kan lotsas fram till seger i riksdagen. Det läggs då fast klara riktlinjer och blir slut på slöseriet med B3LA och dess olika siffervarianter. De resurser som lagts ned i Viggensystemet tas till vara. Det blir ett skolflygplan, där utbildningsuppgiften blir huvudändamålet och beväpningen inte styrande för planets utformning. Det blir ett program för omställning av flygindustrin till ökad civil produktion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsbetänkandet i de delar där vi socialdemokrater står bakom majoritetsskrivningarna och i övrigt till de socialdemokratiska reservationerna.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ställa två frågor till Bengt Gustavsson så att han har tid att svara på dem.

Den första frågan gäller de där drygt 450 miljonerna, som ni vill spara med början den 1 juli. Var skall ni ta dessa pengar? Vice ordföranden i försvarsutskottet var mycket noggrann med att redogöra för vilka utgiftsökningar han tänkte sig när det gäller de värnpliktigas daglön och vad det kommer att innebära. Men var skall ni spara de 450 miljonerna med början den 1 juli?

Det var den ena frågan. Den andra gäller om vice ordföranden har övergivit det som står i den socialdemokratiska partimotionen – att studier av nyutvecklade flygplan inte skall komma i fråga. Håller vice ordföranden fast vid att antalet nya skolflygplan skall begränsas till 40–60?

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är roligt att konstatera att försvarsministern i regeringen ånyo tagit befälet i försvarsfrågorna. Det är glädjande att se honom vara tillbaka på detta område, sedan energiministern ett tag skött dessa frågor.

När försvarsministern tar upp frågan om Tornadoflygplanen bör han ändå observera att även om det är tre länder som är inblandade, så tillhör dessa tre länder NATO-pakten. Jag tycker att man från regeringens sida numera är vårdslös när det gäller att hantera alliansfrågorna. Försvarsministern har inte heller givit någon som helst klarhet om vad regeringens och socialdemokraternas överenskommelse innebär. Skall Åslingen utredas eller inte? Bengt Gustavsson säger att Åslingen är död. Men jag har här en signerad artikel av försvarsministern, i vilken han säger: ”Centern slår in öppna dörrar med sitt utspel. Det står uttryckligen i regeringens proposition att ett sådant alternativ skall utredas av ÖB.” Vem skall man lita på? Skall man lita på försvarsministerns signerade artikel eller skall man lita på vice ordföranden i försvarsutskottet? Ni får bestämma er. Det är viktigt att vi, när vi går från denna kammare i dag, vet vad det är som gäller. Jag tycker att det är ett någorlunda rimligt krav, och det hoppas jag att ni återkommer till. När det gäller socialdemokraternas reträtt på punkt efter punkt vill jag säga att eftersom Åke Gustavsson intagit en ny ställning och gör avsteg från de lätta skolflygplanen som skall utrustas för lätta attackuppgifter, antar jag därför att han när han senare kommer upp också kommer att redogöra för orsaken till detta.

Bengt Gustavsson talar sedan om att B3LA, Åslingen eller vad det nu gäller är upprustning. Men hur kan det vara fråga om upprustning när man talar om underljudsplan som kostar 4 000–5 000 kr. i timmen jämfört med Viggen på 1990-talet som redan i dag kostar 10 000 kr. i timmen? Nej, Bengt Gustavsson, sanningen är den att ni har svårt att ta er ur det här.

Jag gratulerar Bengt Gustavsson, som nu har tagit försvarsministern i sin famn, till att han nu accepterar mitt resonemang om att det är A 20 man vill ha. Men det bör Bengt Gustavsson lämpligen meddela de förstamajtalare som far runt i gårdarna och talar om att man säger nej till A 20. Om man far runt i

gårdarna och säger det, då talar man inte sanning. Bengt Gustavsson säger nämligen nu: A 20 har för oss alltid varit ett samlingsnamn. Med måttliga modifieringar osv. skall man kunna utveckla det.

Det är ett accepterande som jag hälsar med stor tillfredsställelse. Efter beslutet i dag kommer vi alltså inte att ha sagt nej till A 20, därför att det bara är ett samlingsnamn för en fortsatt utveckling av Viggen. Men det säger vi nej till, för vi anser att det blir för dyrt och att man inte skall handskas på det sättet med miljarderna på lång sikt.

Åslingen är alltså inte död, utan Åslingen lever. Men Åslingen går tyvärr med halv fart.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad som till äventyrs kan ha sagts i denna fråga i samband med förstamajmötena tar jag inte ansvar för. Det förhåller sig exakt som jag har sagt, att A 20 för oss innebär att man utnyttjar Viggenplattformen för ytterligare några uppgifter. Vi har betraktat det som det mest ekonomiska sättet att använda nedlagda pengar.

Jag förde här ett resonemang, där jag sade att jag inte brukar beskylla mina politiska motståndare för upprustningsvilja när det är fråga om måttliga skillnader. Men när det gäller att ersätta ett skolflygplan med vissa attackuppgifter med ett attackplan, där attackuppgifterna skulle vara de primära, är det utan tvekan fråga om en upprustning. Kostnaderna som det här skulle bli fråga om, 70–75 % av B3LA-kostnaderna för Åslingen, innebär att man måste göra bedömningen att det finns en viss upprustningsvilja även inom centerpartiet.

När det gäller frågorna om var vi står på den här punkten, måste jag säga att vår skrivning är glasklar: Vi säger nej till en mer omfattande nyutveckling av inhemska flygplan. Jag förmodar att det är kring orden "mer omfattande" som man kommer att försöka göra advokatyren. Vi är inte fiender till utveckling. Om man kan finna på möjligheter till förbättringar skall vi ta dem till vara. Det har sagts att t. ex. motorn i det nuvarande SK 60-planet kommer att utgå ur sortimentet. Det är självklart att vi måste ha fram en ny motor. Vi har aldrig sagt att segelflygplan skall användas som utbildningsplan. Förvisso måste vissa förändringar komma till stånd. Men någon mer omfattande nyutveckling tar vi avstånd ifrån.

Beträffande de frågor om kostnadsramen som bl. a. ställs från moderat håll vill jag säga att jag tycker att moderaterna borde sopa rent framför egen dörr och i stället tala om vilka metoder man tänker använda för att inom rimliga kostnadsramar kunna inrymma deras B3LA-projekt. Det är ju det som saken gäller. A 38 är egentligen en skrivbordsvariant. Man tar en mindre del av kostnaderna nu, men kommer igen med nya kostnader längre fram.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltid intressant att lyssna på vice ordföranden i försvarsutskottet, men skälen kan vara olika. Jag kan inte inse att vice ordföranden på något sätt försökte att förklara var han skall ta de 450

miljonerna som han avser att spara nästa år. Vill han här blanda in våra synpunkter på A 38-finansieringen, kan jag återropa ÖB:s uttalande att den enda kostnadsram som medför problem med finansieringen av A 38 är den lägsta ramen. I mitt huvudanförande har jag sagt att vi avvisar den ramen.

Sedan vore det värdefullt om Bengt Gustavsson ville svara på frågan: Är det 40 eller 60 skolflygplan som ni vill skaffa, och hur stora utvecklingskostnader vill ni i så fall lägga ned för att få fram dessa plan?

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det i alla fall är bra att den här debatten har klargjort att socialdemokraterna fortfarande står för A 20. Det är också viktigt att komma ihåg att man inte bör jämföra Åslingen med socialdemokraternas skolflygplan. Här måste man dessutom lägga till 3-4 miljarder kronor för Viggen, dvs. A 20, vidare tillkommer omställningskostnader och beroende av NATO eller andra stormakter. Det är alltså fel att bara jämföra de olika skolflygplanen.

På regeringshåll betraktar man det tydligen som en stor seger att direktiven till ÖB har tillstyrkts. Det har jag mycket svårt att förstå, för så pass bra som de var formulerade tillfredsställer man både socialdemokraterna och centern men ingen annan. Eftersom det ändå har förekommit kontakter mellan de olika partierna i riksdagen innan direktiven skrevs, är väl alla partier nöjda. Det kan alltså inte vara någon seger för regeringen att ha detta som utgångspunkt när det gäller att få igenom sitt förslag.

Jag konstaterar också socialdemokraternas reträtt beträffande A 20 och skolflygplanet om vilka man i motionen har framhållit att det inte bör bli någon inhemsk utveckling. Nu har det ändå skett en viss modifiering. Jag tycker att de riksdagsmän från Trollhättan som mycket länge har levat i ovisshet om socialdemokraternas agerande ändå skulle ta det här som intäkt för att man bör kunna bygga en motor i Trollhättan. Skall vi ha motorer kan vi väl göra dem i Sverige, och om vi ändå skall ha flygplan i det här landet, varför skall vi då inte bygga dem här? Jag har mycket svårt att förstå att det inte skulle vara möjligt.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner i varje fall som socialdemokrat inte till några förkontakter beträffande regeringens utredningsdirektiv till ÖB. Detta är regeringens uppgift, och det är någonting som vi inte kan ta ifrån den.

Per Petersson frågade om antalet skolflygplan och om kostnaderna för dessa. Antalet är en fråga som i detalj inte är aktuell i dag. Den får vi ta ställning till i slutet av 1980-talet, om vi fortfarande har något mandat då. Vi socialdemokrater är inte låsta vid ett bestämt antal plan.

I samband med arbetet i 1974 års försvarsutredning, som ju legat till grund för den nu gällande försvarsbeslutsperioden, redovisade vi socialdemokrater de riktlinjer som vi ansåg borde ligga till grund för det militära försvarets utveckling. Den reservationen följdes sedan upp med den socialdemokratiska

partimotionen vid 1977 års riksdag. Våra förslag beträffande inriktningen avvek på skilda punkter från den borgerliga majoritetens, bl. a. i fråga om materialförsörjningen, utvecklingen samt dimensioneringen av förvaltningar. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att återge innehållet i våra yrkanden den gången. Tiden räcker f. ö. inte till. För oss har det varit självklart att fullfölja vår politik på den punkten liksom i övrigt. Själva den tekniska konstruktionen av försvarsbudgeten med en totalram med vida befogenheter för regering och myndigheter att styra i detalj leder till att det blir inriktningen av totalförsvarets olika grenar som vi har att ta ställning till i riksdagen, inte till enskildheter. Jag medger emellertid att allteftersom tiden går gör naturligtvis konstruktionen av försvarsplaneringen och ramarna det svårare att göra en snabb omställning för ett parti som har en annan inriktning av sin försvarspolitik. Men detta leder mig till slutsatsen att det är angeläget att vi får ett regeringsskifte ganska snart. Ju längre ni får hållas med er politik, desto svårare blir det att återgå till en riktigare.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Per Petersson beklagar i ett i övrigt välbalanserat anförande att antalet anställda inom försvaret gått ned och planeras fortsätta gå ned. Men som i de flesta sentida försvarsmakter löper vi i Sverige en påtaglig risk för att vårt försvar institutionaliseras, vilket är ett krångligt ord för att kontorsarbetet håller på att tränga ut krigsförbandsövningar och materielinköp i kostnadshänseende. Vi måste inom försvaret liksom inom andra organisationer, inte minst inom näringslivet, se till att vi rationaliserar vår organisation för att säkerställa att byråkrati inte breder ut sig och knuffar undan nödvändiga resurser för materiel och repövningar. Självfallet måste de här minskningarna äga rum inom socialt acceptabla former, och så har varit fallet hittills.

Gunnar Björk har gjort en riktig tolkning när han säger att A 20 inte kommer i fråga, och när han därför säger att kostnaderna för att fortsätta utvecklingsarbetet på Viggen handlar om 3–4 miljarder har han alldeles fel. Och när han utifrån det säger att det inte lönar sig att utreda om man inte kan komplettera Viggen i olika avseenden för att ge den en viss attackkapacitet, exempelvis med sjömålsrobot, förstår jag inte alls hans inställning. Jag beklagar att han inte kan ansluta sig till en sådan fortsatt upprustning av Viggen i vissa avseenden som kan befinnas vara tekniskt och operativt lämpliga, eftersom Viggen rimligtvis inte kan vara det omoderna flygplan som många i dagens flygplansdebatt vill göra det till. Det är bara tre år sedan det var fråga om att Viggen skulle kunna vara en av kandidaterna till ett mycket uppmärksammat flygplansköp i Europa. Det är inte ett år sedan ett annat land valde att köpa Viggen – en affär som sedan inte gick att genomföra av andra orsaker. Därför är det ganska konstigt att helt plötsligt Viggen – som dock har kostat oss så fruktansvärt mycket pengar – skulle ha blivit helt omodern på kort tid.

Det gläder mig däremot att Gunnar Björk anser att alternativ 1 i mina direktiv till ÖB möjliggör ett allsidigt belysande av vilken flygplanstyp vi skall

skaffa oss i fråga om skolflygplan med attackkapacitet. Regeringen avser inte att ändra dessa direktiv, och om de är vida är det väl ganska tillfredsställande. När Gunnar Björk talar om att många hundra miljoner gått åt till dessa många utredningar glömmer han att det är fråga om studiearbete, som utförs av redan anställd personal och i princip inte kostar något extra alls.

Både Gunnar Björk och Bengt Gustavsson har dessutom en benägenhet att vilja gå in på tekniska detaljer i flygplanens utrustning och operativa diskussioner om hur de skall användas. Vi i folkpartiet är på den punkten litet mer ödmjuka. Vi anser att det finns mer framstående sakkunskap utanför denna kammare som har bättre möjligheter att göra korrekta bedömningar angående de frågorna, både de tekniska och de operativa.

1974 års försvarsutrednings majoritet ansåg det inte möjligt att i samband med 1977 års försvarsbeslut fatta beslut om B3LA inom den föreslagna ramen. Men, Bengt Gustavsson, frågan skulle utredas ytterligare, och de fortsatta utredningarna visade att ett genomförande av detta program skulle kräva en högre ram för försvaret.

På tal om denna högre ram tycker jag, i likhet med flera andra talare i den här debatten, att Bengt Gustavsson har glidit undan frågorna om den ramreducering på nära en halv miljard som socialdemokraterna i praktiken föreslagit när det gäller försvarsbudgeten för 1979/80. Han sade rent allmänt: Den linje som vi företräder stärker förtroendet för vårt försvar. Jag vill fråga Bengt Gustavsson: Var stärks förtroendet för vårt försvar genom att en sådan åtgärd vidtas? Stärks det i utlandet? Stärks det bland försvarsindustrins anställda? Stärks det i de försvarsanställdas led? – Jag kan inte finna att så kan bli fallet utan tvärtom att det förslaget vore förödande för moral och för faktisk försvarskraft inom vår försvarsmakt.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern säger att jag har beklagat att antalet anställda inom försvaret går ner, och man kan naturligtvis i och för sig ha orsak att beklaga det. Men vad jag påpekade, herr försvarsminister, var att vi, trots att antalet anställda och antalet kvalificerade enheter har minskat, nu har en våldsam medelsbrist inom försvaret. Jag gjorde detta påpekande för att visa svårigheterna för socialdemokraterna att i dagens läge förklara hur de vill sänka försvarskostnaderna med 450 miljoner. Detta förslag från deras håll är helt omöjligt. Vice ordföranden i försvarsutskottet har här på ett utomordentligt belysande sätt visat, hur omöjligt det är för dem att kunna förklara och försvara denna neddragning med 450 miljoner under kommande budgetår.

Jag vill också för klarhetens skull säga som bakgrund till vår linje i flygplansfrågan, att ÖB efter grundliga utredningar kommit fram till att A 38-systemet ryms inom alla kostnadsramar som slutar på över 2 % av BNP inom 20 år, dvs. den lägsta ramen. Vi tror inte att det är sakligt rimligt att tänka sig en så låg kostnadsram för försvaret inom 20 år, med tanke på att dess andel i dag är ca 3,4 % av BNP.

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern var fundersam över hur jag räknar. Det är riktigt att det för studier och utveckling är fråga om en kostnad på några hundra miljoner. Men för inköp av några divisioner av Viggenplan, som kostar kanske 50 milj. kr. per styck i framtiden, uppgår utgiften till totalt kanske 3–4 miljarder.

Lars De Geer tycker då att det är synd att centern inte kan ansluta sig till den upprustning av Viggen som det är fråga om. Det är intressant att notera att det är fråga om en upprustning – det har alltså socialdemokraterna gått med på. Vi vill på centerhåll inte acceptera detta. Det är bara socialdemokraterna som har anslutit sig till den handlingslinjen.

Jag tycker vidare att det är fel att tala illa om Viggen. Det vill jag inte göra. Jag menar att Viggen i dag är ett alldeles utomordentligt plan, som väl fyller sin uppgift i krigsorganisation. Men vad vi nu talar om är flygplanen i 1990-talets miljö, sedan vi genom nedläggning av både flygkrafter och marina krafter har skapat ett läge där fienden kommer närmare vår kust. Då behöver vi inte ha så oerhört dyrbara överljudsplan, som kostar 10 000 kr. i timmen och som kan möta fienden långt utanför gränserna. Då klarar vi oss med mindre flygplan, med vilka vi kan bevaka våra gränser, och ett flygplan av typ Åslingen passar bättre in i den filosofin. Den åsikten hade tidigare också socialdemokraterna.

Lars De Geer säger vidare att Bengt Gustavsson och jag har gått alltför långt in på de tekniska detaljerna och att folkpartiet inte har någon åsikt i de frågorna. I det måste jag ge honom rätt. Det gäller inte heller bara i vad avser de tekniska frågorna – folkpartiet har nämligen inte haft en enda åsikt i hela flygplansfrågan. Propositionen innebar nej till B3LA och nej till A 38, men vad man sade ja till framgick inte. Folkpartiet driver numera bara en enda fråga, nämligen utbyggnad till varje pris av kärnkraften och nya skatter på det området.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beskyller inte Åslingen för att kapacitetsmässigt representera en upprustning som stridsflygplan. Det är uppenbarligen ett flygplan med lägre prestanda än Viggen. Om det ligger i linje med centerns allmänna utvecklingstänkande låter jag vara osagt.

Jag tror att försvarsministern när han ställde en fråga till mig förväxlade det säkerhetspolitiska avsnittet i mitt anförande med den del som avsåg försvarspolitiken. Min bedömning gällde att verksamheten på nedrustningsområdet har en förtroendeskapande effekt och framfördes i det säkerhetspolitiska avsnittet.

Sedan må jag säga att det är förvånansvärt att de borgerliga partierna så helt bortser från de statsfinansiella perspektiven.

När räntan på statsskulden om några år kommer att vara minst lika kostnadskrävande som utgiftsramarna för det militära försvaret, borde väl ändå detta stämma till eftertanke. Effektiva åtgärder måste till för att bromsa upp utgiftsexpansioner.

Det är sålunda oundgängligt att begränsa statsbudgetens utgiftsexpansion, talar budgetministern om i kompletteringspropositionen.

Men när vi socialdemokrater pekar på behovet av att begränsa utgifterna för det militära försvaret, där ju slöseriet med B3LA verkligen är ett bevis för att det går att spara, finns det ingen förståelse hos den borgerliga riksdagsmajoriteten.

Därför kräver också den politiska anständigheten att man från det hållet också visar hur det skall gå till att nedbringa det orimligt stora budgetunderskottet. Konstruktionen är sådan att det inte är möjligt för ett oppositionsparti – det vet herrarna som varit uppe i debatten mycket väl – att gå in i hela budgeten och dissekera den.

Vi har anmält en konsekvent inriktning av försvarspolitiken. Ett fullföljande av denna ryms inom de ramar som vi anvisar. Klarar ni som nu har regeringsansvaret inte av edra uppgifter i detta sammanhang, får jag väl ta orden från en f. d. finansminister och säga: Leave it to me.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Den svenska försvarsdebatten förs på något sätt som om samhällsutvecklingen och samhällsförändringen inte skulle påverka förutsättningarna för hur det svenska försvaret skall se ut, organiseras och fungera. Det har varit typiskt för hela efterkrigstiden att resonemanget mest har handlat om försvarsanslagens storlek och att varje förändring av dem i den ena eller andra riktningen påståtts förstärka resp. urholka den svenska försvarsförmågan. Det skall erkännas att debatten under 1970-talet blivit bättre, det har tagits mer hänsyn till andra faktorer än de rent militära, och framför allt har diskussionerna vidgats till andra grupper än dem som traditionellt intresserat sig för försvarsfrågan. Det är glädjande att det har skett en sådan förändring, men det återstår ännu mycket, innan vi har en försvarsdebatt i vårt land som väger in alla faktorer i säkerhets- och försvarspolitiken.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion i anledning av årets försvarsproposition aktualiserat några viktiga frågeställningar kring problemet med det sårbara samhället. Det är förvånande hur litet uppmärksamhet dessa problem hittills har fått. I den allmänna försvarsdebatten och i talet om totalförsvaret avfärdas de med att lösningarna finns i vår försörjningsberedskap och att detta på ett tillfredsställande sätt hanteras inom det ekonomiska försvarets ram, administrerat av överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF). Men faktum är ju att det ÖEF kan göra och de resurser som där finns inte är mer än en droppe i havet. När man talar med folk inom ÖEF, står det också fullt klart att de är medvetna om hela allvaret i denna situation. Vi har små möjligheter att klara folkhushållet ens i en avspänningssituation och ännu mycket mindre i ett krigstillstånd. Våra möjligheter på detta område har drastiskt försämrats sedan andra världskrigets beredskapstid, helt enkelt därför att den samhällsutveckling som vi har haft och har på ett helt planlöst sätt har snedvridit resurserna, koncentrerat befolkning och viktig produktion till vissa delar av landet och helt utarmat andra.

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Tillsammans med de ständigt ökande importbehoven av viktiga råvaror och en utbyggnad av alltmera centraliserade system för viktiga samhällsfunktioner medför detta att de ansträngningar som görs och de stora summor som satsas på försvarsområdet effektivt neutraliseras av utvecklingen i fredssamhället. Det gäller energiområdet, antingen det bygger på olja eller på kärnkraft, och det gäller kommunikationerna, som inte minst den militära planeringen till stor del bygger på. Vi måste vid en mobilisering flytta tiotusentals man från Syd- och Mellansverige för att fylla upp krigsorganisationen i norr, med åtföljande underhållsproblem i släptåg. Befolkningskoncentrationen till storstadsområden medför också att folkförsörjningen i vid mening, både när det gäller livsmedel och när det gäller andra oundgängliga varor, inte kommer att fungera i ett krisläge. Stora delar av landet är helt beroende av tillförseln utifrån. Varken ÖEF när det gäller folkförsörjningen eller civilförsvaret när det gäller befolkningsskyddet har beredskap eller ekonomiska resurser för att klara av de problemen.

Lägg därtill att allt större delar av administrationen datoriseras, i vissa fall i datasystem där centralerna inte ens ligger inom landet, och situationen kan inte påstås vara särskilt ljus.

De här förhållandena skymtar ibland fram i debatten, aktualiserade av de nya grupper av försvarsdebattörer som jag tidigare talade om. Men inom försvarsdepartementet, militärledningen och bland professionella försvarsdebattörer – sådana som framträder här i dag – skjuter man problemen ifrån sig och talar om antal och typer av flygplan, brigader av olika slag och försvarsanslagens förändring som det enda viktiga.

Vpk har i åratal krävt ett om- och nytänkande i försvarsfrågan, med större satsningar på andra områden än de rent militära. Dessa krav är nu mera berättigade än någonsin, men försvarsutskottet gitter inte ens ta upp och behandla de här frågeställningarna. Försvarsutskottets ledamöter anser att försvaret såsom det skisseras i vpk-motionen "inte skulle motsvara de krav som vår säkerhetspolitik ställer".

Får jag fråga utskottets ordförande Per Petersson och dess övriga ledamöter: Vad är det för krav som ni anser uppfyllda med den försvarsorganisation som ni år efter år så envist håller fast vid? När samhället är så sårbart redan i fredstid som det visat sig vara exempelvis under den gångna vintern, hur tror ni då det kommer att fungera i händelse av krig? Vad skall ni göra med en stor högteknisk militär organisation, om samhället i övrigt brakar ihop?

Flygplan lyfter inte, stridsvagnar rullar inte och soldater slåss inte utan underhåll av olika slag, men det finns inte förutsättningar för ett effektivt underhåll, vare sig av civilbefolkning eller av militära enheter utan att det vidtas genomgripande åtgärder i den svenska försvarsorganisationen och det svenska samhället av i dag. Detta är den enkla sanningen, som alla borde se mera allvarligt på.

Det behövs således omfördelningar och nedskärningar inom försvarsbudgeten. Det behövs omfördelningar mellan den militära och den civila sektorn till den senares förmån, och det behövs framför allt att en

planläggning för sådana åtgärder kommer i gång nu.

Herr talman! Jag skall helt kort ta upp flygplansfrågan som framlagts i propositionen 138 och som också finns med i utskottsbetänkandet. Jag kommer att uppehålla mig vid den rent militära aspekten. Nils Berndtson kommer sedan att ta upp frågan om alternativ produktion inom flygplansindustrin och sysselsättningsfrågan i samband därmed.

Om nu förhoppningsvis B3LA och SK 38/A 38 avförs ur diskussionen blir det intressant att se vad som skall ske med det svenska flygvapnet i framtiden. Vpk har i sin motion konstaterat att efter alla turer, kontrakt och utredningar som förevarit i flygplansfrågan under den senaste tvåårsperioden borde det nu stå klart för alla att det inte längre finns något utrymme för ett flygplan av den typ som vi har i dag. Sverige kan i fortsättningen inte ta fram nya generationer av tyngre militärplan, och vi har inte heller råd att hålla i gång de plan av typ Viggen som vi redan har. Det finns heller ingenting i den internationella eller i den europeiska situationen som talar för att vi i ytterligare 15 eller 20 år skall hålla dessa plan i luften och sedan avskaffa dem. De bör avskaffas så fort som möjligt – ju förr dess bättre.

Regeringen har delvis dragit de rätta slutsatserna, och den är inte längre beredd att helt satsa på den utveckling av A 20 som tidigare var aktuell – den frågan har redan debatterats i dag i kammaren. Däremot säger man att visst utvecklingsarbete skall bedrivas i fråga om Jaktviggen, och regeringen får här stöd av socialdemokraterna, framför allt med det argumentet att de redan nedlagda resurserna i Viggensystemet måste utnyttjas.

Det är ett ganska huvudlöst resonemang. Vi skall således, bara för att vi på grund av en enorm felsatsning under tidigare år har lagt ut miljarder på Viggen, fortsätta med detta i ytterligare 5–10 år, och sedan skall vi skrota systemet. Är det det bästa sättet att använda skattebetalarnas pengar? Det billigaste måste ändå vara att bli av med Viggen så fort som möjligt. Och den är redan på väg att bli omodern. Jag påstår inte att den är det i dag, men den kommer att bli det ganska snart.

Stoppa således all vidareutveckling av Viggen och avbryt produktionen så fort det är möjligt av sysselsättningspolitiska skäl! Några försvarspolitiska skäl att ha den kvar finns inte.

Vpk anser att flygvapnets roll i försvaret radikalt måste omprövas. Ett första steg är att direkt gå över till lätta attackplan, avsedda för användning inom landet. Det måste en gång för alla göras klart att de militärtaktiska idéerna om att bekämpa motståndare utanför landets gränser är ogenomförbara – sådana försvarsmetoder blir alldeles för dyrbara och ineffektiva.

I dagens nummer av Dagens Nyheter finns det en intressant stridsmålning av hur man tänker sig att detta skall fungera. Där räknas med att halva vår attackkapacitet har slagits ut redan före det storanfall som man laborerar med. Det är mycket optimistiskt räknat. Vi kommer antagligen i ett inledningskede att bli utsatta för fjärrbekämpning med robotar som slår ut baser, kommunikationer och annat. Därefter går man in för att nedkämpa de flygplan vi har. Och vi kan inte ersätta dem i den takt som de förstörs. Innan

ett allvarligt invasionsföretag sätts i gång är våra stolta Viggas i stort sett eliminerade.

Pengarna till vårt försvar kan användas bättre. Det finns ingen anledning att satsa miljarder på sådana projekt, varken svenska eller utländska, när vi ändå till slut måste försvara oss på vårt eget territorium. En del av de pengar som sparas genom en snabb avveckling av Viggan bör i stället användas för en fortsatt produktion av SAAB 105. Det planet har köpts av bl. a. det neutrala Österrike, och det bör kunna duga också för oss. Det löser också frågan om anskaffning av skolflygplan och ger utrymme för en mindre smärtsam omläggning av flygplansindustrin.

I den diskussion som har förts mellan centern och socialdemokraterna i dessa frågor måste man till viss del hålla med centern, när den pekar på att socialdemokraterna tillsammans med folkpartiet nu vill lägga ned en väldig massa pengar på Viggan, och sedan kommer man på 1990-talet att stå inför det faktum att Viggan skall bort. Vad skall man då ha i stället? Det är en intressant fråga att ställa till både socialdemokrater och folkpartister. Vad skall komma efter Viggan på 1990-talet? Skall vi fortsätta att anskaffa medeltunga attackplan och upprätthålla den flygvapentyp som vi har i dag? Eller skall man dra de rätta konsekvenserna av ekonomisk och övrig utveckling och gå in för att ompröva flygvapnets roll i det svenska försvaret?

I en annan av våra stora, välkända tidningar, Svenska Dagbladet, finns det i dag en artikel i försvarsfrågan. Där påpekar man, helt riktigt som jag ser det, att det på 1990-talet nödvändigtvis blir en puckel i försvarsanslaget, om man skall ersätta de medeltunga attackflygplanen. Socialdemokrater och folkpartister borde därför svara på frågan hur de tänker lösa flygplansfrågan när Viggan faller för åldersstrecket. Skall vi då övergå till lätta attackflygplan? I så fall bör vi göra det redan nu. Eller skall vi fortsätta att ha medeltunga attackflygplan som opererar utanför landet? Det bör deklarerats i dag.

Vi har alltså sagt att vi – under ett övergångsskede, medan man löser de övriga frågorna – kan godkänna en fortsatt produktion av SAAB 105. På det sättet får vi också en lösning på den omdebatterade skolflygplansfrågan.

Jag vill därmed, herr talman, yrka bifall till det särskilda yrkande i anslutning till motionen nr 595 som utdelats i kammaren, nämligen

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:595, yrkandena 2 och 3, uttalar sig för

1. omedelbara nedskärningar och inskränkningar av den militära verksamheten i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

2. en sänkning av försvarskostnaderna med minst 2 miljarder kronor.

Jag skall också något beröra vpk:s motion nr 696, som handlar om de värnpliktigas förhållanden. Vi har där ställt vissa viktiga krav. Jag vill inledningsvis fastslå att vår uppfattning om det svenska försvaret är att det även fortsättningsvis skall bygga på den allmänna värnplikten. Det innebär att det måste vidtas ganska radikala förändringar i de värnpliktigas förhållanden och, framför allt, i de värnpliktigas inflytande på sina egna förhållanden. Vi har ställt oss bakom kravet som de värnpliktiga i värnplikts-

rörelsen länge har drivit, nämligen att de skall få fullständiga fackliga rättigheter i sin verksamhet i försvaret. Det finns ingenting som talar emot att sådana rättigheter införs. Det hänvisas visserligen till värnpliktslagen, men det finns ingen anledning att anta att de värnpliktiga, som är svenska folkets manliga del, på något sätt skulle ställa sig utanför de nationella intressena eller behöva styras av särskilda lagar – lagar av plikt – i sitt förhållande till krigsmakten. Därför är det viktigt att de värnpliktigas fackliga fri- och rättigheter genast tillgodoses och att de får ett större inflytande på den situation som de befinner sig i under värnpliktstjänstgöringen.

Vi har vidare i vår motion tagit upp de värnpliktigas ekonomiska villkor. Det är klart att vårt yrkande på förbättring kastas tillbaka till oss med orden att det kommer att kosta så och så många miljoner. Ni vill skära ner försvarskostnaderna men vill i en orimligt hög grad satsa pengar på de värnpliktigas löner, sägs det. Det är då intressant att jämföra vad det skulle kosta, om man höjde de värnpliktigas löner till en skälig nivå, med vad som hittills har kastats ut på t. ex. Viggensystemet och flygplanstillverkningen. Det är alltså en reform som mycket väl skulle kunna gå att genomföra, om man skar ner på de dyrbara anslagen till t. ex. flygvapnet.

Vi har vidare påpekat de dåliga förhållanden som inom värnpliktssystemet och inom armén råder på skyddsområdet. Det hänvisas i utskottsbetänkandet till det beslut som fattades för ett par år sedan och att den civila skyddslagstiftningen också gäller inom militärväsendet. Det är en sanning med stor modifikation. De civila skyddsföreskrifterna, som gäller inom industrin och samhället i övrigt, gäller inte på samma sätt inom det militära området. Det finns inga skyddsombud med ovillkorliga rättigheter att stoppa farlig verksamhet. Och vi har haft fall – vilka har påtalats av bl. a. vårt parti – av anmälningar till justitieombudsmannen. Det har alldeles nyligen förekommit fall där det är fullständigt klart att chefer för vissa förband har fortsatt att bedriva övningar med militär trupp, trots att det förelegat uppenbar fara för att de värnpliktiga skulle komma till skada.

Det behövs alltså en ytterligare skärpning av skyddslagstiftningen på det militära området. Skyddsombuden, skyddsassistenterna eller vilken beteckning de nu kommer att få, måste få rättigheter och möjligheter att stoppa övningar så fort det föreligger klara risker för att skada kan inträffa. På det sättet skulle man säkerligen också kunna nedbringa det stora antalet olyckor, ofta med dödlig utgång, som har hänt och som händer inom försvaret. Övningarna skall oftast bedrivas under, som det heter, så fältmässiga förhållanden som möjligt. Detta medför att unga, energiska chefer ofta tar risker som inte kan tolereras. Mot detta bör den värnpliktige, oavsett om det är den första tjänstgöringen eller under en repövning, ha rätt att skydda sig. Det är därför ett väl motiverat krav som i detta fall finns i vår motion.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till detta och övriga krav i vår motion nr 696.

Eftersom vi nu också skall behandla försvarsutskottets betänkande nr 25 om krängel och byråkrati vill jag säga några få ord om vpk-motionen i den frågan. Vi har föreslagit att riksdagen skall besluta om tillsättandet av en

särskild parlamentarisk kommission med uppgift att granska den militära byråkratin och föreslå förenklingar. Utskottet hänvisar i betänkandet till de olika beslut om förändringar som har fattats under de senaste åren när det gäller de militära staberna. Man har gjort inskränkningar, sammanläggningar av förvaltningsmyndigheter m. m. Jag skall villigt erkänna att det har blivit förbättringar. Det är inte särskilt många år sedan militärförvaltningen hade olika avdelningar för ammunitionen och för de vapen som ammunitionen skulle användas till. Det är ännu kortare tid sedan det fanns olika förvaltningar för det som soldaterna skulle ha på sig i form av kläder och det som de skulle använda i form av vapen, fordon och annat. Det har blivit vissa förbättringar. Man har genomfört vad man kallar huvudförvaltningsprincipen. Det är naturligtvis något som man skall hälsa med tillfredsställelse.

Men det återstår ännu mycket att göra inom detta område. Det finns fortfarande dubbelförvaltningsarrangemang. Trots ett centralt verk, försvarrets materielverk, finns det gränsdragningar mellan de olika vapenslagen. Det finns ett skråtänkande som ännu inte på långt när är utrotat. Det finns ett passande på varandras möjligheter och en strävan att bevara eller helst bygga ut sin egen sektor, att få så många underlydande som möjligt, att utvidga sin utredningskapacitet osv. Det är helt enkelt den gamla vanliga parkinsonska lagen som härskar inom den militära förvaltningen och stabssektorn. Det finns alltså all anledning att se över de här förhållandena, att förbättra samarbetet, att ta bort onödiga dubbelarrangemang som förefinns inom staber och förvaltningar och på annat sätt se över det militära byråkratiska krånglet.

Jag vill därför, herr talman, avslutningsvis yrka bifall till det yrkande som har delats ut här i kammaren, att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2467, yrkandet 13, uttalar sig för inrättande av en särskild parlamentarisk kommission, bestående av representanter för alla riksdagspartier, med uppgift att granska den militära byråkratin och föreslå förenklingar.

ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Först vill jag säga till Oswald Söderqvist, när han talar om det sårbara samhället och om att ÖEF har alltför dåliga resurser för att klara den beredskapen, att detta nog inte är riktigt med sanningen överensstämmande. Jag tror att ÖEF går in för sin uppgift på ett mycket bra sätt. Dessutom finns det någonting som heter sårbarhetskommittén. Den utreder vilka åtgärder som kan vidtas på detta område.

Vidare vill jag säga till Oswald Söderqvist att försvarskommittén enligt sina direktiv har att pröva bl. a. säkerhetspolitikens roll inom totalförsvaret.

Oswald Söderqvist ställde frågan: Vad skall komma efter Viggen på 1990-talet? Den frågan kan man inte svara på i dag. ÖB har direktiv att utreda detta.

I samband med att Oswald Söderqvist tog upp skyddsarbetet för de värnpliktiga sade han att det bedrivs övningar på ett kanske slentrianmässigt sätt. Så är dock inte fallet. Säkerhetsbestämmelserna iakttas väldigt noga. Det

finns säkerhetsinstruktioner för i stort sett allt som skall utföras inom försvaret.

När det gäller medinflytandet kan knappast de värnpliktiga erhålla fullständiga fackliga rättigheter – principiellt är det f. n. inte möjligt. Detta vill jag alltså ha sagt till Oswald Söderqvist.

Som framgår av försvarsutskottets betänkande nr 23 skall den svenska försvarspolitiken syfta till att försvaret vid en konflikt i Europa mellan stormaktsblocken skall ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot, påtryckningar eller angrepp mot Sverige inte av någon kan bedömas vara lönsamt. När vi det målet är den fredsbevarande effekt som vi strävar efter uppnådd.

Detta mål är, som jag uppfattar det, de fyra största partierna ganska eniga om. Var meningarna går isär kommer jag in på senare. Däremot svarar inte vpk:s och apk:s förslag mot de krav som vår säkerhetspolitik ställer.

Socialdemokraterna säger i sin partimotion 594, som följs upp i reservationen I i betänkandet, att åtgärder skall vidtas som syftar till avspänning i världen och till att öka omvärldens förtroende för Sveriges vilja att förebygga konflikter.

Det är säkert inte helt obekant för socialdemokraterna att Sverige tar aktiv del i nedrustningsarbetet inom FN. Dessutom arbetar 1978 års försvarskommitté med frågan om inriktningen av säkerhetspolitiken. Därvid kommer man att överväga bl. a. svensk politik i internationella nedrustningsfrågor. Utskottets majoritet anser att inriktningen av säkerhets- och försvarspolitiken enligt 1977 års försvarsbeslut står fast och bör göra det även i fortsättningen.

Beträffande det militära försvarets fortsatta utveckling är utskottet enigt på alla utom några få områden. Vi skiljer oss dock åt på ett par väsentliga områden, som jag skall redogöra för.

Det vi inte har enats om är främst anskaffningen av attack- och skolflygplan.

I många år har denna fråga behandlats av militära myndigheter, departement, regering och riksdag. Det är inte så underligt om en fråga av denna karaktär blir både segsliten och besvärlig. Det beror på många saker, framför allt på att flygplan har framställts som exempel på dyra och tekniskt komplicerade vapensystem. Dessutom skall ett flygplan konstrueras så att det blir maximalt användbart under många år. Det gäller då att i förväg försöka bedöma hur stridsmiljön kommer att se ut när flygplanet kommer i tjänst. Man måste studera internationell vapenteknisk utveckling och olika flygplansprojekt, och det tar tid.

Vid sådana studier har man kommit fram till att rörligheten på marken, till sjöss och i luften kommer att öka. Man kommer att få bättre spaningshjälpmedel och bli mindre beroende av sikt och väderleksförhållanden. Man kommer att utveckla ett effektivare luftvärn, och hotet av fientliga attacker mot våra flygbaser kommer att bli större. Ett flygplan måste anpassas till denna s. k. hotbild.

Men studier är en sak och den krassa verkligheten en annan. Vi kommer att

ha en hårt pressad kostnadsram. Det gäller därför att utnyttja alla de erfarenheter man fått vid studier av olika projekt.

Under hela 1970-talet har olika myndigheter studerat alternativ till AJ 37 och SK 60. Man har kommit fram till olika kombinationer av A 20, B3LA och 38-systemet. Det har emellertid visat sig att inget av dessa system ryms inom de ekonomiska ramar som man räknat med i den långsiktiga programplaneringen. Osäkerheten i fråga om kostnaden är ganska stor när det gäller projekt av detta slag. Det är därför nödvändigt att kringgärda kostnaderna med säkerhetsmarginaler.

Överbefälhavaren utgår ifrån de siffror som är presenterade för 38-systemet, vilket kräver betydande framtida ramhöjningar, om inte samtidigt stora omstruktureringar av försvarsmakten skall behöva företas. Det finns inte ekonomiska förutsättningar för det om man skall hålla sig inom de ekonomiska ramar som förordats.

Skillnaden mellan utskottsmajoritetens synpunkter och centerpartiets i reservation nr 3 är i praktiken inte så stor. Dock finns en viss skillnad: i reservationen knyter man ganska snävt an till *en* flygplanstyp, i första hand när det gäller utvecklingsarbetet. Det är lämpligare att ge utredningsarbetet en större bredd.

I propositionen såväl som i utskottsmajoritetens förslag anges att en vidareutveckling av Jaktviggen för att ge den en förbättrad attackförmåga skall fortsätta. Det innebär dock inte en utveckling till A 20-kapacitet. Men möjligheterna till ytterligare vapenalternativ på Jaktviggen skall utredas; sjömålsrobot bör kunna bli ett nytt sådant. Personligen tror jag att Jaktviggen med en sådan utrustning kommer att bli ganska bra för attackuppdrag.

Flygvapnet kommer under senare delen av 1980-talet eller i början av 1990-talet att behöva nya skolflygplan. Dessa flygplan bör ges en sådan beväpning att de kan användas i krigsorganisationen. De bör också vara så effektiva att de klarar 1990-talets miljö.

Överbefälhavaren har fått anvisningar om att utreda två alternativ – såväl JA 37 som ett nytt skolflygplan. Efter allt detta utredande är det viktigt att komma fram till ett beslut. Nästa år vid ungefär den här tiden hoppas jag att vi vet hur skolflygplanet och den vidareutvecklade Jaktviggen skall se ut med vapensystem och övriga komponenter.

Beträffande flygindustrin handlar det inte om att lägga ned den. Det bekräftade försvarsministern tidigare i dag. Det kommer att tillverkas flygplan även i fortsättningen. Inte heller kommer flygindustrin att sakna utvecklingsprojekt. I en strävan att öka inslagen av produktion för civilt ändamål har det nyligen beslutats om en delegation och en särskild utredare för sådana frågor. Det bör vara en fördel för kommunerna att komma bort från ett ensidigt beroende av militär produktion.

Det betänkande vi nu diskuterar handlar inte enbart om flygplansanskaffning. I reservation nr 6 tar socialdemokraterna upp den ekonomiska planeringsramen för nästa budgetår, en fråga som har varit föremål för långa debatter i dag. Det belopp som regeringen föreslagit i propositionen och som utskottsmajoriteten står bakom grundar sig på 1977 års försvarsbeslut.

Försvarsbeslutets ekonomiska innehåll bör ligga fast. Den sänkning av försvarskostnaderna som socialdemokraterna föreslår är helt oförenlig med anställningstrygghet inom försvaret och försvarsindustrin. Det skulle bli en katastrof, om riksdagen skulle följa det förslaget.

När det gäller personalfrågor vill jag understryka vikten av vad som framgår av utskottsbetänkandet. Största hänsyn måste tas inte bara till den personal som blivit tvungen att flytta till annan ort utan också till den personal som under ett avvecklingsskede måste stanna kvar på förbandet hela avvecklingstiden. Efter hand som personal avflyttar ökar ofta belastningen på de kvarvarande och kan ibland bli alltför betungande. Eftersom överbefälhavaren kommer att få ökade resurser för att handlägga personalfrågor bör dessa kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Vad beträffar ekonomiska förmåner till värnpliktiga kan det i och för sig vara motiverat med högre belopp än vad som föreslagits i propositionen. De höjningar som de värnpliktiga ändå kommer att erhålla följer av en uppräkningsenligt 1977 års försvarsbesluts grunder. Försvarsbeslutets ekonomiska innehåll bör, som jag nämnde tidigare, ligga fast.

Dessutom har regeringen tillsatt en kommitté för att utreda de värnpliktigas ekonomiska förhållanden. Det kommer att bli lättare att prioritera och fatta ett riktigt beslut när resultatet av kommitténs arbete föreligger. Socialdemokraterna önskar, som jag redan sagt, sänka försvarsanslaget med 448 milj. kr. Om riksdagen skulle bifalla reservation nr 7, skulle det ytterligare beskära ekonomin för försvaret med ca 15 milj. kr.

Sammanfattningsvis kan sägas: 1977 års försvarsbeslut skall gälla även i fortsättningen. Beträffande anskaffning av attack- och skolflygplan skall överbefälhavaren utreda två olika alternativ. Med ledning av denna utredning kan riksdagen fatta beslut om något år om vilken flygplanstyp vi skall välja för det svenska försvaret. Omställning till civil produktion vid företag som kommer att beröras av detta beslut skall underlättas. Värnpliktsförmåner förbättras fr. o. m. den 1 juli 1979.

Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag på alla punkter utom punkten 4, vilket innebär avslag på motsvarande reservationer. På punkten 4, som gäller civilt utnyttjande av industriella resurser, yrkar jag bifall till reservationen 5.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det finns en hel del att anföra om det som Eric Hägelmark tog upp i sin polemik mot vad jag tidigare sade.

Visst finns det en sårbarhetskommitté, och visst har problemen tagits upp från och till. Folk och Försvar har gett ut skrifter, som på ett ganska klokt och belysande sätt har talat om dessa saker. Ansvariga inom ÖEF har i åratalspläderat för att man skall ta större hänsyn till dessa frågor, och de har framhållit att de ser mycket allvarligt på situationen.

Men vad har allt detta fått för konkreta resultat? Har man vid försvarsplaneringen vidtagit några åtgärder av större omfattning? Har det gjorts någon resursomfördelning att tala om? Har man försökt att motverka

*Försvarspolitikern,
m. m.*

den kraftiga utveckling som hela tiden undergräver de försvarsansträngningar vi gör till stora kostnader?

Det är ju det saken gäller. Visst kan man sätta till kommittéer. Men i den allmänna försvarsdebatten, så som den förs i kammaren i dag och som den förs i pressen och på andra håll av s. k. specialister, kommer de här aspekterna mycket sällan fram. Det är mycket allvarligt, eftersom det militära försvaret inte kommer att kunna fungera om försörjningen inte fungerar. Därför borde man ta mer seriöst på de här frågorna och inte enbart inrikta debatten på det snävt militära försvaret.

Det finns i organisationen i dag inga resurser som motverkar denna urholkning av alla de pengar som vi slänger ut på försvaret. Vi kan inte hålla samhället i gång i en krissituation och än mycket mindre om vi blir utsatta för vapen, som slår ut viktiga samhällsfunktioner.

Är det frågor som man skall halka över genom att bara hänvisa till sårbarhetskommittén och annat? Jag tycker att det är dåligt att man gör så.

Ytterligare några ord i flygplansfrågan. Det är visst väldigt viktigt att i dag diskutera om vad som skall hända i flygplansfrågan på 1990-talet. Man kan naturligtvis inte bara säga att ÖB skall utreda denna fråga. ÖB måste väl ha politiska direktiv.

Vi vet allesammans att det tar 10–15 år innan man kan få fram ens en prototyp av något slag eller innan man kan testa och bestämma sig för att köpa ett plan. Bör vi inte då i början på 1980-talet diskutera vad som skall hända på 1990-talet, då denna så omskrutna Viggen förmodligen äntligen kommer att försvinna?

Detta är en fråga som det är mycket viktigt att ställa till folkpartiet och även till socialdemokraterna, som inte heller talar om denna sak. Skall ni köpa nya medeltunga attackplan på 1990-talet när vi inte kan tillverka egna? Skall vi även i fortsättningen ha ett medeltungt attackflygplan i försvarsorganisationen eller skall vi gå in för en organisation med enbart lätta attackplan? Det måste man väl ta ställning till i dag och inte bara hänvisa till ÖB och en oviss framtid.

När det gäller de värnpliktiga ser jag att de inte lär ha mycket stöd för sina krav att vänta av folkpartiet – det är alldeles klart efter det anförande som Eric Hägelmark har hållit.

När Eric Hägelmark talar om skyddsarbetet i det militära talar han om saker och ting som han tydligen inte känner till. Det finns oerhört stora riskmoment i den militära utbildningen, och det har ännu inte på något som helst tillfredsställande sätt satts in åtgärder för att motverka de risker som de värnpliktiga och för den delen även den fast anställda personalen utsätts för. De som skall svara för skyddsarbetet inom det militära har inte samma möjligheter som man har inom civil verksamhet, t. ex. inom industri och kommunikationer, att avbryta farlig verksamhet. Visst finns det skyddsinstruktioner, men ändå inträffar ständigt och jämt olyckor eller olyckstillbud. Här behövs alltså en skärpning, och en sådan är mycket väl motiverad.

ERIC HÄGELMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med Oswald Söderqvist om att ÖEF:s resurser borde ökas och att man kanske litet mer konkret än hittills borde vidta åtgärder för att minska sårbarheten i samhället. Men beträffande flygplansfrågan har ÖB fått direktiv att undersöka vad vi skall ha för sorts flygplan på 1990-talet. Det är inte riktigt som Oswald Söderqvist säger att vi inte tänker på det i dag, för det är precis vad regeringen har gjort.

När Oswald Söderqvist kommer in på de värnpliktiga och tror att jag inte känner till någonting om skyddsarbetet, så kan jag väl tala om för Oswald Söderqvist, ifall han inte redan vet det, att jag har tjänstgjort i det militära i över 30 år, så jag vet i varje fall att det inte alls är på det sätt som Oswald Söderqvist vill göra gällande, utan det tas den allra största hänsyn till de risker som övningarna kan innebära.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När det talas om att ÖEF har resurser, så är det ju bara att se på anslagen. Hur mycket avsätts till det ekonomiska försvaret i försvarsbudgeten? Det är i jämförelse med det som avsätts till den militära sektorn någon enstaka procent. Att påstå att det finns resurser härvidlag är således felaktigt. De ansvariga inom ÖEF vet, som jag sagt tidigare, om detta. De påpekar det ständigt, de kräver bättre resurser, de pekar på hur illa vi är utsatta då det gäller vissa viktiga importvaror. Det kan vara fråga om exempelvis viktiga metaller som vi behöver för vår ståltillverkning. Där har vi lagerkapacitet som understiger en månads produktion.

Detta är bara ett exempel. Det finns mängder av andra. Vi kan ta livsmedelsområdet, där det svenska jordbruket förmodligen kommer att klappa ihop ganska effektivt, om man blir avspärrad från konstgödsel, bekämpningsmedel osv.

Det finns ingen beredskap för försörjningen i vid mening i det här landet. Därför borde man i första hand tala om den, innan man ger sig in på att tala om olika anslag och om inköp av olika vapentyper. Vapnen går inte att använda om inte det folk som skall betjäna dem har någonting att leva av och inte kan försörjas med drivmedel, livsmedel och annat sådant. Det är ett viktigt problem som inte har beaktats tillräckligt förut.

Så återigen flygplansfrågan! Visst – man kan ha givit direktiv till ÖB. Men man måste nu på 1980-talet ha något slags politisk målsättning för hur man vill ha det på 1990-talet. Man måste väl kunna uttrycka hur man vill att det skall se ut om tio år. Vi vet vilka tidsramar som gäller för utvecklingen och hur många år det tar att få fram nya system. Man måste kunna uttrycka en politisk viljeinriktning och inte bara säga att det givits direktiv till ÖB. Han skall väl ha direktiv som ger uttryck åt något slags mening om vad han skall skaffa.

Det hela är nu ytterligt suddigt.

När det gäller värnpliktsförmånerna och rättigheterna kan ju Eric Hägelmark och jag ta varandra i hand, eftersom vi tydligen är gamla kolleger. Jag håller inte med om att det är så väl beställt i det militära livet. Jag har också

tjänstgjort i armén i 30 år, så jag vet vad jag talar om. Där har slussats folk både hit och dit på många olika sätt, och man har utsatts för de mest orimliga risker. Det har blivit bättre, men det är fortfarande inte bra.

ERIC KRÖNMARK (m):

Herr talman! Innan jag går in på de mera principiella resonemang som det är min avsikt att uppehålla mig vid senare vill jag i alla fall kommentera ett inslag i den tidigare debatten, nämligen det meningsutbyte som förekom mellan Per Petersson och Bengt Gustavsson angående de socialdemokratiska förslagen om sänkning av försvarsanslagen.

I en skriven deklaration menade Bengt Gustavsson att man hade täckning för sänkningen enligt de riktlinjer som man angav från socialdemokratisk sida inför försvarsbeslutet 1977 angående den framtida materielplaneringen, försvarets administration osv. Jag vill dock påminna kammaren om att i debatten det året försökte jag förgäves få ett besked från socialdemokraterna om vad det var man ville ta bort i fråga om materielslag för att kunna klara den ekonomiska ram man hade föreslagit. Vi fick 1977 inget som helst besked. Socialdemokraterna sade ju den gången att de skulle kunna få samma materielinnehåll i sin begränsade försvarsram som det trepartiregeringen angav som förslag i sin ram. Verkligheten har sedan visat att inte ens med den beslutade försvarsramen har man kunnat innehålla den materielplanering som avsågs. Jag tycker det är dags att man från socialdemokratisk sida erkänner att det är en klyfta mellan vad man lämnar resurser till för att verkställa och vad man med läpparna säger att man skall kunna åstadkomma. Ni har icke åstadkommit några som helst förslag till reduceringar utöver vad regeringen har föreslagit, vare sig på materielsidan eller när det gäller administrativ neddragning.

I Sverige genomför vi numera, trots talet om upprustning m. m. 1977, den största nedrustningen sedan 1925. Det är ett faktum som det dock inte talas så mycket om. Det sker inte som 1925 till följd av ett stort dramatiskt riksdagsbeslut utan genom många – till synes – små odramatiska åtgärder och beslut.

Det är en smygande process, och den är inte som 1925 påtaglig för alla och envar genom avskedanden och omfattande indragningar av regementen, utan den sker genom att antalet krigsförband med i internationell jämförelse godtagbar stridseffekt successivt blir färre inom alla tre försvarsgrenarna. Det är en utveckling som så att säga smyger sig på. Och av olika skäl är det få som vill låtsas om den. Somliga vill inte låtsas om den, därför att de gärna ser en sådan utveckling och tycker det är bra att försvarsförmågan minskar. Andra försöker förtränga fakta och tvekar att tala ut, dels därför att de är rädda för att verkligheten skall verka förlamande på försvarsviljan i landet, dels därför att de fruktar för de internationella konsekvenserna av att utåt erkänna hur det verkligen förhåller sig.

Jag tror att det senare argumentet – tvcksamheten att beskriva verkligheten – helt har bortfallit. De människor i andra länder som har anledning att följa svensk försvarspolitik kan knappast längre påverkas av försvarspolitiska

deklarationer, som uppenbart saknar täckning i verkligheten. De klingar för ihåligt mot bakgrund av de prognoser om svensk försvarsutveckling som de har kompetens att själva göra. Vi kan visserligen i dag fortfarande i viss mån lita till 1960-talets försvarsinvesteringar, men vi håller på att lagra upp gigantiska problem som utgör ett hot mot försvarets traditionella roll i svensk neutralitetspolitik.

Den svenska ungdomens sviktande försvarsvilja – enligt nya undersökningar – talar också sitt tydliga språk. Ungdomen är i skolan fostrad till kritiskt tänkande. Genom TV och andra massmedia har man fått en bild av en krisfylld värld med upprustning och intensiv vapenutveckling. När man gör jämförelser mellan dessa internationella förhållanden och den svenska försvarsutvecklingen, är det förklarligt att pessimismen får grogrund. Det går inte att ersätta försvarsmateriel med försvarsvilja – inte i vår tekniska tidsålder.

Den svenska ungdomen önskar liksom alla vi andra att världen besinnar sig och nedrustar. Några få idealister önskar t. o. m. att Sverige ensidigt skulle göra sig till föregångare på nedrustningens väg. Att det faktiskt äger rum en nedrustning av vårt försvar är det märkligt nog inte så många som vill erkänna.

Hos det stora flertalet svenskar finns det dock en djup övertygelse om att ett både-och är den rätta vägen och att vi på alla sätt skall verka för internationella rustningsbegränsningar, samtidigt som vi, innan man har nått några resultat på den vägen, säkrar Sveriges trygghet genom en konsekvent och målmedveten försvarspolitik.

Vi är således i ett läge där omvärlden vet vad som händer, där åtskilliga svenskar också är medvetna om klyftan mellan våra försvarsdeklarationer och de framtida möjligheterna att infria dessa. Det finns därför ingen anledning för oss politiker att försöka lura oss själva. Handen på hjärtat – är det möjligen så att vi låter oss bedras av att effekterna av ett beslut i dag inte får något genomslag i försvarets utformning och styrka förrän om 5, kanske 15 år? Ser vi tillbaka på de beslut 5–10 år tillbaka i tiden, som är bakgrunden till dagens pågående nedrustning, tycker jag att vi har ännu större anledning att ställa den frågan. Vill vi påverka den långsiktiga utvecklingen måste många viktiga beslut fattas redan i dag. Försvarspolitiken måste vara långsiktig för att vara värd namnet. Vi har därför ett ansvar, oberoende av våra sakståndpunkter, att i klartext för väljarna klargöra de långsiktiga konsekvenserna av de konkreta förslag vi framför.

Jag skall själv göra ett försök. Som utgångspunkt tar jag överbefälhavarens perspektivplan, del 1, som inlämnades till regeringen för ett par månader sedan. I denna presenteras två grundidéer för det svenska försvarets framtida utformning.

Grundidé 1 utgår från att vi i första hand måste försvara oss mot överraskande, snabba operationer mot delar av landet. Därtill krävs en hög grundberedskap och möjligheter att efter snabb mobilisering sätta in försvaret där det behövs.

Grundidé 2 utgår från att vi har att försvara oss mot ett stort upplagt

angrepp, som syftar till kontroll över hela landet eller stora delar därav. Den bygger på tanken att vi får en lång förvarningstid, som gör att vi hinner göra kompletteringar i fråga om materiel och utbildning och att vi hinner mobilisera före angreppet.

Från militärt håll föredrar man grundidé 1. Enligt min mening är det den grundidé som bäst svarar upp mot den internationella utvecklingen.

Ett försvar utformat utifrån dessa krav ger oss för det första en bättre trygghet mot den mest rimliga hotbilden, och för det andra klarar man också på ett tillfredsställande sätt ett anfall enligt grundidé 2. Ett försvar utformat enligt grundidé 2 svarar illa mot anfall enligt grundidé 1.

Det är väsentligt att vi politiker tar klar ställning inför detta vägval. Efter valet av grundidé måste man konsekvent ge försvaret en struktur som svarar mot denna idé.

Grundförutsättningen är vad som redan inträffat inom de tre försvarsgrenarna. Ser vi på flygvapnet finner vi att man där har lyckats bibehålla en hög teknisk nivå, fullt jämförbar med den utländska utvecklingen, medan man kvantitativt fått en mycket kraftig neddragning. På marinsidan har det skett en stor kvantitativ minskning inom flottan, samtidigt som man inte haft möjligheter att hänga med i den kvalitativa vapenutvecklingen. För arméns del har man i stort sett bibehållit antalet krigsförband, medan antalet moderniserade förbandsenheter av tvingande skäl hållits vid en miniminivå. Allvarligt är att det på arménsida skett en eftersläpning i utbildningen, främst i fråga om repetitionsutbildningen, som gör att ett betydande antal förband inte är användbara direkt efter mobilisering. Den faktiska utvecklingen under det senaste decenniet har sålunda gått stick i stäv mot idéerna i den inlämnade perspektivplanen.

Det är utifrån detta läge vi har att i dag fatta beslut, som skall ge Sverige ett effektivt försvar – inte bara de närmaste åren utan framför allt på 10–15 års sikt. Det är i detta sammanhang som dagens kommande beslut i flygplansfrågan får sina stora konsekvenser. När våra attackförband måste ersättas omkring 1990 återstår endast alternativet anskaffning utifrån, vilket innebär att vi då får en kostnadspuckel på flygvapnets materielsida. Den kommer att innebära att under ett begränsat antal år försvarets materielanslag till stor del måste satsas på flygvapnet. Finns det då möjligheter att vid denna tidpunkt göra överföringar från de andra försvarsgrenarna? I realiteten står såväl marinen som armén omkring 1990 inför stora materielbehov. För marinens vidkommande krävs då ersättning i fråga om ytattack. Ungefär samtidigt torde vi ha utnyttjat det nuvarande stridsvagnsbeståndet inom armén, varför arméns pansarförband kräver förnyelse.

Det torde stå helt klart att det inte är möjligt att realisera stora kostnadskrävande materielprogram *samtidigt* inom de tre försvarsgrenarna, när man inte kan slå ut det på ett stort antal år. Nära till hands ligger då frågan om inte nödvändig materieförnyelse inom armén och marinen kan ske under 1980-talet. Svaret är nej, för om vi utgår från försvarsministerns egna bedömningar av anslagsramarnas utveckling och av kostnadsutvecklingen, finner vi att anslaget för materielanskaffning kommer att successivt minska

under 1980-talet för att vara *noll* omkring 1990. Att tro att man kan åstadkomma en behövlig materiell förbättring av arméns och marinens standard under denna tid och samtidigt spara pengar för en betalningspuckel för attackflygplan i början på 1990-talet är med dessa antaganden en verklighetsflykt.

Men, herr talman, jag vill erinra om att 1990 i detta sammanhang inte ligger fjärran från oss. Det är i själva verket mittpunkten i den planeringsperiod som nu sittande försvarsutredning har ansvaret för. Läget hade naturligtvis varit värre, om inte trepartiregeringen i 1977 års försvarsbeslut hade höjt programplaneramen med 2 miljarder kronor. Rent förödande skulle det ha varit om socialdemokraternas krav på en sänkt försvarsram hade tillgodosetts. Det är – jag poängterar detta – bl. a. i detta avseende som vi kanske får den olyckligaste effekten av socialdemokraternas och folkpartiregeringens linje i flygplansfrågan.

Men inte nog med det. Om vi väljer – vilket är sannolikt – att anskaffa flygplan utifrån, kommer det inte heller att finnas tillräckligt med pengar för arméns och marinens materielanskaffning förrän långt in på 1990-talet. Det innebär i sin tur att de delar av svensk försvarsindustri som arbetar för marinen resp. armén under denna tid förlorar sin hemmamarknad. Möjligheten till överlevnad för dessa delar av svensk försvarsindustri ligger i att under denna tidsperiod utnyttja exportmarknaden, men dels är det osäkert huruvida man lyckas med en marknadsföring av svenska vapensystem, dels kan man ställa sig frågan vad svensk opinion kommer att tycka om en ytterligare satsning på svensk vapenexport. Jag förmodar att de politiker som formulerat dagens majoritetsbeslut i flygplansfrågan inte har bemödat sig om att tänka i dessa banor, innan de band sig för att på sikt lägga ner svensk flygplansindustri. Följden kan bli att vi slår undan benen på hela den svenska försvarsindustrin med dess ca 30 000 anställda.

Svensk försvarsutveckling står inför stora problem i två avscenden. Det första har jag här kortfattat beskrivit, nämligen att förutsättningen för en långsiktig materielanskaffning delvis kommer att slås i spillror genom flygplansbeslutet. Det andra problemet är att driften av försvarets fredsorganisation – oaktat personalminskning och intensivt rationaliseringsarbete – kommer att ta i anspråk en allt större andel av försvarsbudgeten. Detta kommer att begränsa möjligheterna för materieförnyelse av krigsorganisationen. Åtgärder måste vidtas, senast i samband med 1982 års försvarsbeslut, för att vrida utvecklingen in i en rimlig riktning. Det måste ske ett reellt tillskott till försvarsanslagen och en nyinriktning av försvaret, om vi för 1990-talet skall kunna ha ett försvar som kan motsvara de verkliga behoven. Utvecklingen har redan gått alltför långt för att vi skall kunna återställa den relativa styrka det svenska försvaret hade under 1960-talet. Vad som är väsentligt är att man vid den avvägning som den sittande försvarskommittén har att lägga förslag om bestämmer sig för balans mellan resurser och uppgifter. Vi måste sannolikt i framtiden ta större säkerhetspolitiska risker än vad vi har gjort tidigare. För mig är det väsentligt att man fastställer våra försvars- och säkerhetspolitiska ambitioner och därefter ser till att dessa

ambitioner förverkligas. Det innebär att den reducerade försvarsmakt som vi kommer att disponera under 1990-talet skall ha såväl materiellt innehåll som tillräckligt utbildad personal, så att den kan hävda sig i de mest sannolika hotsituationerna.

Det är en dystert bild av utvecklingen inom det militära försvaret som jag har beskrivit. Men den är tyvärr sann. Dessutom har denna utveckling också medfört en deformation av den politiska beslutsprocessen. I de yttersta av dessa dagar har en förvånad allmänhet fått bevittna hur långsiktiga försvarsbeslut med konsekvenser fram till år 2000 hastigt yxats till, präntats på papperslappar och tejpats fast på berörda politikernas dörrar. Föga underbyggda beslut i t. ex. flygplansfrågan har fått konsekvensbeslut i robotfrågan, som ter sig egendomliga t. o. m. för icke militärt initierade. Men jag hoppas att denna uppvisning av politiska försvarsbeslut efter en modell som måste anses tvivelaktig skall skapa eftertanke.

Min avsikt med vad jag har sagt här i dag är att väcka politikerna i alla partier till besinning inför de risker som denna utveckling – som politikerna har initierat – kommer att leda till. Vi skall vara medvetna om att nådatiden för att vrida utvecklingen rätt är ytterst kort. 1982 års försvarsbeslut är sista chansen. Intill dess måste vi med alla medel hindra kortsiktiga beslut som ytterligare försämrar situationen. Om inte vi politiker besinnar vårt ansvar för vad som sker inom försvaret, är det risk att vi kommer att vara överkörda av utvecklingen redan år 1982. Konsekvenserna drabbar i så fall svenska folket, men, mina vänner, ansvaret ligger hos människorna i det här huset.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eric Krönmark recenserade försvarsdebatten och påstår att somliga förtränger fakta och inte vill vidkännas att det är en nedgående trend inom försvaret. Andra gör det således inte, och då får väl jag räknas till den gruppen. Jag har vid flera tillfällen här i riksdagen lämnat statistiska uppgifter som visat att vi har en pågående minskning av antalet flygförband, övervattensförband och sådant liksom att den andel av statsbudgeten som avser försvarskostnaderna har blivit något mindre under senare år.

Men Eric Krönmark var faktiskt inte rättvis när han hänvisade till en tidigare debatt och sade att vi förordat samma materiella innehåll inom försvaret som det som förespråkades av dem som tillhör hans åsiktsinriktning. Jag har här betänkanget från den förra försvarsutredningen. I den finns en reservation som Olle Göransson och jag står för och som har följts upp i våra framställningar här i riksdagen, och det materiella innehåll som vi där beskriver är ett annat än det som förordas från borgerligt håll. Åsiktsskillnaden kan kanske också till stor del exemplifieras med det flygplansprojekt som varit aktuellt under den tid som gått sedan vi avgav vår reservation. På det projektet har satsats hundratals miljoner, och att det inte kommer att bli någonting av det kommer väl att definitivt bekräftas genom beslutet i dag.

Man tror sig kunna plåga mig med frågor om hur det skall gå till att göra den kostnadsindragning som vi förespråkar på ett år, men jag kan säga att det inte

skulle vara några större svårigheter att göra det för ett år. Problemen är det långsiktiga. Det är klart att det fordrar en större återhållsamhet när det gäller materielanskaffningspolitiken än vad regeringen föreslagit – skillnaderna i fråga om B3LA-projektet kvarstår ju alltjämt om man jämför med moderaternas ståndpunkt i det avseendet. Likaså måste en större restriktivitet finnas i vad det gäller den centrala förvaltningsorganisationen liksom byggnadsverksamheten. Med utgångspunkt i vad vi förordat bör det ankomma på regeringen att vidta erforderliga förändringar i bemyndiganderamar och omfördelningar, t. ex. genom utnyttjande av prisregleringsanslaget.

På ett år skulle vi naturligtvis kunna klara det här, men det är som jag har sagt tidigare: Ju längre ni får hållas, desto svårare kommer det att bli. Det är därför angeläget att det blir en ändring snarast möjligt.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Eric Krönmark sade i sitt anförande att vi i vpk biträder en nedrustning av det militära försvaret. Det är alldeles riktigt – det gör vi. Men det är självklart att om man skall se frågan i det större sammanhang som jag drog upp i mitt tidigare anförande så måste man se till att få en omfördelning av resurserna på det här området.

Eric Krönmark känner till dessa försörjningsproblem väl. Det är då ganska egendomligt att han kan stå upp och tala i ödesbestämda ordalag om att vi måste ha flera flygplan, måste förstärka våra förband osv. Är Eric Krönmark övertygad om att det svenska samhället kan bära upp en sådan organisation i ett krisläge? Finns det resurser och försörjningsmöjligheter? Finns det tillräckligt mycket avsatt för att en sådan organisation skall kunna bäras upp? Annars är det ju meningslöst att skaffa flera flygplan, plädera för starkare stridsvagnsförband osv.

Det är detta som är den springande punkten när det gäller försvarsorganisationen, att man inte kan gå ut och tala om anslag och bättre förband och sådana saker, utan att vi först måste ha en samhällsstruktur som kan bära upp en sådan organisation. Och det är ganska klart att den svenska samhällsstrukturen inte kan bära upp ett sådant militärt försvar om vi blir utsatta för åtgärder utifrån som slår ut dessa omtåliga delar av det svenska försvaret.

Det är efter detta vi måste inrätta vår försvarsorganisation – inte efter ett önsketänkande som har sina rötter i 1950-talet och i annat och där man tänker sig stora, kraftiga förband som skall kunna möta en angripare. Det måste till ett nytänkande och en helt ny syn på de här frågorna, och då hjälper det inte att bara begära ökade anslag till försvaret.

ERIC KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Bengt Gustavsson tycker inte om att jag recenserar en tidigare försvarsdebatt, och det förstår jag. Det var helt riktigt att ni hade en reservation då, men där fanns det inte några konkreta anvisningar. Och vi hade den gången, som herr Gustavsson nog erinrar sig, en tablå på TV-skärmen här som särskilt herr Göransson hade fastställt och där alla

arméns materielobjekt fanns. Jag begärde då ett besked om vad det var som ni ville stryka. Men jag fick inget besked. Och under de år som varit sedan 1977 har vi icke någonsin fått en konkret redovisning av vad som skall utgå på materielsidan.

Nu säger Bengt Gustavsson att detta inte är något problem för det närmaste året, alltså det budgetår som börjar om ungefär en och en halv månad. Det hela skall generöst överlåtas åt regeringen, och det skall alltså ske en minskning på materielsidan.

Men för att åstadkomma en besparing just där måste man faktiskt säga upp ingångna leveranskontrakt, och det får konsekvenser dels genom skadeståndsanspråk, dels för tryggheten och sysselsättningen i vissa försvarsindustrier. Är det detta herr Gustavsson kommer att gå ut med i valrörelsen tycker jag det vore bra om ni sade: Vi socialdemokrater vill att på den och den orten skall så och så många mista sin trygghet därför att vi skall dra ner försvarsanslagen.

Bara detta att herr Gustavsson inte på något sätt kan konkretisera sig här – utan helt plötsligt överlåter frågan åt regeringen och säger att det är en enkel match – är talande. Är det så enkelt borde väl herr Gustavsson själv kunna prestera en lösning, i all synnerhet som han återigen säger att de borgerliga inte längre bör få hålla på att driva sin politik.

Jag får säga: Det var en väldig tur för landet och försvaret att ni socialdemokrater inte fick hålla på. Med den lägre medelstillelningen då – jag tecknade tyvärr en sann bild av den försvarsekonomiska utvecklingen – hade det varit mycket värre.

Man skall inte ägna sig åt verklighetsflykt, herr Gustavsson – då klarar man i varje fall inte försvarsproblemen.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eric Krönmark har ett alldeles utomordentligt minne – han minns det han vill minnas och förtränger det övriga.

Det som visades på bilden av Olle Göransson var att om regeringen tänkte satsa ytterligare 1,6 miljarder på B3LA-projektet så blev det inte något utrymme för andra materielanskaffningar. Och det är väl någonting som är svårt att bestrida.

Eric Krönmark säger att jag hänvisar problemen till regeringen. Ja, jag skulle inte ett ögonblick vara oroad om man övergick till ett parlamentariskt förhållande som vore det naturliga, att vi hade en socialdemokratisk regering – socialdemokraterna är ju det största partiet, och oppositionen är splittrad. Den socialdemokratiska regeringen skulle kunna klara denna uppgift. Men jag erkänner också ideligen att det är klart att ju längre tiden lider, desto större blir problemet.

Jag kan berätta att den nuvarande försvarskommittén var i Finland på studiebesök. En general redovisade hur de finska försvarsutgifterna fördelades på olika ändamål. Det var intressant för oss att då veta – vi kom inte ihåg det – hur stor den finska budgeten är totalt. Vi frågade: Hur stor är den finska

statsbudgeten? Den är lika stor som det svenska budgetunderskottet, sade generalen.

När läget är sådant i landet att budgetunderskottet ökar på det sätt som skett och landets ekonomiska läge försämrats så, då måste väl i milda makters namn alla som har ansvar för politiken i landet bjuda till för att förbättra det statsfinansiella läget. Och då är det väl fel att så ensidigt rikta kritik mot den metod som vi anvisar när vi under den huvudtitel som nu diskuteras föreslår en förhållandevis rimlig nedskrivning av kostnaderna.

Det är riktigt att försvaret vad gäller antalet enheter har minskat på senare år. Men om man ser sig omkring i världen och jämför med andra neutrala länder finner man att vi ändå har ett försvar och en försvarsansträngning i det här landet som bör inge respekt även när det gäller den del i säkerhetspolitiken som representeras av det militära försvaret.

ERIC KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller faktiskt med Bengt Gustavsson i ett avseende: I dag, år 1979, har vi fortfarande ett starkt försvar. Men vad jag pekade på är vad som nu i accelererande takt håller på att ske med krigsorganisationen. Och vice ordföranden i försvarsutskottet känner ju bättre än de flesta till den automatik som finns, att dagens beslut får genomslag med en betydlig fördröjning. De närmaste åren får vi alltså effekterna av de beslut som fattades för fem tio år sedan. Och då sker det alltså mycket snabbt.

Jag vill bara exemplifiera detta för kammarens ledamöter genom att påminna om att det mellan 1977 och 1978 skedde en minskning av antalet u-båtar i marinen från 20 till 12. Det råkade ske mycket hastigt då. Där ser vi utvecklingen. Och nu sker det alltså en neddragning.

I dag kan vi säga att vi har ett starkt försvar, men om ett mycket litet antal år är det tveksamt om vi kan säga det, såvida vi inte vidtar åtgärder.

Herr Gustavsson! Det är faktiskt så att jag har ett ganska gott minne. Jag minns nog också saker som man i och för sig inte önskar komma ihåg. Och jag vill säga: Det var alldeles riktigt att materieltablån gällde utbytbarheten mot B3LA-projektet. Men det råkade vara så att de teoretiska B3LA-kostnader som vi diskuterade den gången nära nog exakt motsvarade den socialdemokratiska neddragningen av försvarsbudgeten. Det var detta debatten så småningom mynnade ut i, och jag kan bara säga att detta var det relevanta. Men på den punkten fick vi inget besked från socialdemokraterna om var ytterligare besparingar skulle kunna ske.

Jag kan bara konstatera att när det här i riksdagen föreslagits neddragningar av administration och förvaltning efter år 1977 så har man från socialdemokratisk sida inte kommit med förslag om att begränsa ytterligare. Man har från socialdemokratiskt håll försökt måla ut exakt samma innehåll som de borgerliga regeringspartierna men sagt att det hela skulle kunna genomföras inom en mindre ekonomisk ram, och det går inte ihop.

Budgetunderskottet är ett mycket allvarligt problem som vi dock inte i dag skall diskutera, men jag vill framhålla att försvarspolitiken är långsiktig. Det finns ingén del av statsbudgeten som är mindre lämpad som budgetregulator

än försvaret. Det är rätt typiskt för socialdemokraterna att när de vill göra en politisk markering, blir det indragningar just på försvaret. Enbart detta val från socialdemokraternas sida är illavarslande för framtiden.

Talmannen anmälde att Bengt Gustavsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I går fick svenska folket genom massmedia veta att NATO testar krigsflygplan i Sverige utan regeringens vetskap. Detta har kunnat ske genom att krigsflygplanet Alpha-Jet i det här fallet varit civilregistrerat och obebäpnat. I detta fall har luftfartsverket i samarbete med försvarsstaben givit tillståndet. Tydligt har också flygmaterielenheten på försvarets materielverk varit inkopplad.

Det är möjligt, även om det är obehagligt, att det i något fall kan finnas speciella skäl för gemensamma prov av materiel mellan Sverige och annan nation. Men det är helt orimligt att enskilda myndigheter skall kunna fatta beslut om detta och därmed bedriva utrikespolitik på egen hand. Det är tveksamt från neutralitetssynpunkt att tillåta utländsk materielprovning i Sverige, och det blir helt orimligt om NATO-länder som i det här fallet utan regeringens tillstånd och vetskap kan husera fritt på exempelvis Kiruna flygplats. Inte heller försvarsutskottet har i något av dessa fall varit informerat.

Sverige har ingenting gemensamt med Alpha-Jet. Det finns ingen anledning att tillåta att detta NATO-plan testas i Sverige. Genom att främmande makter efter endast ett myndighetstillstånd får utföra prover i Sverige minskas också tilliten till vår säkerhetspolitik. Alpha-Jet är bara ett exempel; det förekommer, som också visades i massmedia, att man gör köldprov för en hel del annan materiel. Det kan hända att vart och ett av dessa prov sett som isolerad företeelse inte är särskilt oroväckande, men sammantagna skapar de ett mönster som jag tycker är allvarligt.

Nu när riksdagen diskuterar och skall fatta beslut om försvars- och säkerhetspolitiken är det viktigt att försvarsministern gör klart för såväl omvärlden som berörda myndigheter att Sveriges regering inte tolererar en sådan här privat utrikespolitik från myndigheternas sida. Det är också nödvändigt att försvarsministern talar om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta i anledning av det inträffade. Vad som behövs är en översyn av bestämmelserna för materielprovning för främmande makts räkning, så att inget som helst tvivel får råda när det gäller Sveriges alliansfrihet och neutralitet. Jag uppmanar försvarsministern att lämna en deklARATION för kammaren på dessa punkter.

Av debatten här i dag, och speciellt av den som förs av de borgerliga företrädarna, får man lätt intrycket att alla våra grannländer är claka och rustar. Men här i Sverige håller vi på med en systematisk nedrustning, som är den största sedan 1925, enligt vår förre försvarsminister.

Sverige har i fasta priser räknat varje år lagt allt större kostnader på det

militära försvaret. Jag roade mig med att av riksdagens upplysningstjänst begära in upplysningar beträffande kostnadsutvecklingen. I detta sammanhang har man utgått från konsumentprisindex 1977/78. För 30 år sedan uppgick kostnaderna för det militära försvaret till 4 600 milj. kr. För 20 år sedan, år 1959, var kostnaderna uppe i 8 400 milj. kr. För 10 år sedan, 1969, var kostnaderna uppe i 11 800 milj. kr. Slutligen, med samma konsumentprisindex som gällde för år 1978, var kostnaderna uppe i 12 700 milj. kr.

Visst kan man förklara en del av detta med att de anställda har fått högre löner och att de värnpliktiga har fått bättre sociala förmåner. Men även om man tar hänsyn till detta är det obestridligen så att försvarskostnaderna ökat mycket kraftigt. Den bild av drastisk nedrustning i det här landet som man har målat upp är falsk.

Den just nu stora frågan i samband med försvarsbeslutet handlar om flygplansanskaffningen. Knappast någon försvarsfråga har stötts och blötts så mycket som den riksdagen nu skall ta ställning till. Inte mindre än fyra olika utredningar har i olika turer studerat frågan. Detta har i sin tur inneburit att hundratals miljoner kronor har kastats bort på ett flygplan som aldrig kommer att flyga. B3LA blir helt enkelt för dyrt. Kvar på barriaderna står – som sig bör, höll jag på att säga – moderaterna, men där står de ensamma. Det började med att de borgerliga ledamöterna i 1972 års försvarsutredning inte vågade säga nej till B3LA. I stället tillsatte Eric Krönmark en ny utredning, den s. k. B3LA-beredningen. Inte heller denna kunde visa på att det var möjligt att inrymma B3LA inom försvarsramarna.

När denna utredning presenterade sitt betänkande väntade man sig att nu äntligen skulle väl regeringen våga fatta ett beslut och säga nej till B3LA. Men i stället beslöt regeringen att tillsätta en ny utredning. Denna gång var man generös nog att inbjuda oppositionen att delta i den utredningen, vilket den socialdemokratiska oppositionen tackar speciellt för. Det var då som flygindustrikommittén tillsattes.

Denna kommitté visade att man skulle kunna klara en modifiering av Jaktviggen inom ramarna. De borgerliga ledamöterna i utredningen – men det får stå för deras räkning – ansåg t. o. m. att vi skulle ha sex divisioner av den mest avancerade typen av Jaktviggen, dvs. A 20-M 1. Detta gällde inte längre än till presskonferensen samma dag, då helt plötsligt nya fräscha alternativ dök upp. Centern ville ha ett flygplan som populärt kallades Åslingen, av en del elaka människor även kallat Uslingen, eller 1825 som i stort sett är en modifikation av B3LA. Moderaterna ville i samma veva gå något längre och nappade på det nya namnet på B3LA, för det är inget annat än ett byte av namn, nämligen SK 38/A 38. I dag kan vi avläsa resultatet: De borgerliga partierna står vart och ett för helt skilda ståndpunkter i den här frågan. Nåväl, nu kan det ändå fattas ett beslut – trodde man. Men den nytillträdde folkpartiregeringen fick kalla fötter och fick då anledning att återigen skjuta på beslutet. Under tiden växte oron bland de anställda, som börjat bli trötta på detta märkliga B3LA-spel. Nu uppdrog man åt överbefälhavaren att se på nya B3LA. ÖB sade efter sin utredning: Ja tack, om jag får mer pengar.

Nu äntligen, efter två års förhaling som skapat oro bland personalen och som kostat hundratals miljoner kronor, kan riksdagen fatta sitt beslut. Detta innebär att B3LA-projektet äntligen är avsågat. I stället prövas en modifiering av Jaktviggen.

I debatten har det hävdats att detta beslut får allvarliga följder för sysselsättningen och att vi avsäger oss en industrigren med stort teknologiskt kunnande, som dessutom har gett betydande spridning till andra områden. Jag hade tänkt att avslutningsvis uppehålla mig vid dessa frågor.

Det första som man skall ha klart för sig är att ingen annan del av svensk verkstadsindustri har beställningar som ger jobb så långt fram i tiden som Saab:s flygdivision och Volvo Flygmotor. Åtta divisioner Jaktviggen innebär i varje fall sysselsättning till andra hälften av 1980-talet. Redan i dag går Saab ut i annonser och söker arbetskraft till sin flygdivision. Under rubriken "Det är säkra jobb!" säger Saab bl. a.: "Ingen ifrågasätter att svenska försvaret även i framtiden ska ha svensktillverkade flygplan. Flygverkstädernas produktion är redan nu säkrad i minst 10 år framåt, dvs. längre än inom någon annan del av verkstadsindustrin." Längre fram i annonsen står det: "Vår huvudproduktion är fortfarande Viggen och vi tillverkar även annan militär utrustning som t. ex. robotar och siktesystem. Men den civila produktionen ökar! Satelliter, rymdelektronik, undervattensfarkoster, vindkraftverk, mätutrustningar för industri och forskning är några andra exempel på vår produktion. Och du ska veta, att det här är trygga jobb hos oss." Så långt Saabs egna annonser när företaget rekryterar personal. Saab självt tycks alltså inte hysa någon oro.

Inom flygindustrikommittén har vi också redovisat ett antal civila projekt som kan bedömas lämpliga att utveckla. Till dessa hör konstruktion av transportflygplanet "Transporter", där de kommersiella utsikterna uppenbarligen är goda. Det gäller rymdteknik, där man redan är inne på marknaden, vidare jordbruksflygplan samt energiområdet, där man redan i dag har levererat en försöksanläggning för vindkraft. Uppräkningen kunde fortsättas.

Genom ett samarbete med Linköpings tekniska högskola kan betydande resurser utvecklas. Socialdemokraterna har också krävt ett anslag till högskolan som med fyra miljoner överstiger regeringens förslag. De resurser som nu frigörs från delar av den militära flygindustrin måste utnyttjas. I en promemoria från högskolan har man också kunnat peka på en rad områden, där en ny teknik kan utvecklas och kunnandet tillvaratas. Samhället kan gå in och stödja ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete. Jag vill då peka på förslag som socialdemokraterna lagt här i riksdagen om utvecklingsbolag för medicinsk teknik och kollektiva transportsystem. I detta sammanhang betyder självfallet också det socialdemokratiska förslaget om inrättande av en strukturfond mycket.

Här handlar det om att ta till vara ett unikt kunnande inom en näringsgren med utvecklingsmöjligheter. Genom en konstruktiv insats på teknisk forskning och utveckling kan man lägga grunden till framtida sysselsättning både inom svensk industri och på andra håll.

Inom Volvo Flygmotor pågår liknande satsningar. I dagarna har vi fått veta att ett samarbetsavtal ingåtts mellan VFA och General Electric om ett civilt flygmotorprojekt. Samarbete diskuteras också med andra, exempelvis det amerikanska företaget Garret, inom ett ganska brett område. Dessutom finns goda förutsättningar att utveckla redan pågående legoarbete liksom civila motoröversyner.

Med detta vill jag slå fast, och det är viktigt med tanke på vad som har sagts i debatten tidigare i dag: Det kommer således även i framtiden att finnas en inhemsk flygindustri, men med en annan struktur än dagens. En omstrukturering mot en ökande andel civila arbeten pågår redan. Omställningen kommer att ske under lång tid. Vissa åtgärder från samhällets sida är nödvändiga. En omställning av flygindustrin förutsätter bl. a. en samordning av resurserna inom industrin och berörda myndigheter. Men självfallet måste också industrin ta sitt ansvar. Vi skall inte glömma bort att såväl Saabs flygdivision som Volvo Flygmotor är delar av landets största koncerner.

Socialdemokratin tvekar inte att ta sitt ansvar för sysselsättningen. Det har vi visat genom vårt arbete inom flygindustrikommittén. Det har vi visat genom de förslag vi lagt i partimotioner här i riksdagen om utvecklingsbolag och om strukturfond. Det har vi visat genom de skrivningar om insatser för civil produktion som gjorts i utskottet och det har vi visat i vårt dagliga politiska arbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Åke Gustavsson säger att Åslingen är en B3LA. Jag är övertygad om att hade vi föreslagit ett segelflygplan, så hade Åke Gustavsson kallat det också för B3LA. Det finns inget som helst fog för det påståendet.

Åke Gustavsson säger att det skall finnas en flygindustri. Ja visst, men vi förlorar genom ert förslag vår förmåga till egenutveckling och därmed, Åke Gustavsson, hjälper ni till att öka hastigheten i världens rustningar. Ni socialdemokrater vill alltså att vi skall börja köpa flygplan på världsmarknaden och därigenom öka världens rustningskostnader. Det kan finnas anledning att komma ihåg det.

Det måste vara en hård dag för Åke Gustavsson när han kämpar på barrikaderna mot liberalerna och själv har den mest konservativa inställning man kan tänka sig i flygplansfrågan, nämligen att vi skall satsa på dyra, tunga flygplanssystem.

Jag ser tillbaka på en motion som väcktes i kammaren år 1972 av en viss herr Åke Gustavsson, där han sade ungefär så här: Vi kommer inte på samma sätt att bygga slagskepp av Viggenklass under 1980-talet. De alternativ, sade han, som är intressanta att studera är således alternativet med lätt flygplan

som används som skolflygplan – ungefär av B3LA:s typ – eller alternativet 3, dvs. skolflygplan som kan användas som attackflygplan – ungefär samma typ som Åslingen. Det var den åsikt Åke Gustavsson hade 1972, på den tiden då han fortfarande satt kvar i SSU:s förbundsstyrelse. Men han har tydligen gubbat till sig och tagit en rejäl högersväng, och i dag står han alltså för A 20 – ett nytt skolflygplan, beroende av NATO och andra stormakter. Det måste faktiskt vara lite besvärligt för Åke Gustavsson.

Jag konstaterar också att man nu klart markerar att det är två flygplan man vill bygga – ett av dem är A 20. Alla de heroiska uttalanden som gjordes ute i gårdarna den 1 maj var alltså felaktiga. Det kanske vore lämpligt att meddela socialdemokratisk press att det har spritts en missuppfattning, nämligen att socialdemokraterna är emot A 20.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Hur man genom att dra in på nya och dyra vapensystem kan bidra till att öka rustningsspiralen i världen är en ekvation som nog enbart en centerpartist kan få att gå ihop.

Min motion år 1972 väcktes innan vi hade bundit oss för Jaktviggen. När nu pengarna för denna är utlagda gäller det att i så stor utsträckning som möjligt utnyttja det redan utförda arbetet. Det innebär att vi vill pröva – jag understryker pröva – en modifiering av Jaktviggen för att kunna utnyttja också den för attackändamål. Jag är dock inställd på att försöken avbryts, om en modifiering visar sig bli alltför dyr. Men detta får vi se i förhandlingen med berörda företag.

Jag har vidare aldrig kallat något segelplan för B3LA. Men däremot vill jag påstå att om man gör ett flygplan, som i stort sett skiljer sig från B3LA bara beträffande stjärtpartiet, och döper det till Åslingen, samtidigt som kostnaden för det är omkring 70 % av kostnaden för ett B3LA-plan, så är det inte mycket som skiljer dessa flygplan åt.

När det gäller att byta fot vill jag säga till Gunnar Björk i Gävle att den borgerliga majoriteten i flygindustrikommittén helt enhälligt – och självfallet mot socialdemokraternas vilja – ställde sig bakom en skrivning om anskaffning av ett plan, som inte innebar en försiktig utveckling av Jaktviggen utan det dyraste och mest avancerade man kan tänka sig, precis den version som överbefälhavaren hade uttalat sig för, nämligen A 20-M 1. Det planet kommer vi här i riksdagen att säga nej till i dag.

Gunnar Björk deltog i godkännandet av den skrivning som innebar att man skall inrikta sig på A 20-systemet och ha sex divisioner av sådana plan. Den låsningen vägrar vi att acceptera. Därför är det inte särskilt svårt för mig som socialdemokrat att medverka i dagens riksdagsbeslut. Men det kan kanske vara litet besvärligare för Gunnar Björk. Å andra sidan kanske Gunnar Björk kan finna en ny ståndpunkt i morgon, efter det att vi fattat dagens beslut.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Åke Gustavsson försöker göra gällande att centern har ändrat ståndpunkt. Låt mig då bara referera till att det första tillfälle då vi nämnde

Åslingen var i en Rapportintervju i TV 2 i början av september, där både Nils Åsling och jag deltog. Vid flygindustrikommitténs presskonferens, som Åke Gustavsson nu refererar, lämnade jag en kommentar som stod i överensstämmelse med vad vi sagt i intervjun.

Skulden till att det sedan inte kommit fram något färdigt förslag får den nuvarande försvarsministern De Geer ta på sig. Han har visat en fantastisk passivitet på denna punkt. I ett brev, som Nils G. Åsling skrev i november, uppmanades försvarsministern att undersöka denna fråga ordentligt. Försvarsministern svarade då att han inte hade ett enda papper på departementet i ärendet. Den passivitet som detta är ett uttryck för är också skälet till att de militära myndigheterna inte ens har hunnit studera detta alternativ. Men om det får väl Åke Gustavsson göra upp med sin kompanjon försvarsministern.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta är utomordentligt intressant. Centern presenterade genom den dåvarande industriministern sitt förslag i Rapport i september månad. Samtidigt sitter Gunnar Björk i Gävle från samma parti i flygindustrikommittén och lyfter inte ett finger till sin ministers försvar när det gäller att ta upp och utreda denna fråga. Den har över huvud taget inte diskuterats i flygindustrikommittén.

Däremot säger den borgerliga majoriteten – jag upprepar det – att vi om vi inte skall ha B3LA skall bygga A 20. Men nu står Gunnar Björk här med ett alternativ som han själv hade alla möjligheter att medverka till utredning av. Det struntade han dock i. Kanske är det något annat än B3LA-kombinationen som är viktigt för Gunnar Björk, nämligen de siffror som ingår i ett visst datum, den 16 september?

Förste vice talmannen anmälde att Gunnar Björk i Gävle anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Till Åke Gustavsson vill jag i fråga om utländska plans rätt att använda svenska flygplatser lämna samma svar som statsministern Ola Ullsten gav i går. Han slog därvid fast att ärenden som rör främmande militärplans rätt att utnyttja svenska flygplatser naturligtvis skall avgöras av regeringen, vilket även bör gälla om militära plan camoufleras med civila beteckningar. Jag utgår ifrån att så också kommer att bli fallet i fortsättningen.

Regeringen avser att undersöka om det finns anledning att i denna fråga ändra gällande författningar. Hur en eventuell prövning av ansökningar skulle komma att utfalla kan jag av naturliga skäl inte uttala mig om nu. Varje fall måste prövas på sina egna förutsättningar och sina egna meriter.

När Eric Krönmark anser att utlänningar nu håller på att tappa respekten för vårt försvar, lägger han sannolikt för stor vikt vid just flygplansfrågan med dess stora publicitet. Här träffas dock samtidigt rader av viktiga beslut som

bör ge utlandet en klar uppfattning om vår försvarsvilja. Låt mig nämna den pågående anskaffningen av ny bandvagn, som är ett miljardprojekt; pågående anskaffning av luftvärnsrobot 70, som är av stor betydelse för vår luftvärnsförmåga; utvecklingsarbetet med en ny pansarvärnsrobot, som tekniskt är mycket intressant; pågående leverans av Haubits 77 till vårt fältartilleri; pågående leverans av tunga fasta batterier – vi kallar dem Erstatt – till kustartilleriet; sjömålsrobotarna; pågående leverans av patrullbåtar och sist men inte minst de stora pågående leveranserna av jaktflygplanet Viggen.

Materielanslagen i procent av totala försvarsbudgeten är f. ö. konstanta mellan 1978/79 och budgeterade värden för 1979/80.

Många av här uppräknade vapen och vapensystem representerar tekniska innovationer som har väckt och kommer att väcka respekt i utlandet.

Till Gunnar Björk i Gävle vill jag säga att om pengar används till att köpa nya eller fler Viggenflygplan, är de väl i alla fall inte bortkastade. Antalet flygplan är något väsentligt för vårt flygvapens uthållighet och för dess anseende i utlandet.

Gunnar Björk påstår att folkpartiet säger nej till allt, ja till ingenting. Med anledning av det påståendet vill jag bara påpeka att vi sagt ja till civil utveckling inom flygindustrin. Ett exempel på att detta kan lyckas har vi i tillkomsten – med hjälp av ett villkorslån – av det avtal, som förut har berörts här i kammaren, mellan Volvo Flygmotor och ett amerikanskt företag. Vi säger ja till en svensk robotindustri, trots att vi är medvetna om att vissa kortsiktiga nackdelar är förknippade med de beställningar som planeras. Vi säger ja till ett gott underlag för kommande beslut om ett beväpnat skolflygplan.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tacka för svaret som statsministern gav genom försvarsministern.

Jag utgår nu från att den översyn – om jag förstod försvarsministerns deklaration här rätt – som skall äga rum dels kommer att vara så bred att den spänner över hela fältet av utländska materielprovningar i Sverige och svenska myndigheters kopplingar, dels kommer att gälla hur svenska myndigheter har agerat helt på egen hand när det gäller relationer till främmande makter. Jag utgår också från att översynen kommer att innebära att man visar stor restriktivitet mot utländsk materiel i Sverige på de här punkterna, av det enkla skälet att vi inte får göra någonting som kan ge intryck av att vår neutralitet minskar. Jag vill inte vara med om att bygga upp ett system där vi genom en rad delbeslut riskerar att få ett ensidigt utbyte. Detta skulle strida mot den svenska neutralitetspolitiken.

ERIC KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsminister De Geer menade att jag hade fel när jag sade att vad som håller på att ske är att utlandet tappar respekten för den svenska försvarsmakten. Nu var det emellertid inte så jag uttryckte mig, utan jag talade i stället om att man i utlandet är kompetent att bedöma den svenska

försvarsförmågan. Den uppräknig av olika tekniska materielprojekt som vi sysslar med är fullt riktig – den känner jag till lika väl som herr De Geer gör. Detta är ett nödvändigt tillskott till den svenska försvarsförmågan och bidrar i någon mån till att vi kan ha vårt försvar på en teknisk nivå som är någorlunda jämförbar med omvärldens.

Vad som sker – men som försvarsministern inte nämnde – är i alla fall att antalet förband och antalet enheter som vi kan sätta in håller på att nedgå. Den debatt som vi för i kammaren i dag visar att herr De Geer tillsammans med socialdemokraterna här hyser tvöksamhet när det gäller attackkapaciteten. Jag har talat om svårigheten att över huvud taget få en attackersättning till omkring år 1990, som kommer att på ett avgörande sätt påverka vår förmåga till försvar i fråga om fjärrstrid under 1990-talet. Man kan tala om respekt för vår försvarsförmåga eller ej, men vi kan bara konstatera att vi på det sättet förändrar den roll som Sverige spelar i den militära balanssituationen i vår del av världen.

Jag skulle vilja uppmana försvarsministern att i debatten ta litet allvarligare på de här tingen. Det är inte bara en fråga om svensk säkerhetspolitik, utan det är också en fråga om avspänningspolitik och stabilitet i vår del av världen.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern har flera gånger försökt göra gällande att det bara är litet som skiljer mellan de båda skolflygplanen Åslingen och Saab 105.

Det är bekymmersamt att försvarsministern inte har förstått att vad det handlar om i det ena fallet är att bygga åtta divisioner och därigenom bibehålla svensk flygindustri för en tid, medan det i det andra fallet handlar om en modernisering, som innebär att vi successivt lägger ner framför allt egenutvecklingen av svensk flygindustri. Även om flygplanen ser ungefär likadana ut, är det ju ändå en väldig skillnad på dessa alternativ. Jag kan inte förstå att han, trots att vi har haft den frågan uppe här flera gånger i dag, inte har fått detta klart för sig. Man måste väl ändå se efter vad frågan egentligen handlar om.

När det gäller påståendet att propositionen är oklar vill jag säga att vi i försvarsutskottet har haft rätt många föredragningar, och på många punkter har vi också ställt frågor till experter om hur de har tolkat propositionen. Jag måste erkänna att jag inte har upptäckt att någon av dem som har kallats inför utskottet har kunnat redogöra för vad propositionen verkligen innebär. Att den innebär ett ja till civil utveckling, ett ja till robotindustrin och allt detta betyder inte att dessa saker är färdigutredda. Man har tillsatt den Hagströmska utredningen nu på våren – som förresten under våren skall informera om vad som händer. Jag vet inte i vilken del av landet det är som man räknar med att det är vår; det är kanske hög tid att man kommer med något besked även om detta.

Sedan till Åke Gustavsson! FLIK:s uppgift var att utreda vilka alternativ

det finns därest man inte utvecklade B3LA. Dessutom skulle regeringen ta ställning till B3LA...

FÖRSTE VICE TALMANNEN lät nu klubban falla och yttrade:
Jag får erinra om att repliken gäller försvarsministerns anförande.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Skillnaden är framför allt att regeringen har ett beslutsunderlag innan vi tar ställning till frågan om hur ett beväpnat skolflygplan skall se ut.

TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid utbildningsutskottets betänkande 1978/79:42. Betänkandet behandlar bl. a. den socialdemokratiska motionen, där vi yrkar att 4 milj. kr. skall anvisas till universitetet i Linköping till förstärkning av den tekniska forskningsorganisationen vid universitetet. Detta yrkande föreslår den borgerliga majoriteten i utskottet avslag på.

Jag ber därför att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Vårt yrkande är kopplat till regeringens förslag att avbryta en vidareutveckling av attackplanen B3LA och SK 38/A 38. De borgerliga regeringarna har satt sprätt på omkring en halv miljard kronor på utveckling av ett flygplan om vilket det stått klart att det aldrig skulle flyga. Då kan man säga att dessa 4 milj. kr. är ett försumbart belopp – knappt 1 % av vad B3LA-projektet har kostat.

Sinnet för proportioner är inte särskilt väl utvecklat bland de borgerliga, i varje fall inte när de skall försöka regera och ha ansvar för ekonomin. Dessa resurser har bidragit till det stora budgetunderskott som de borgerliga regeringarna kan visa upp.

Vi kommer alltså framöver att ha en inhemsk flygindustri. Men den måste få en ökad inriktning på civil produktion om personalens anställningar skall kunna tryggas. Därför är det riktigt, som vi framhåller i motionen, att regeringen utarbetar ett program för omställning till civil produktion vid flygindustrin.

Den större delen av den militära flygplanstillverkningen bedrivs i Linköping, varför en undersökning av möjligheterna till annan inriktning av produktionen vid Saab, dit tillverkningen är förlagd, är en angelägen uppgift.

Linköping är en kommun som är utrustad med många kvaliteter när det gäller att bedriva teknisk forskning. Detta är resultatet av att det under den socialdemokratiska regeringsperioden byggdes upp en omfattande samhälls- verksamhet. Nämnas kan högskolan, regionsjukhuset med läkarutbildning och medicinsk forskning, försvarets forskningsanstalt och statens väg- och trafikinstitut. Kommunen kan ställa upp med betydande resurser som tillsammans med den kompetens som finns vid industrin är en god utgångspunkt för aktiva insatser. Särskilt den tekniska högskolan har

betydelse i detta sammanhang.

Betydelsefullt för Linköping skulle vara, vilket vi från vårt parti föreslår i motioner som har lämnats till årets riksmöte, att kommunen får samhällliga utvecklingsbolag inom transportområdet och inom området för medicinsk teknik. För att man snabbt skall kunna initiera ett forsknings- och utvecklingsarbete inom den tekniska forskningen vid Linköpings universitet bör riksdagen bevilja ökade resurser till högskolan.

Ett annat faktum som är värt att uppmärksamma är att man genom dessa insatser kan förverkliga ett socialdemokratiskt krav från Linköping om ett produktutvecklingscentrum.

Vad som också måste betonas när vi diskuterar resurserna till den tekniska forskningen är vårt lands möjligheter att bevara sin ställning som en ledande industrination. Vi socialdemokrater har, dels när vi vid vår senaste partikongress behandlade näringspolitiken, dels i stora motioner här i riksdagen, slagit fast att en offensiv näringspolitik i framtiden är vår viktigaste uppgift.

Med en offensiv näringspolitik skall vi klara viktiga mål. Vår sysselsättningspolitik innebär arbete åt alla. Människornas vilja att arbeta är samhällets viktigaste resurs, och den får inte förlösas genom passivitet från samhällets sida.

På grundval av ekonomisk tillväxt skall vi bygga ut den offentliga sektorn och genomföra angelägna reformer såsom barnomsorg, äldrevard och ökade resurser till skolan. Därigenom skapar vi många nya jobb och stärker människornas konsumtionsmöjligheter. Det är en politik som vi socialdemokrater i årtionden har fört med stor framgång.

Forskningen, och då främst den tekniska forskningen, spelar i det sammanhanget en viktig roll.

Avstyrkandet av vårt motionsyrkande om 4 milj. kr. till Linköpings universitet är ett klart uttryck för regeringens och den borgerliga majoritetens passivitet – även på detta område förlitar de sig till de fria marknadskrafterna. Vi socialdemokrater ser satsningen på forskning som den viktigaste investeringen i framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Kammaren behandlar nu också, som har framgått av Torsten Karlssons inlägg, utbildningsutskottets betänkande 1978/79:42, som gäller anslag till de tekniska fakulteterna.

Utskottsmajoriteten följer i allt väsentligt propositionen. Den noggranne läsaren av budgetpropositionen och den forskningsproposition som skall behandlas av riksdagen om ett par veckor finner att det totalt sett är fråga om en betydande upprustning när det gäller satsningen på forskning, inte minst på teknisk forskning. Några exempel:

I det nu föreliggande betänkandet tillstyrker utskottet regeringens förslag om att för nästa budgetår anvisa ytterligare 6 milj. kr. till högskolan i Luleå för förstärkning av forskningsorganisationen. Utskottet anser också att regeringen bör få föreslaget bemyndigande att inrätta följande tjänster som professor,

nämligen vid Tekniska högskolan i Stockholm i kärnkraftssäkerhet, i industriell ergonomi och i musikakustik, vid universitetet i Lund i energihushållning, vid Chalmers tekniska högskola i arbetsorganisation och vid högskolan i Lulå i restproduktteknik. Därutöver föreslår utskottet att regeringen får bemyndigande att inrätta en ordinarie tjänst som professor i träteknik vid Tekniska högskolan i Stockholm. Orsaken till utskottets ställningstagande när det gäller professuren i träteknik är att universitets- och högskoleämbetet efter budgetpropositionens avlämnande har föreslagit just en sådan tjänst. Utskottets ställningstagande på denna punkt innebär alltså ett bifall till motionen 1978/79:1911.

I motionen 1978/79:2255 – det var den som Torsten Karlsson berörde – föreslås att ytterligare 4 milj. kr. skall anvisas till universitetet i Linköping för förstärkning av den tekniska forskningsorganisationen vid universitetet. Efter att ha inhämtat försvarsutskottets yttrande över motionsyrkandet föreslår utbildningsutskottet att riksdagen avslår detta yrkande. Orsaken är helt enkelt att det med tanke på det statsfinansiella läget inte finns utrymme för att nu göra ytterligare ett påslag utöver den betydande satsning som redan gjorts i budgetpropositionen när det gäller de tekniska fakulteterna.

Låt mig till sist, herr talman, något kommentera vad Torsten Karlsson sade om satsningen på forskning, nämligen att den är utomordentligt viktig för hela samhällsutvecklingen. Jag kan helt instämma i detta. Däremot kan jag inte riktigt instämma i Torsten Karlssons historieberövning av vad socialdemokraterna har uträttat på detta område. Det finns delade meningar om hur aktiva man har varit på forskningens område, inte minst under regeringen Palmes tid.

I dag finns det – och det vill jag notera med stor tillfredsställelse – inom de flesta politiska partier ett kraftigt ökande intresse för forskningsfrågor. Jag tycker att det är viktigt att understryka den enigheten. Den har också lett till – vilket jag inledde mitt inlägg med att notera – att det nu sker en betydande satsning på forskning, en satsning som är avsevärt mycket större än under tidigare år.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

GEORG DANELL (m):

Herr talman! Jag återgår till flygplansfrågan. Jag har ingen anledning att göra några stora genomgångar av principerna och förutsättningarna – de har framkommit tidigare i debatten. Men några kommentarer vill jag gärna göra, eftersom jag bl. a. har deltagit i flygindustrikommitténs arbete och förberedelserna till det beslut som har fattats.

De båda utgångspunkterna när det gäller valet av flygplan, som det hela handlade om, har – trots att alla har skrivit under att det är dem man bör följa – något kommit vid sidan om. Den första utgångspunkten är de operativa värderingarna, dvs. de operativa krav som man har att ställa på de flygplan som vi skall tillverka. Eftersom vi där hamnar på så helt olika slutsatser, borde vi också vara oense. Men konstigt nog har vi inte blivit det, vare sig i detta

utredningsarbete eller i andra sammanhang, utan tvärtom kunnat enas om skrivningar om det som vi egentligen behöver i vårt flygförsvaret.

När det gäller ekonomin, som är den andra styrande faktorn, har det naturligtvis blivit hårda motsättningar. Vissa partier har lättare att falla undan för en opinion, att för tillfället satsa pengar på andra områden, som man betecknar som mer angelägna. Därmed riskerar man att spela bort en handlingsfrihet för framtiden och en trygghet i en eventuellt kommande orostid.

När det gäller spelet runt flygplansfrågan i försvaret kan man konstatera att socialdemokraterna har haft många turer för sig. I flygindustrikommittén, som arbetade under förhållandevis kort tid, fick vi uppleva detta på många olika sätt. Först ville man ha ett skolflygplan ungefär som det vi har i dag, SAAB 105, med en del förändringar. Varenda gång vi tittade på det alternativet kom vi fram till att det, som utredningen enhälligt skrev, innebar orimligt höga kostnader att satsa på det projektet i förhållande till vad man skulle få ut av det. Man valde snabbt andra kombinationer, t. ex. en fortsättning av Viggensystemet i kombination med andra attackalternativ. Det fanns helikoptrar, kustjagare, markrobotar av olika slag som man bollade med från sammanträde till sammanträde för att försöka finna nya utvägar och uppenbarligen för att framför allt – vilket var det tråkiga – driva en demonstrationspolitik. En ovilja att försöka lösa frågan om flygplansanskaffning till försvaret präglade socialdemokraternas hela arbete i flygindustrikommittén. Det verkade som om man hade bestämt sig för att komma så lågt som möjligt. Vi skall ha lägsta kostnader, vi skall ha en så snabb nedrustning som möjligt av vårt flygvapen – det var målsättningen för socialdemokraterna i flygplansfrågan under utredningens hela gång och faktiskt fram till beslutet.

Nu har socialdemokraterna fått med sig folkpartiet på en linje som innebär bl. a. att vi skall få ett dyrt skolflygplan som ingen har efterfrågat. Man säger sig vilja tillverka skolflygplanet inom Sverige, trots att alla vet att marknaden är full av skolflygplan av alla de sorter, storlekar och kvaliteter. Det är bara att gå ut på världsmarknaden och köpa det man behöver. Men tillverkar vi ett eget skolflygplan kommer vi förmodligen icke att kunna sälja det utomlands. Det kommer att bli en fruktansvärt dyr affär. Det var också någonting som vi hela tiden var överens om i flygindustrikommittén.

Man väljer ett dyrt Viggensalternativ, en utveckling av Viggensystemet. Man väljer, trots att det blir dyrt, väldigt låga ambitioner. Det är ett dyrt flygplan, och allt dyrare blir det. Man säger nu att det skall bli fråga om ett begränsat studie- och utvecklingsarbete. Det är något helt annat än vad socialdemokraterna sade för bara ett halvår sedan i flygindustrikommittén. Då talade man detaljerat om just det som Bengt Gustavsson nu försöker frånsvara sig, nämligen om det skulle vara A 20, M 1, M 2 eller M 3. Det var icke fråga om något samlande namn utan om teknik och mycket detaljerade inriktningar i val av A 20-system.

I försvarsutskottet konstaterar socialdemokraterna tillsammans med folkpartiet att ÖB:s A 20 inte kan komma i fråga. Det ser besynnerligt ut. Utan

någon motivering, utan några grunder har man som målsättning, när man någon gång skall utveckla Viggensystemet, att i vart fall inte ta hänsyn till vad överbefälhavaren vill ha. Då finns det skäl att ifrågasätta viljan att föra en försvarspolitik som verkligen kan kallas för försvarspolitik.

För att återgå till skolflygplanet så talar socialdemokraterna och folkpartiet om att skolflygplanet skall uppnå utbildningsändamålet men ingenting annat i stort sett. Om det är möjligt är det önskvärt med en viss beväpning, men flygplanets utformning får inte påverkas. Hur det skall gå till att beväpningen av ett flygplan inte till någon del skall påverka planets utformning är en fråga som socialdemokrater och folkpartister får försöka förklara i framtiden. Även det vittnar om en oerhört låg ambition när det gäller försvarspolitik.

Bengt Gustavsson sade här tidigare i dag: Vi skall byta motor på det nuvarande skolflygplanet SK 60, om motorn försvinner ur sortimentet. Det är en hög målsättning det! Finns det inga motorer kvar, då är man minsann från socialdemokraternas och folkpartiets sida beredd att köpa ett par motorer till! Bengt Gustavsson sade vidare att det i alla fall inte blir något segelflygplan. Tänk er att när en försvarspolitisk företrädare för vårt största parti skall försöka beskriva för väljarna vad det är för slags flygplan som han erbjuder försvaret, så har han som utgångspunkt att man kan tänka sig att köpa en ny motor om de nuvarande försvinner och att man kan tänka sig att se till att det inte blir något segelflygplan! Vad är det för politisk ambition?

Jag skall så gå in i debatten om Åslingen, den något mer utvecklade skolflygplansmodellen, där man skall ta hänsyn till beväpningsfrågorna, om det nu ingår i beslutet som socialdemokraterna och folkpartisterna fattar i dag – att man är oense i den frågan är helt uppenbart. Bengt Gustavsson säger att det krävs advokatyr för att man skall kunna täcka in Åslingen i ett beslut. Det skulle vara intressant om försvarsministern ville göra några juridiska eller politiska bedömningar av den frågan.

Vårt alternativ har redovisats här: utveckling av ett nytt flygplan. Det är ett lätt attackflygplan för tiden omkring sekelskiftet, då Viggen är historia. Det är ett underljudsflygplan, vilket visar att det inte är fråga om någon upprustning, Bengt Gustavsson. Det är ett hälften så stort flygplan som det jättelika Viggen, som ni vill försöka ha kvar i luften ett par decennier till och som på 1990-talet kommer att ha tre fyra decennier på nacken. Vårt alternativ var A 38. Vi hade som målsättning – och den framfördes även av folkpartiet och statsministern vid åtskilliga tillfällen – ett flygplan som skulle rymmas inom ramarna. Det rymdes också inom ramarna då det föreslogs. Då ändrade försvarsministern ramarna och valde helt plötsligt den lägsta tänkbara ramen. Då hamnade vi 600 miljoner över ramarna på tolv år – 50 miljoner om året, alltså.

Bengt Gustavsson sade i debatten att moderaterna borde tänka på det statsfinansiella läget och förstå att vi inte kan satsa på något så dyrt som A 38. Herr talman! Jag vill tala om att vi i förra veckan i trafikutskottet hade en omröstning om SJ:s investeringar. Då var vi och folkpartiet överens om att vi inte skulle ge större anslag än som föreslogs av regeringen. Centern föreslog

ytterligare 25 miljoner, och sossarna ytterligare 75 miljoner. Två dagar efteråt kom regeringsrepresentanten tillbaka och meddelade att han var beredd att plussa på med 75 miljoner. Då tog det alltså två dagar att höja anslaget till SJ:s investeringar på årsbudgetbasis med 75 miljoner. Men vi har hållit på i två och ett halvt år med att försöka klämma in 50 miljoner innanför ramarna när det gäller försvaret. Det är också ett tecken på de låga försvarspolitiska ambitionerna hos folkpartiet.

Upprustningsdebatten är beklämmande. Det är fråga om ett mindre plan som alternativ, det är fråga om att vi har färre divisioner. För att man verkligen skall se hur det förhåller sig med upprustningen visar jag nu ett diagram på kammarens intern-TV-anläggning. Den övre kurvan visar att det svenska flygvapnet på 15 år minskat från 45 till drygt 20 divisioner. Den undre kurvan finns med bara som ett kuriosum: Den visar att ett mycket fattigt litet land, som heter Vietnam, på samma tid har krupit över antalet svenska divisioner. Det är ett land som satsat fyra fem gånger så mycket på sitt flygvapen som vi ger det landet i u-hjälp! Det kan vara någonting att komma ihåg när man i debatten försöker jämföra olika summer.

Herr talman! Jag skall avsluta med några sammanfattningar.

Med dagens beslut åstadkommer vi ingen ersättning av attackflygplanen. Man föreslår skolflygplan och försök att hålla gamla plan i luften – det är vad det handlar om. Flygindustrikommitténs uppgift att föreslå ett ersättningsplan för attackuppgifterna löses inte i dag.

Vi kommer i framtiden att ha utländska flygplan i Sverige, om vi inte nu kan satsa på egenutveckling. Åke Gustavsson gjorde ett stort nummer av att det för några år sedan prövades utländska flygplan på svensk botten. Jag kan instämma med försvarsministern i att det kan finnas principiella synpunkter på det, även om jag inte känner till fallet i detalj. Men det Åke Gustavsson får uppleva i framtiden är inte bara ett provflygplan utan beväpning i några veckor i Sverige, utan det är utländska flygplan som skall forma en del av det svenska försvaret, och det kommer vi att få leva med i decennier, tack vare den nedrustningspolitik som nu bedrivs.

Folkpartiregeringen har valt att samarbeta med ett parti som enligt försvarsministern "driver en försvarspolitik som är förödande för moral och faktisk försvarskraft" – det sades i debatten tidigare i dag.

Folkpartiregeringen har valt att i sina förslag utgå från rimliga förutsebara ramar. Det betyder för den: lägsta tänkbara ramar. Försvarsministern har – fantastiskt nog – tre år före försvarsbeslutet 1982 redan bestämt sig för att det inte är rimligt att välja någon annan ram än den lägsta tänkbara ramen. Det är, menar jag, inte att vara särskilt ansvarskännande för sitt fögderi när man spelar bort sina kort tre år före ett försvarsbeslut på det viset.

Herr talman! Folkpartiet vräker faktiskt ut pengar i dag i våra utskott i riksdagen för att köpa majoriteter, men sätter stopp för en försvarspolitik som syftar till att se till, att vi i alla fall ersätter viktiga delar och på det sättet åtminstone inte påskyndar nedrustningen. Folkpartiregeringen har valt att umgås med socialdemokraterna i denna utomordentligt väsentliga fråga i stället för med sina borgerliga bröder, som man formade det förra

försvarsbeslutet tillsammans med. Folkpartiet talar om en bred enighet, men det har faktiskt varit ständiga kontroverser. Man talade om en bred enighet när vi lade fram flygindustrikommitténs betänkande, då det fanns en reservation från socialdemokraterna. Man talar fortfarande om en bred enighet, trots att det råder total oenighet i en utomordentligt angelägen fråga. Här har varit mycken dramatik och många sista-minuten-förvecklingar i ett spel som har varit förödande för oss politiker i allmänhet.

Konsekvenserna av detta beslut framgår, herr talman, av ett yttrande som jag och Gunnar Björk i Gävle från centerpartiet gjorde i flygindustri-kommittén, där vi visade hur allvarligt det blir ur flygindustriella och försvarspolitiska synpunkter. Någon kan fråga sig: Varför var inte folkpartisten med på det yttrandet? Jo, det berodde på att folkpartiet, regeringspartiet, valde att icke närvara med sin representant på ett enda sammanträde under flygindustri-kommitténs arbete det senaste halvåret när det gällde robotfrågan. Han kunde inte ta ställning till vårt särskilda yttrande. Det är också ett sätt att visa sina försvarspolitiska ambitioner.

Jag vill, herr talman, till slut säga att det påverkar försvarsviljan i en sådan här viktig fråga när man ser att politikerna inte vill behålla ens den nivå och ambition som vi hade så sent som för två år sedan utan snabbt går vidare med nedrustningstanken. Det är svårt för oss som tror på försvaret som en väsentlig del av vårt samhällsliv, som en garanti mot otrygghet, att tala om försvarsvilja när vi får uppleva det som har hänt det senaste året. Det är svårt för oss politiker att tala om politisk moral efter det spel mellan socialdemokrater och folkpartister som har förekommit under den senaste tiden. Folkpartiet har uppenbarligen valt att icke umgås med några andra partier när man skulle forma det slutgiltiga beslutet.

Jag vill bara, herr talman, hänvisa till vad den kände Henric Bernhard Palmær sade en gång för många, många decennier sedan: Politik är konsten att så ställa sig in hos hin onde att man inte stöter sig med vår Herre. Folkpartiet har valt att säga: Politiken är konsten att så ställa sig in hos opinionen att man inte stöter sig med socialdemokraterna.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Georg Danell sprutade beskyllningar mot mig i ett sådant tempo när jag kom in i kammaren att jag hade litet svårt att följa med även den korta stund jag hörde honom; det är inte möjligt att sitta här inne en hel lång debatt.

Georg Danell utläste vad jag sagt på ett sätt som påminner om en viss potentats metod att läsa Bibeln. Jag talade som exempel om att den nuvarande motorn torde försvinna. Då behövs en ny motor på skolflygplanet då vi inte har sagt att vi skall ha ett segelflygplan. Det läser Georg Danell ut ungefär som en rekommendation om en ytterst låg nivå.

Nej, det här resonemanget var ett led i vad jag sade om att det inte går att läsa vår skrivning om att det inte skall vara någon "mera omfattande" nyutveckling av skolflygplanet så, att det också kunde inrymma Åslingen. Det var det jag ville ha sagt och ingenting annat.

Så det här om upprustning. Lika fri är Georg Danell i sin tolkning då. Jag sade förut att jag inte är den som brukar slänga beskyllningar om upprustning omkring mig, men när man i det här sammanhanget – det kan inte Georg Danell och ingen annan heller förneka – velat ersätta ett tidigare skolflygplan, som kunde användas till vissa attackuppgifter, med ett attackflygplan, som också skulle kunna användas för utbildningsändamål, och alltså sätter attackuppgifterna främst, då var det fråga om en upprustning.

Jag vill påminna Georg Danell om att förslaget om B3LA togs fram som ett komplement till Viggenplattformen – det var inte fråga om det ena eller det andra, utan det gällde båda. Det var frågan om att skaffa ytterligare ett mycket kvalificerat skolflygplan, som egentligen främst skulle vara ett attackflygplan. Jag är inte alls övertygad om att mitt ställningstagande inte hade kunnat bli ett annat, om Viggenprojektet och ett annat projekt ställts mot varandra vid ett och samma tillfälle. Situationen hade då varit en helt annan, och jag vet inte vilken slutsats jag i så fall skulle ha kommit fram till. Men i ett läge, när vi lagt ned så mycket på ett flygplan som har så goda prestanda som Viggen, bör vi i rimlighetens namn hålla fast vid detta och inte kasta ut pengar på någonting annat.

GEORG DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var i och för sig inte så hårda angrepp som jag riktade mot Bengt Gustavsson. Jag ägnade mig mest åt att citera och gjorde vissa kommentarer till det. När jag försökte tala om vad överenskommelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet går ut på är det beklämmande att man på det hållet då börjar tala om att det inte är fråga om segelflygplan och att man naturligtvis skall byta ut motorer i det nuvarande skolflygplanet om dessa har försvunnit. Men om man vill tala om för intresserade och framför allt för dem som är berörda av detta arbete så har man börjat i fel ända när man för debatten på detta sätt.

När det gäller upprustningsdebatten är denna beklämmande. Det är nämligen inte fråga om att byta ut dagens skolflygplan mot något avancerat stort attackflygplan. Vad det är fråga om är att vi i dag har behov av att fatta beslut om vad vi skall ersätta dagens attackenheter i flygförsvaret med. Det har då diskuterats om vi skall ha B3LA, A 20 med lägre ambitioner, Åslingen som innebär ytterligare ett steg nedåt eller SAAB 105 som motsvarar i stort sett dagens skolflygplan plus litet till. Skillnaden är att det när det gäller det sistnämnda alternativet bara är fråga om skoluppgifter med vissa möjligheter att hänga på vapen, vilket dock inte får påverka planets utseende. Det är detta som diskussionen handlar om. Att på gator och torg föra ut att det skulle innebära en upprustning är falskt.

Jag visade med min bild hur flygförsvaret dras ner drastiskt och snabbt i fråga om antalet divisioner. Vi satsar mindre och mindre pengar på försvaret i förhållande till andra uppgifter i samhället samt i förhållande till vår bruttonationalprodukt och våra totala statsutgifter. Det har Per Petersson ingående påvisat. Därför ber jag Bengt Gustavsson att sluta upp med att tala om upprustning. Vilka argument han än för fram kan han aldrig bli

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

respekterad om han påstår att den diskussion vi just nu för skulle handla om upprustning eller inte.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som Georg Danell vill pådyvla mig har jag inte sagt. Vad jag sade i mitt anförande i den del, där Georg Danell falsk citerade mig, var att det när förslaget om B3LA framfördes bara var fråga om att ersätta ett skol- och attackplan. Man tog då fram ett attack- och skolflygplan. Det innebar att man hade tanke på en upprustning. Det går det inte att komma ifrån.

Det är riktigt att det inte är nödvändigt att nu fatta beslut om en vidareutveckling av skolflygplanet. Det är en fråga för 1980-talet, men den finns ändå med i dagens debatt. Centern har i debatten fört fram tanken på ett nytt projekt som också, om än i mindre utsträckning, skulle ge ett plan som får väsentliga attackuppgifter. Vi säger att vi skall ha ett skolflygplan. Men det skolflygplanet behöver naturligtvis inte vara det SK 60-plan som vi har i dag. Vi talar om SAAB 105. Det är klart att det kan tänkas förbättringar på det planet. Om t. ex. olika komponenter som det är sammansatt av nu inte kommer att finnas är det självklart att det där måste komma till något nytt. Man kan tänka sig andra förbättringar också.

Men vad jag vill slå fast är att ingen får ur vad vi skrivit och sagt försöka dra fram något som inte skulle leda till ett primärt för utbildningsändamål avsett flygplan. Det är naturligtvis ytterst värdefullt om flygplanet, lika väl som det skolflygplan vi har nu, kan användas till lättare stridsuppgifter även i en framtid.

GEORG DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle föra för långt om jag krävde en förklaring av vad lättare stridsuppgifter är. Men när man väl en gång har skrivit in i försvarsutskottets betänkande att planets utformning inte får ändras på grund av dess beväpning, så blir det väl mest handeldvapen som är kvar i skolflygplanet för att nyttjas i strid. Det lär inte stärka försvarsviljan och moralen hos vårt försvar, vare sig man befinner sig på landbacken, till sjöss eller i luften.

Sedan skall vi komma ihåg, när vi talar om de olika flygplanen, att det ju sker en väldig utveckling på detta område, med många nya skolflygplan, nya idéer och ny teknik, där man numera också lyckas begränsa kostnadsökningarna. Det vi i Sverige ägnar oss åt är att tala om huruvida det flygplan vi har i dag, med ett decennium på nacken, skall kunna användas om ytterligare ett decennium genom att man gör vissa justeringar. Det är fråga om ny teknik, och det innebär att om vi står och stampar på samma fläck, med samma teknik som vi har nu på våra flygplan som redan är många år gamla, så är det en dålig teknik om ytterligare tio år.

Till sist vill jag också säga, herr talman, att Åke Gustavsson – den socialdemokratiska representanten i flygindustrikommittén – faktiskt har skrivit under uttalandet att alternativet SAAB 105 i framtiden innebär orimligt höga kostnader. Det står i flygindustrikommitténs material. Därför

förvånar det mig väldigt att man börjat damma av projektet igen, och ännu mer beklagligt är naturligtvis att man fått med sig folkpartiet, som också skrev under flygindustrikommitténs uttalande. Utredningen var enig på den punkten.

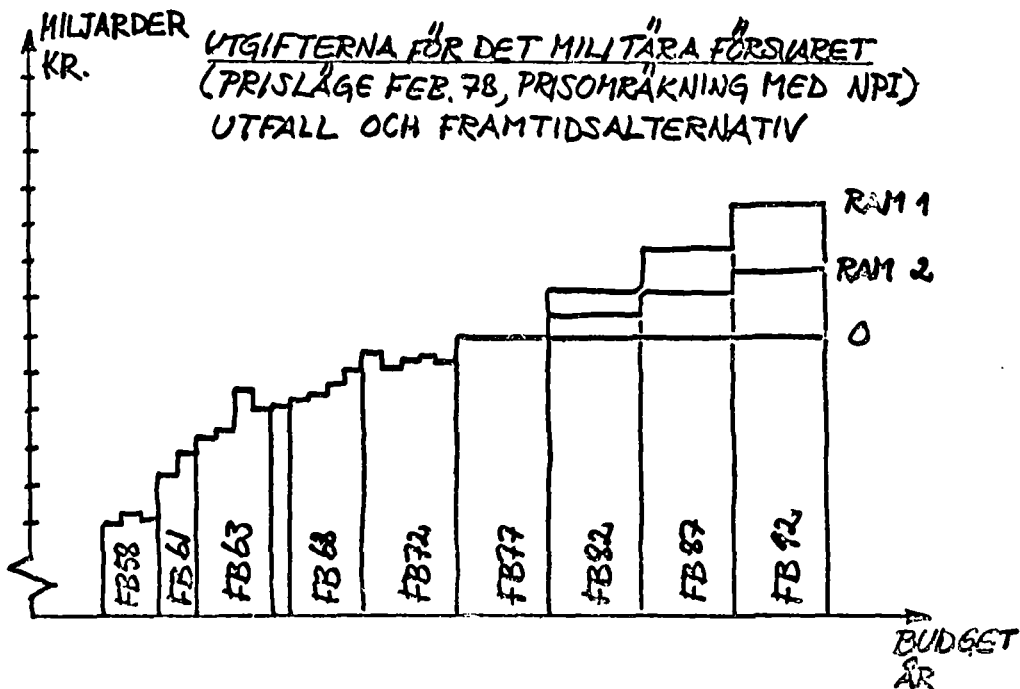
Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarsministern LARS DE GEER:

Försvarspolitiken,
m. m.

Herr talman! Georg Danell sade att vi i folkpartiet valt den lägsta tänkbara ramen i våra försvarspolitiska överväganden. Detta är inte sant, vilket jag vill visa med en skiss, där visserligen inte några kurvor från Vietnam är med men där tre olika ramar för vårt svenska försvar finns inlagda i konstant köpkraft.

Varken den nedersta eller den mellersta av dessa ramar ligger högt nog för att rymma B3LA. Ramarna syns alltså: 0, ram 2, ram 1.

B3LA skulle ha krävt den högsta ramen enligt ÖB:s utredning.

Vi i folkpartiet har således inte, herr Danell, utgått från den lägsta ramen i reell köpkraft utan konstaterat att det mellersta alternativet ej skulle räcka till för att få in B3LA-systemet.

Georg Danell har vidare ägnat sig åt utsävningar beträffande segelflygplan och handeldvapen, som kanske för ned debatten på en nivå där den inte skall hållas. Men han sade att det finns teknisk utveckling som är intressant och som kan innebära innovationer. Där vill jag gärna fånga upp Georg Danell, för vi får heller inte i Sverige fastna i någon tanke att vapenbäraren alltid måste vara sensationellt bra. Det finns nu för tiden system som innebär att vapenbäraren kan vara av litet enklare slag men kompletteras med ett vapen

som är mycket farligt för fienden ändå. Ett exempel på det är just sjömålsroboten, som kan avlossas från 100 kilometers håll. Därefter kan det plan som avlossat roboten vända utan att bli utsatt för fientlig luftvärnseld. Ett annat exempel på utvecklingen är bomber som kan styras mot laserutmärkta mål av soldater på marken. Där ställer man heller inte samma våldsamma krav på vapenbäraren, men man får en god precision i bombens träffsannolikhet utan att vapenbäraren behöver gå så nära motståndaren som man annars kunde tro.

GEORG DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande denna ramdiskussion skall vi väl undvika detaljer, eftersom detta om möjligt ännu mer kan förvirra den tekniskt sett redan något krångliga debatten. Men låt mig framhålla att vi i våra beräkningar utgår från de förhållanden som råder och säger att vi på en 12-årsperiod är beredda att satsa 600 miljoner på detta projekt, dvs. 50 miljoner om året i en budget på 15 000 milj. kr. Vi tycker att detta är möjligt. Många exempel visar att folkpartisterna med en klackspark varje dag i detta hus fattar beslut i utskotten, där man höjer ramarna med belopp som är avsevärt högre än det vi nu talar om. Det måste då vara så att försvarsministern utgår från mycket låga ramar, eftersom han inte kan acceptera denna lilla påplussning på den ram som vi utgår ifrån.

Detta är utomordentligt viktigt. Varför kan inte folkpartiet tänka sig att klara av en satsning på försvaret som inte innebär en enda kronas ökning fram till 1982 utöver det vi redan beslutat om. Ökningen gäller ju tiden därefter. Varför kan man inte visa den försvarspolitiska ambitionen att se till att vi åtminstone skall få ett hälften så stort flygplan – ett flygplan som inte kan gå i överljudsfart men i alla fall i underljudsfart? Vi har dock fått fram en internationellt sett mycket fin teknik som kan komplettera så att säga dessa förluster på flygplanet. Det är en teknik som vi skulle kunna ha användning av på det civila området men som vi nu frånhänder oss genom att regeringen valt att driva flygindustrin ännu snabbare i botten än den annars skulle ha gjort.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När man ser den bild som försvarsministern visar över anslagen till försvaret får man en känsla av att försvarets kostnader stigit hela tiden. Bilden visar kostnaderna från 1958 fram till nuläget och ett antal år längre fram. Att över huvud taget visa denna bild och försöka få riksdagen att tro att den är rättvisande är märkligt. Bilden är uppgjord med användande av nettoprisindex, detta felaktiga index som används för att beskriva kostnadernas förändring när det gäller försvaret. Bilden visar t. ex. att år 1963, då försvaret hade en andel av bruttonationalprodukten på 4,2 %, skulle försvarets resurser vara betydligt lägre än i dag. Det är en helt felaktig bild. Såväl vår nuvarande som vår förre försvarsminister och jag har med gemensamma krafter och med stöd av utskottets vice ordförande kunnat visa hur man fram till nuläget nödgats minska antalet anställda och antalet

kvalificerade förband av alla slag. Försvaret *har* fått mindre resurser. Ändå har försvaret ekonomiskt sett stora problem.

Att försvarsministern ändå visar den här bilden som en rättvisande bild över vad försvaret enligt hans beräkning får i framtiden är beklämmande. Jag kan som försvarspolitiker över huvud taget inte uttrycka vad jag tänker om det. Den nivå som här visas som ram 2-nivå är den nivå som inom 20 år kommer att vara nere på 2 % av BNP. Den nivå som på bilden visas som den högsta, ram 1, ligger under det värde mätt i BNP som vi i dag har.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag delar helt Per Peterssons uppfattning att vi inte har några möjligheter att ligga kvar på 0-nivån, vilket skulle innebära att vi förlängde nuvarande ram genom användandet av nettoprisindex. Vad det här är fråga om är ju hur stora ramhöjningar vi kan påräkna att få igenom i riksdagen 1982, 1987 och 1992, vilket presenterade skiss belyser. Om vi kunde få igenom höjningar till ram 1, skulle B3LA-systemet få plats. Men om man inte kommer längre än till ram 2, får B3LA-systemet inte plats. Det är där skillnaden mellan oss ligger.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga följande: Jag hoppas att försvarsministern fortfarande litar på överbefälhavaren. Han har sagt att vi på alla nivåer över ram 2 har utrymme för SK 38/A 38.

ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Debatten har kanske pågått litet för länge, och det är inte så mycket mer att säga. Jag har dock närmast begärt ordet för att få framföra några tankar kring flygplansfrågan, som är så viktig ur sysselsättningssynpunkt för Linköping och därmed också för regionalpolitiken i Östergötland.

En överenskommelse har efter uppseendeväckande turer träffats mellan regeringen och socialdemokraterna, vilket har omvittnats här flera gånger i dag. Det skedde verkligen i elfte timmen och sedan uppgörelsen mellan mittenpartierna och försvarsministern praktiskt taget var klar. Vad överenskommelsen innebär är det litet svårt att uttala sig om. Jag skall inte gå in på det i detalj utan i stället hänvisa till vad Gunnar Björk i Gävle redan har sagt.

Tillvägagångssättet är – som jag redan har nämnt – uppseendeväckande, men det är också utmanande mot en tidigare regeringspartner och kan tydas som att folkpartiet öppet vill bryta med centern och i stället etablera intensivare samarbete med socialdemokraterna. Det är förvånande att folkpartiregeringen vågar ta risken att sätta de Saabanställdas sysselsättning och trygghet i Linköping på spel så kort tid före ett val.

Även om man är osäker på vad den träffade överenskommelsen innebär, står det tydligen klart att alla bedömare anser att överenskommelsen i alla fall innebär en successiv nedläggning av den svenska flygindustrin, inte

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

omedelbart men på lång sikt. Först kommer neddragningar på utvecklings- sidan, sedan på verkstadssidan. Om man inte kan skapa annan sysselsättning skulle detta innebära en katastrof för sysselsättningen i Linköping och i Östgötaregionen. Men hur skall detta ske? De personer som verkligen skulle kunna utveckla nya produkter skall ju först av alla bort. Dessutom ropar också andra områden efter alternativ sysselsättning utan att hitta någon sådan. Så enkelt är det nog inte. Det är lättare att *tala* om alternativ sysselsättning än att skapa den. Det kommer säkert framtiden att utvisa. Det är därför man på ansvarigt håll i Linköping är så besviken över den här uppgörelsen. Visserligen har socialdemokraterna – som inte sitter i ansvarsställning i kommunen – lovat de anställda att klara jobben vid Saab, om de får förtroendet vid höstens val. Hur det skall gå till vet jag inte, men vi har hört några förslag i dag. Det enklaste sättet att leva upp till ett sådant löfte hade varit att redan nu stödja centerns förslag och på så sätt hjälpa svensk flygindustri att leva vidare. I varje fall skulle förutsättningarna då ha varit mycket bättre. Inte ens ansvarskännande arbetare på Saab vill lägga ned den svenska flygindustrin – och man får väl förmoda att många av dem även är socialdemokrater. De slår helt klart vakt om sitt eget revir. De känner nu oro och otrygghet, eftersom de vet vad som krävs för att på sikt trygga sysselsättningen.

Eftersom socialdemokraterna i sin tidning till första maj i Linköping garanterat sysselsättningen vid Saab, hoppas jag att de inte glömmer bort det löftet när de statliga utvecklingspengarna måste till för utvecklingen av t. ex. det planerade civila transportplanet "Transporter" som har diskuterats tidigare i dag. Utvecklingskostnaderna härför klarar inte Saab ensamt. Därför är de här pengarna en av förutsättningarna för företaget att överleva.

Så några ord om regeringens uppdrag till ÖB i april i år. Regeringen menar i detta sammanhang att förutsättningarna för en ny flygplansplattform skall utredas av ÖB. Därmed skulle frågan om ett nytt plan ändock inte vara helt avförd – och det är givetvis en liten ljusglimt i det här bedrövliga ärendet. I Linköping vill vi ändå se det här som en liten öppning. Den uppfattningen delas tydligen också av utskottet, som tycker att det är värdefullt att ÖB tar fram ett underlag, som närmare belyser frågeställningar som är centrala för luftförsvaret. Glöm då för all del inte bort Saab i sammanhanget! Saab bör få vara med om att utforma och utveckla den grundplattform som vid sekelskiftet skall gälla för flygvapnet. Och när det gäller skolflygplanet – beväpnat eller inte – bör de studier ÖB skall göra bedrivas på så bred bas som möjligt. Några utländska alternativ bör inte under några förhållanden få ifrågakomma. Detta skulle göra oss utlandsberoende, minska vår trovärdighet och verka negativt på vår handelsbalans. Det är också negativt för vår egen sysselsättning och för vår regionalpolitik. Varför skall vi ansvara för en eller annan stormakts sysselsättning och undergräva vår egen? Vid egen produktion går ju dessutom den största delen av kostnaderna tillbaka till den svenska statskassan. Se den här frågan nationellt! Det är av många anledningar nödvändigt. U-länderna behöver vårt stöd men inte i-länderna.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3 av Erik Glimnér m. fl.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Det här skall inte bli så särskilt dramatiskt. Möjligen trodde någon att jag skulle säga som den där kommunalpolitikern någonstans ute i landet som för några år sedan yttrade: Herr ordförande, i den här frågan talar jag inte som folkpartist, för den här frågan den kan jag.

I stället vill jag göra några reflexioner av samma art som jag gjort några gånger tidigare. Men först en sak – det här med socialdemokraterna och budgeten för det närmaste året. Man föreslår alltså 448 milj. kr. mindre än utskottsmajoriteten. För att tala om vad riksdagen skall göra har man använt två rader plus tre bokstäver. Det står nämligen: "Det bör ankomma på regeringen att anpassa utnyttjandet av betalningsmedel och beställningsmyndiganden under olika anslag efter denna utgiftsram."

Jag ifrågasätter i och för sig inte beloppet, men jag tycker att det från riksdagens synpunkt kanske ändå är att frånhända sig litet väl mycket. Nyligen har vi ganska ingående behandlat frågan om hur man t. ex. i Göteborg skall minska ett antal tjänster inom marinen. Det rörde sig då om något hundratal, men här handlar det om 4 000 arbeten som i princip skall försvinna fr. o. m. den 1 juli. Om nu riksdagen skulle följa socialdemokraterna och regeringen i enlighet med det gör en del saker – lägger ned ett antal regementen, avbeställer minfartyget, lägger ned Karlskronavarvet, lägger ned Gevärsfaktoriet etc. – kan det tänkas att riksdagen säger: O.K. vi motsätter oss inte att det blev en minskning med 4 000 jobb. Det ville vi ha, men det var inte riktigt så vi hade tänkt oss följderna. – Jag tycker att riksdagen, när den fattar beslut, i princip bör ange vad regeringen skall göra. I och för sig är naturligtvis det förtroende glädjande som socialdemokraterna visar gentemot regeringens förmåga att göra nedskärningarna, men jag skulle inte för egen del visa regeringen ett sådant förtroende. Och inte någon annan regering heller, det vill jag tillägga för att undvika varje form av missförstånd.

Sedan har det funnits vissa antydningar från socialdemokratiskt håll. I det senaste försvarsbeslutet pekade man på väldigt få besparingar, men en av dem var: Sjörobot för torpedbåtarna skall importeras! Det skall bli den norska Pingvin. Socialdemokraterna menade alltså mycket bestämt: Det får inte bli en som går 10 mil, utan den skall bara gå 2–2,5 mil. Nu säger socialdemokraterna tvärtom: Det skall bli en robot som går 10 mil, men inte den billigaste – utan vi skall göra en ännu dyrare robot i Sverige. Men eftersom det krävs ökade anslag för det borde socialdemokraterna ha talat om vad de i sitt alternativ vill ta bort i stället – delar av Gevärsfaktoriet i Eskilstuna eller av Hägglund & Söner eller ett par artilleriregementen.

Det kan tyckas vara litet av ödets ironi att det är folkpartiet och socialdemokraterna som bildar majoritet när det gäller ett av anslagen, nämligen det för flygplansutveckling. Det gäller alltså just det anslag av alla om vilket socialdemokraterna i motionen sagt att det är på det man skall skära

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

ned särskilt mycket! Skulle socialdemokraternas reservation vinna bifall blir alltså största minskningen på det anslag där partiet är med om att bilda utskottsmajoritet.

Sedan, herr talman, till flygplansfrågan. Jag tycker att den är trist i den meningen att väldigt mycket av diskussionerna utgår från att ÖB har sagt att man inte kan få ett balanserat försvar om man tar A 38. Observera att A 38 till skillnad från B3LA uttryckligen skulle rymmas inom det försvarsbeslut riksdagen fattade 1977. Jag har en känsla av att man, när man säger balanserat försvar, i stället menar något helt annat, nämligen att det skall finnas en väldig massa folk och en väldig massa arméstridskrafter. Jag vill hävda, att om man mer eller mindre opererar bort attacken blir försvaret inte balanserat. Man säger ungefär så här: Attacken kan vi skaffa om det blir pengar över. Det är enligt min mening ett felaktigt sätt att tala om balans. Skall man ha balans måste man väga olika saker mot varandra och utifrån deras egna kvaliteter och möjligheter.

När vi i försvarskommittén lät ett antal fristående skribenter från mycket olika utgångspunkter granska omvärlden och de egna säkerhetspolitiska behoven – Johan Tunberger, som skrev utomordentligt skickligt, Gunnar Heckscher, Alva Myrdal, Nordal Åkerman och andra – märkte vi att de just betonade värdet av att man skall kunna reagera snabbt, att man skall kunna göra kraftsamlingar i olika lägen. Och varför skall just sådana system som har värde i sådana sammanhang sättas i strykclass och så att säga alltid räknas minst?

Många av de problem vi har i dag skulle ha varit mycket mindre om riksdagen 1972, eller någon gång därefter, hade följt Sven Wedéns förslag att man inte ensidigt skall minska nyinvesteringar i materiel utan också göra kvantitativa begränsningar i den mest personalintensiva delen, alltså armén. Hade vi valt att inte ha kvar de nio tio brigader som inte kan få modern utrustning hade vi gjort en vinst. Men de sitter alltså kvar, de tar utbildningsplatser och väldigt mycket driftpengar, och det är naturligtvis det som gör att riksdagen måste gå så hårt fram på andra områden.

Jag menar alltså att man inom en viss ram mycket väl kan rymma A 38, nämligen genom att man skall inte ensidigt lägga nedskärningarna på de förband som är allsidiga. Därför är det egentligen inte bara fråga om hur stor ramen skall vara utan också om hur man skall använda den.

Sedan vill jag rent allmänt säga till socialdemokraterna: Åberopa inte ÖB, som säger att det blir obalans i försvaret om man utvecklar A 38. Ni själva föreslår ju ekonomiska nedskärningar som i så fall innebär ännu mer obalans. Visserligen innebär ert förslag att man inte vill lägga pengar just på den maskinen – men ni tar i stället bort klart mer pengar än det här gäller. Det behöver inte vara fel i och för sig, eftersom man inte alltid behöver ha ÖB som auktoritet, men man skall vara konsekvent när man använder honom.

När det gäller överbefälhavaren vill jag säga till försvarsministern att det har sina sidor att ge överbefälhavaren två alternativ. Jag tycker att det börjar utkristallisera sig ett mönster, innebärande att den nuvarande överbefälhavaren, om han blir tillfrågad om två alternativ, då till slut säger: Jag vill inte

välja mellan de båda alternativen – men får jag litet mera pengar, tar jag det ena. Man får kanske ordna frågandet litet annorlunda i fortsättningen. Kanske har det hittills inträffade varit tillfälligheter, men särskilt roligt har det inte varit.

Det talas mycket från arméhåll och andra om att Sverige har så stor yta och att vi därför måste ha så stora markstridskrafter. Vi har dock även ett stort land med en lång kust, och detta kan i så fall anföras som argument för att vi också skall ha en stor marin. Om vårt land hade mycket liten yta, skulle det vara lättare att försvara det också mot luftanfall. Vi skulle inte behöva en åtta jaktdivisioner utan kanske kunna klara oss med ännu färre. Men just därför att vårt land har en stor yta är också luftförsvaraspekten svårare, inte bara när det gäller antalet divisioner utan också när det gäller radarstationer etc.

Med en liten yta skulle vårt land inte heller ha så stort behov av rörliga och kvalificerade stridskrafter. Man kunde då säga att förbanden kan verka ungefär där de är. Det är mot denna bakgrund synd att en av försvarsgrenarna så hämningslöst hänvisar till ytaspekten som argument enbart för de egna insatserna. Det kan mycket väl hävdas att vi i själva verket tvärtom behöver stor rörlighet därför att vårt land har en stor yta.

För egen del anser jag alltså att det är fullt möjligt att satsa på A 38, eftersom den rymms inom de ramar som riksdagen har beslutat. Dessa sträcker sig bara fram till 1982, men det bör vara fullt möjligt att inrymma A 38 också därefter, även om det innebär strukturförändringar. Men det finns i så fall andra områden där vi har mer av dödkött.

Men vad skall vi då ha, om vi inte bestämmer oss för A 38? Låt mig först säga att vad det absolut inte bör vara fråga om de närmaste åren är att satsa försvarspengar på skolflygplan för renodlade utbildningsuppgifter. Skolflygplan – SK 60 – har vi många av. Den lätta attackdivisionen i Luleå med sådana plan bör läggas ned om man inte vill fortsätta med en lätt attackkomponent i framtiden. Nu bortser jag från att den attackdivision som sattes upp i Luleå 1973 ingick i Olof Palmes Norrbottenspaket. Det är kanske en psykologiskt försvårande omständighet, men sakligt sett skall den divisionen naturligtvis bort om lätt attack skall upphöra.

De skolflygplan vi har kan räcka fram till ungefär 1993, och sådana kan så att säga köpas från hyllan. Det gäller inte bara Alpha-Jet utan också många andra typer. På dessa behöver vi inte ställa några operativa krav, och ett beslut om sådant inköp behöver inte fattas förrän omkring år 1990. Att nu avsätta pengar till utveckling av rena skolflygplan vore helt meningslöst eller åtminstone mycket svårt att motivera. Skall man lägga pengar på utveckling i något avseende av en maskin, skall det vara därför att den har operativ effekt.

Jag ser nu detta från försvarssynpunkt. Om någon av industripolitiska eller andra skäl vill göra skolflygplan, karuseller eller något annat hör inte hit. Från försvarsplaneringssynpunkt är frågan: Kan ett lätt system ha egenskaper och värden som man har nytta av operativt? Har det ett sådant värde, kan det vara befogat att satsa försvarspengar på utveckling av ett lätt system. Jag är mycket glad åt att försvarsministern säger att det alternativet finns. Det är ett av två

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

alternativ som han har givit ÖB. Finns där operativa värden, är det ett seriöst argument för att använda försvarspengar för det.

Det är obegripligt att som socialdemokraterna säga, att det inte får bli något utöver vad som motiveras utifrån utbildningsönskemålet. Med hänvisning till detta önskemål kan man väl i och för sig stoppa in nya motorer och kompositmaterial och ändra alla möjliga detaljer på ett skolflygplan, men det är oekonomiskt att göra det, eftersom vi skall ha så få sådana flygplan. Med det begränsade flygvapen som det i deras fall skall vara fråga om blir det bara ett trettio-tal skolflygplan, och sådana kan importeras till låg kostnad.

Man kan naturligtvis utveckla ett sådant plan i Sverige om man vill det, men det skulle bli onödigt dyrt. Det intressanta är insatser som är av operativt värde. Med utgångspunkten att man bara får utveckla flygplan för utbildningsändamål blir det till slut egentligen bara en diskussion om hur en vinge skall se ut. Från utbildningssynpunkt behövs det bara en vinge med liten lyftkraft – man kan ju i fred nyttja en vanlig bred och fin 2 000-metersbana att landa på. Vill man ställa operativa krav, blir sannolikt en utslagsgivande fråga: Kan planet nyttjas på enkla baser, där det kan döljas, dvs. så att vi kan få stor uthållighet i bassystemet?

Med en vinge som har ett klaffsystem som medger långsam flygning och därmed landning på mycket korta banor får man en stor uthållighet i bassystemet, så att flygförsvaret inte blir utslaget på backen. Denna vinge bör också ha en sådan lyftkraft att planet kan bära sjörobotar och liknande last. Det är rätt absurt att tänka sig att man som villkor sätter restriktionen att planet inte får klara någonting som behövs. O.K. – sätt då en timmerstock under den så att dess prestanda blir sämre och kalla den sedan skolflygplan. Jag tror att varje människa som börjar fundera på detta inser att det är orimligt att säga att det krav vi ställer på planet är att det inte skall åstadkomma det och det som det finns skäl att betala för, medan det däremot får kosta en hel del att utveckla sådant som vi inte har behov av.

Kan man dra sådana fördelar av ett lätt system att man slipper ha en 12 ton tung maskin – alltså Viggan – för uppgifter som ett plan på 3 eller 4 ton kan klara är det naturligtvis bra. En lätt maskin innebär att man får ett plan som dessutom har skolfunktioner. Därmed spar man in en dyr typinflygning. Det innebär också att planet är lättare att hantera på marken – det kräver mindre markutrustning. Bränsleförbrukningen är dessutom mycket mindre. Enkelheten gör att fler pilotkategorier kan nyttjas, vilket innebär besparingar. En rad kostnader dras ned på ett dramatiskt sätt vid en sådan lösning. Det skall naturligtvis vägas mot de lägre utvecklingskostnaderna om man fortsätter med gamla Viggan. Men den besparingen uppstår först när man avskedar utvecklingsfolk – har man personalen kvar uppstår inte den effekten.

Det som glatt mig mest här i dag var att Bengt Gustavsson sade att han mycket väl skulle ha kunnat tänka sig ett lätt system, om ett sådant i 1974 års försvarskommittén hade ställts mot A 20. Jag tycker att det var en sund bekännelse. Det beslut som fattades inför 1977 innebar att man först skulle satsa på A 20 och att man sedan fick ta ställning till frågan om ett lättare system. Hade vi då haft de kunskaper som alla har nu, nämligen att A 20 är

mycket dyrare än man trodde och medförde en rad tekniska och andra komplikationer – bränslepriserna har rusat i höjden och driftsstörningarna var större än vi trodde etc. –, är sannolikheten för att man hade tagit det lättare systemet ganska stor. Inte minst för socialdemokraterna borde det ha varit enkelt att vara med om ett sådant beslut eftersom de själva tidigare pläderat för lättare system och fört fram synpunkten på användning över en större markyta.

Det tragiska i den här frågan är att vi fick ett som det visat sig dåligt beslutsunderlag från den förra försvarskommittén. Därefter blev det politiska lösningar som gjorde att denna fråga kommit i ett mycket tråkigt läge. De piloter som på slutet skall använda de här planen är ännu inte födda. Det är alldeles uppenbart att den internationella utvecklingen går mot lättare alternativ. Jag tror på det lättare systemets möjligheter, och som försvarsministern också har sagt ingår ett sådant alternativ i direktiven för överbefälhavarens förestående utredning.

Vill man tränga in i frågan om flygindustrin bör man läsa generalmajor Nils Söderbergs memoarer. Han var ju verkligen med när Per Edvin Sköld och Per Albin Hansson gav grunden för denna industri. Han fick uppleva hur det är att vara importberoende i ett dramatiskt läge, som efter krigsutbrottet. Han ger en förklaring till att svensk flygutveckling lyckades så överraskande väl. Han svarar att det var erfarenheterna från England, där man gav uppdrag till olika industrier. På engelska statens bekostnad togs tävlande alternativ fram. En del industrier fick emellertid inga uppdrag men startade ändå egna utvecklingsprojekt. De hade inga statliga pengar och fick därför vara mycket noga med varje sak de gjorde. Med mycket begränsade medel måste de försöka göra det bästa möjliga. En del sådana tog också hem spelet. Det var bl. a. på det sättet som den smått fantastiska Mosquito kom fram. Dessa industriers utgångspunkt var att de måste göra det absolut bästa, eftersom ingen annan betalade vad det kostade.

Söderberg skriver:

”Det avgörande steget till ett rationellt utnyttjande av vårt lands resurser togs när genom ramavtalet all utvecklingsverksamhet styrdes till ett enda företag. Monopoltanken måste sedan genomföras med benhård konsekvens – absolut alla krafter måste samordnas mot ett klart definierat mål; inga reservprojekt eller sidolinjer kunde tillåtas.

Utvecklingsarbetet för ett avancerat flygplanprojekt är en process som är full av alternativ och vägskäl. Särskilt när det rör sig om så avancerade projekt att förebilder och erfarenheter saknas är det svårt att välja; det är frestande att hålla flera vägar öppna. Det fordras kunnighet, framsynthet och djärvhet att välja en väg och klippa av de övriga. Kanske inte den absolut bästa, men en säker väg utan äventyrligheter, på vilken man kan vandra vidare ända fram till målet.

Men fanns det verkligen en väg utan äventyrligheter om man inte höll sig till kända områden och konventionella linjer? Den frågan var mycket berättigad och högst aktuell. Det märkliga var nämligen att SAAB:s konstruktioner från och med typ 21 högst betydligt avvek från det konven-

tionella, vilket kunde synas märkligt när man uteslutande arbetade med ett projekt. Jag fick stundom höra hur vansinnigt det var att lägga alla äggen i en korg, till på köpet till synes så bräcklig.

För att förstå saken måste man ha klart för sig att utvecklingen på sina håll nått sin topp eller i varje fall så långt att vi med våra resurser, t. ex. i fråga om motorer, inte kunde följa med. Då måste man undersöka om det fanns vägar där man kunde tränga fram längre med mindre risker för bakslag. Måhända komma förbi problem som vid utveckling efter kända linjer veterligen medförde svårigheter eller utgjorde spärrar."

Sedan lämnar han en rad exempel på detta, t. ex. inom Viggensystemet och Drakensystemet. Så långt Söderberg.

Jag menar att Sverige de närmaste åren genom att välja ett lätt system och genom att poängtera basegenskaperna där har en möjlighet till en okonventionell satsning genom en kraftsamling på ett enklare och billigare system. Jag är som sagt glad för att regeringens direktiv innebär att chansen finns kvar.

Då kan man undra vilka alternativ det kan finnas. Ja, det ena alternativet bör naturligtvis vara att undersöka vilka möjligheter det finns för att, som jag senast nämnt, ta till vara modern teknik och ett lätt system.

Det andra alternativet tycker jag skulle vara ganska dramatiskt som jämförelseobjekt. Vi har trots allt en hel del flygplan i tjänst i Sverige. Vi har Drakenflygplan, som vi dock sannolikt kommer att skrota i förtid. Jag var häromdagen på besök på F 1, det förband riksdagen nyligen beslöt att lägga ned. Där sade man att man tydligen skall skrota Drakenflygplan som har flugit bara 700 timmar, fastän den inneboende livslängden på detta plan är 2 000 flygtimmar. Det är en följd av att det skall bli färre jaktdivisioner. Men då behövs väl egentligen inte Jaktviggen så tidigt.

Låt oss säga att vi använder Drakarna så länge det går och att vi också använder våra SK 60 så länge det går, dvs. fram till 1993, sedan vi först lagt ner den lätta attacken i Luleå. Vi kan därmed avbeställa en del av de Vigenflygplan, de Jaktviggas, som vi nu har beställt hos Saab. Vi kunde då helt avstå från att nyanskaffa stridsflygplan t. ex. från 1980/1984 och fram till 1990/1992. Vi kan använda den tiden till att i stället förnya transportflyget, bassystemet, radarsystemet etc. Jag vet naturligtvis att det kommer att bli invändningar mot detta. Man säger t. ex.: Ja, men snälla du, då skall vi skära ner Saab väldigt snabbt. Men många politiker säger att vi inte skall bygga flygplan av sysselsättningskäl, så det är kanske inget problem.

Risken är naturligtvis att man samtidigt tidigarelägger den s. k. JAS Ny, och det kan vara svårt att utifrån hitta en sådan typ som passar svenska behov. Först behövs ett jaktplan, när de här Drakarna omsider utgår, sedan kommer det attackplan, så kommer spaningsplan och därefter ytterligare jaktplan, alltså för ersättning av Jaktviggen. Detta är ett alternativ som man borde granska seriöst. Men tyvärr är det så – det har jag en känsla av – att vi nu börjar komma i ett läge där man av olika skäl har sagt nej till godtagbara lösningar och det börjar bli en sysselsättningsfråga, och då optimerar vi till slut det här av någon sorts industriella skäl. Försvaret drabbas i så fall.

Bengt Gustavsson antydde att frågan kom snett genom att man inte visste om att de olika lösningarna vägdes mot varandra. Vad frågan gällde då var alltså först A 20 plus eventuellt B3LA. Sedan blev den antingen A 20 eller B3LA. Därpå bestämdes det att det inte fick bli någotdera av de planen. Därefter har avförts ännu fler varianter, beroende på hur långt ner man har velat gå.

Detta påminner litet om sagan som vi alla lärde oss om den mycket försynte mannen som gick till skräddaren för att få en rock sydd och fick vänta till lördagen. När han då kom tillbaka sade skräddaren: "Det bidde ingen rock" – "Vad bidde det då?" – "Jo, det bidde en väst." Veckan efter bidde det ingen väst heller, men det bidde en vante, och när han kom tillbaka igen bidde det bara en tumme. – Jag vet inte om det nu stannar vid tummen, eller om vi skall behöva gå även en sista gång, och då vet vi ju alla hur det gick.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Försvarsministern beskyllde tidigare Gunnar Björk i Gävle och mig för att vara för tekniska när vi resonerade i flygplansfrågan. Jag är därför litet nyfiken på vad försvarsministern kan anse om sin partivän Hans Lindblads anförande. Det var intressant, men nog var det tekniskt så det räckte.

Hans Lindblad gav en av mina repliker en välvillig tolkning, och sådant är jag inte bortskämd med. Men jag måste ändå rätta till en sak i Hans Lindblads anförande. Han tog upp mitt resonemang om att beslutet om den ena eller andra flygplanstypen skulle ha kunnat bli ett annat, om man hade kunnat jämföra de olika alternativen vid ett och samma tillfälle. Hans Lindblad trodde att detta skulle ha varit 1974 års försvarsutredning. Det var inte detta jag avsåg. Då skulle man ta ställning till om man utöver Viggensprojektet, som man redan hade, skulle ta fram ytterligare ett kostsamt projekt eller om man inte skulle göra det. Den tidpunkt då man möjligen hade kunnat välja annorlunda låg redan långt tillbaka i tiden. Hans Lindblads partivänner stödde då Viggensprogrammet, och det var inte fråga om att jämföra med något annat, t. ex. det som sedan blev B3LA. När vi kom fram till 1974 års försvarsutredning fanns inte denna valfrihet. Den valmöjlighet vi då hade var om vi skulle utnyttja vad vi hade eller om vi i stället skulle ge oss in på en kostnadsmässig upprustning.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mitt enda försvar för att jag pratade om tekniska frågor är att detta ärende gäller tekniska frågor.

Så till frågan om när vi skulle ha haft en valsituation. Den socialdemokratiska regeringen menade väl ändå någonting när den gav myndigheterna direktiv att undersöka möjligheterna att ta fram ett lättare system. Det som sedan blev B3LA-konceptet var inte någonting som myndigheterna hittade på själva.

Att Viggens gjordes som ett attackflygplan men också var tänkt som en enhetsplattform för även spaning och jakt sades från början. Men man gjorde

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

efter några år ändå en seriös granskning i den då aktuella försvarsutredningen för att se om vi verkligen skulle ta JA-versionen eller om vi i stället skulle köpa utifrån. Då fanns det inga tankar på att det också skulle bli en tredje generation Viggen, alltså en attackversion efter jaktflygplanet. När Viggen-systemet 1960 definierades trodde väl ingen att det skulle leda till att vi skulle fortsätta att bygga den maskinen långt in på 1990-talet och använda den också om 50 år. Tanken att Viggen skulle bli sin egen efterträdare kom fram och gav rubriker omkring 1974–1975. Jag hävdar alltså bestämt att det funnits en möjlighet att väga A 20 mot lättare system.

Jag är ledsen över att Bengt Gustavsson tyckte att han inte kunde ta emot det beröm som jag gav honom.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Mycket har redan sagts i dagens debatt om det ödesdigra beslut rörande möjligheten till fortsatt svensk produktion av militära flygplan som riksdagen står i begrepp att fatta. Ytterligare mycket skulle behöva sägas om man hade möjlighet att med argument övertyga folkpartirepresentanterna i riksdagen om det felaktiga i den oheliga allians som folkpartiregeringen har ingått med socialdemokraterna. Vi löper risk att för all framtid rasera möjligheterna till svensk utveckling av avancerade militärflygplan. Maj Britt Theorin fröjdar sig i sin himmel, där hon befinner sig, långt borta från den kalla verklighetens snåla vindar, och Bengt Gustavsson tar försvarsministern varmt i sin famn. Det borde mana folkpartisterna till eftertanke.

Detta land är fantastiskt. Vi har inte råd att bygga flygplan för landets försvar, men vi har råd att skänka flera hundra miljoner kronor i u-hjälp till länder som för krig utanför sina egna gränser.

Vi har inte råd att producera flygplan till landets försvar, men vi är beredda att anslå miljarder för att kärnkraftverk inte kan tas i bruk.

Vi har inte – därför att vi inte anser oss kunna exportera av vår försvarsindustris produkter – råd att producera flygplan, medan alla stora industrinationer världen över tävlar på exportmarknaden. Vi skall tydligen importera flygplan i stället. Hur går det då, Bengt Gustavsson, med budgetunderskottet, som Bengt Gustavsson är så angelägen om att minska? Blir inte det större, när vi skall köpa utifrån?

Av debatten i dag framgår klart att socialdemokrater och folkpartister på helt olika sätt tolkar sin kompromiss i utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt. Socialdemokraterna trycker hårt på att vad Saab-Scania AB i en framtid skall producera är skolflygplan, som till nöds skall kunna bära vapen. Det får inte heller bli fler flygplan än vad som behövs för den rena utbildningsverksamheten. Detta är klart utsagt.

Folkpartiet, i varje fall försvarsministern, tycks *tro* att porten fortfarande hålls öppen för att utveckla ett flygplan med möjligheter att utföra attackuppgifter i en hård stridsmiljö.

Jag vill ställa en direkt fråga, som vi inte har fått svar på, till försvarsministern: Kommer överbefälhavaren att kunna utreda flygplanet 105:15? Det är nödvändigt att vi får klara besked om vad kompromissen innebär.

Dagens debatt har hela tiden visat att man tolkar in olika saker i kompromissbeslutet. Jag skulle därför vilja fråga försvarsministern och Bengt Gustavsson:

1. Ger denna överenskommelse några möjligheter till utveckling av svenska kvalificerade stridsflygplan i en framtid? Kommer t. ex. Saab att 1982 ha någon väsentlig kapacitet kvar för konstruktion och utveckling av moderna stridsflygplan?

2. Hur bedömer försvarsministern och Bengt Gustavsson kostnaderna i en framtid för köp utifrån i relation till kostnaderna för en inhemsk tillverkning av attackplan?

Den tredje frågan riktar jag enbart till försvarsministern:

3. Varför drog försvarsministern undan mattan för den överenskommelse som de facto fanns mellan centern och folkpartiet, den överenskommelse som han hade godkänt? Eller jag kanske skall fråga: Vem var det som höll i mattfransarna? Det står klart att vi för vårt attackflyg inte har behov av någon flygande matta.

Vi vet att folkpartiet egentligen är starkt splittrat i denna fråga. Jag skulle vilja argumentera, vädja till och övertala de försvarspositiva inom folkpartiet. Kunde viskningar eller rop hjälpa, skulle jag vilja viska till några och ropa till andra: Tänk er för! Gör en klar markering till förmån för fortsatt svensk flygproduktion!

Bengt Gustavsson önskade sig ett regimskifte efter årets val. Det gör jag också, Bengt Gustavsson. Låt oss då få tillbaka en stark trepartiregering. Det vore bra för försvaret, och det vore bra för möjligheterna att få ett vettigt attackflyg i detta land. Hade vi i dag haft kvar trepartiregeringen, är jag övertygad om att det beslut som vi i dag kommer att fatta rörande svenskt attackflyg hade varit mer positivt än det vi tydligen kommer att fatta.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! "Utskottet vill för sin del understryka vikten av aktiva samhälleliga insatser på detta område. Det är angeläget att regeringen låter utarbeta ett program för omställning till civil produktion inom flygindustrin. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna."

Så skriver försvarsutskottet beträffande motionskraven på åtgärder för övergång till civil produktion inom flygindustrin. Mot bakgrund av hur de årligen återkommande vpk-kraven tidigare avvisats är detta ställningstagande ett framsteg, vilket enbart kan glädja den som varje år motionerat i frågan.

När man läser försvarsutskottets betänkande finner man dock en viss inkonsekvens. Hemställan omfattar såväl vpk-motionen som en motion från socialdemokraterna och en från centern. Däremot söker utskottet hänga upp sitt resonemang enbart på de två sistnämnda motionerna och hänvisar till att en vpk-motion om att ett program för övergång till civil produktion nyligen avlogs av riksdagen.

Förklaringen till underligheterna står att finna i näringsutskottets yttrande

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

över motionerna. I detta utskott har man intill det löjligas gräns sökt leka med ord för att konstruera en motsättning mellan kraven på speciella åtgärder för flygindustrin och åtgärder för omställning av krigsindustrin i övrigt.

”De tre nämnda motionerna kan förefalla att i här aktuella delar ha likartad innebörd. I själva verket är emellertid skillnaden mellan dem avsevärd. Motionen 1978/79:2242 (vpk) vidgar på ett i sammanhanget obefogat sätt frågan till att gälla krigsmaterielindustrin i dess helhet”, skriver näringsutskottet.

Vad är detta för nonsens?

Den mest konkreta och omedelbara insatsen måste göras inom flygplansindustrin. Därom handlar motion 2242 i motsvarande del, som det brukar heta på riksdagsspråk, och därom har också tidigare motioner handlat – även den motion som nyligen avslogs av riksdagen på näringsutskottets förslag. ”Denna motion tog särskilt sikte på flygindustrins situation”, noteras i en avvikande mening till näringsutskottets yttrande från de folkpartistiska och moderata ledamöterna. Dessa tar emellertid näringsutskottets tidigare ställningstaganden till intäkt för att man inte bör göra någon framställning till regeringen, en ståndpunkt som bestämt måste avvisas.

Det går inte att komma ifrån att näringsutskottet genom sitt agerande under hela 1970-talet försatt sig i en omöjlig situation. Nu får inte minst Ingvar Svanberg och socialdemokraterna lida för att de tillsammans med de borgerliga partierna envist avvisat kraven på åtgärder för övergång till civil produktion. Nu försöker man konstruera en motsättning som inte finns mellan behovet av kraftfulla åtgärder för flygindustrin i dag och likartade åtgärder för krigsindustrin i övrigt i ett senare skede.

Sanningen är att både socialdemokraterna och numera vissa borgerliga politiker motvilligt och under trycket av en växande opinion och ofrånkomliga politiska realiteter tvingats retirera undan för undan från negativa attityder.

Sanningen är att vänsterpartiet kommunisterna under hela 1970-talet drivit kravet på åtgärder för övergång från militär till civil produktion och att hela tiden flygindustrin och Linköping utgjort den mest konkreta frågeställningen.

Ett studium av vpk-motionerna och näringsutskottets ställningstaganden är intressant. Låt mig erinra om hur utskottet drivits till reträtt men hela tiden intagit en negativ hållning.

En beredskap för omställning till civil produktion torde för tillverkarna av krigsmateriel vara ett naturligt inslag i företagspolitiken, anfördes 1971 som skäl för att avstyrka kraven på övergång till civil produktion.

Industridepartementet tillsammans med övriga berörda departement följer utvecklingen och överväger vilka åtgärder som kan bli nödvändiga, anfördes 1972.

Motionärerna har aktualiserat en väsentlig fråga, hette det 1973, men utskottet ansåg att det primära ansvaret för företagets produktionsinriktning måste åvila företagen själva. Det kan dock vara motiverat från samhällets sida att delta i en planering och eventuellt i speciella fall bidra till att underlätta

övergången till civil produktion, anfördes. Den positionen intog man ett par år.

Behov av en långsiktig, samordnad planering för alternativt utnyttjande av försvarsindustrins resurser – observera försvarsindustrins och inte enbart flygindustrins – uttalades 1976.

En särskild utredning för att undersöka kostnader, metoder och ansvarsfördelning för en alternativ produktionsplanering för krigsmaterielindustrin, vågade man sig på att begära 1978.

Regeringen har tillkallat en delegation för att inventera möjligheterna för berörd personal vid flygindustrin till civil sysselsättning och har även beslutat om en särskild utredare som skall ge förslag till alternativ produktions- och sysselsättningsplanering inom försvarsmaterielindustrin i övrigt, skrev utskottet tidigare i år.

Av detta framgår hur näringsutskottet tvingats till reträtter men hur man hela tiden sökt komma från kraven på verkliga åtgärder. Tanken på att utarbeta ett offensivt program för övergången har tydligen varit näringsutskottet helt främmande.

Anledningarna till att jag i så hög grad uppehållit mig vid näringsutskottets roll, trots att det är försvarsutskottets betänkanden som behandlas, är främst två.

1. Näringsutskottets yttrande spelar en stor roll för försvarsutskottets behandling av frågan om civil produktion. På försvarsutskottets pluskonto skall dock noteras att detta utskott baserar sitt tillkännagivande på samtliga motioner i ärendet, medan näringsutskottet avstyrkt vpk-motionen.

2. Näringsutskottet har hela tiden som frågan om civil produktion aktualiserats agerat på ett mycket märkligt sätt. Detta utskott bär stort ansvar för att inget blivit gjort för att möta den situation som nu råder vid Saab-Scania i Linköping. Det är på detta utskotts inrådan riksdagen år efter år avvisat vpk-kraven om ett program för övergången från militär till civil produktion.

Den situation som råder vid Saab-Scania hade inte behövt råda. Det hade inte varit nödvändigt att stå så tomhänt inför den omställning och nedgång i den militära flygplanstillverkningen som man nu gör. Det hade varit fullt möjligt att ha ett annat alternativ än arbetslöshet för arbetare och tjänstemän i denna situation. Det hade varit möjligt att ha ett färdigt program för utnyttjande av de resurser som frigörs vid en nedskärning av den militära produktionen. Regering och riksdag har ett stort ansvar för försummelserna i fråga om planering för alternativ produktion.

Inför de anställda som känner djup oro för framtiden kan aldrig den passiva och avvisande hållningen försvaras.

Det är ett viktigt framsteg att försvarsutskottet i dag uttalar: "Det är angeläget att regeringen låter utarbeta ett program för omställning till civil produktion inom flygindustrin." Men, herr talman, det hade varit ännu bättre om ett sådant uttalande gjorts för många år sedan, som vi från vpk krävt. Då kunde det i dag ha funnits ett program. Då kunde anställda vid Saab-Scania haft meningsfulla arbetsuppgifter som väntat på deras insatser när flygplans-

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

tillverkningen minskar eller upphör. Då kunde Linköpings kommun ha sett med större tillförsikt på den framtida utvecklingen.

Försummelsena i det förgångna är svåra att reparera. För dessa försummelser bär regeringar och riksdag ansvar gemensamt med företaget. Nu gäller det att beslutsamt agera för att ett program äntligen utarbetas för övergång till civil produktion. Nu är det brådskande!

Försvarsutskottets ställningstagande ligger alltså i linje med vpk:s krav och innebär ett steg i den riktning vi länge förordat. Med hänsyn till att yrkande 4 i vpk-motionen 2242 därmed väsentligen kan anses tillgodosett skall jag inte nu framställa något annat yrkande på denna punkt än utskottets.

Det finns begränsningar i försvarsutskottets syn på vilka områden som bör kunna komma i fråga för alternativ produktion. Betydligt fler än de som utskottet pekar på är säkert möjliga. Vi har tidigare angett flera områden såsom energi, miljö, kollektivtrafik och sjukvård. Det finns också skäl att betona att ett riksdagsuttalande till regeringen måste följas upp med krav på att ett program verkligen utarbetas och att detta blir offensivt. Det är illavarslande att regeringspartiets företrädare i försvarsutskottet förenat sig med moderaterna i en reservation som yrkar avslag på motioner som kräver åtgärder för civilt utnyttjande av industriella resurser.

Folkpartiets agerande är så anmärkningsvärt att jag kräver ett besked av någon företrädare för detta parti om motiven för dess handlande. Det beskedet intresserar säkert också de anställda vid Saab-Scania i Linköping.

Jag inbillar mig inte för ett ögonblick att man kan slå sig till ro och hoppas på ett program för övergång till civil produktion. Den politiska och fackliga opinionen måste fortsätta. Den har dock vunnit en framgång som det gäller att gå vidare på. Nu måste man kräva omedelbara åtgärder.

När det gäller yrkande nr 5 i vpk-motionen, om att riksdagen bör uttala att personalen vid Saab-Scania under omställningen till annan produktion skall garanteras anställning vid företaget, ställer sig försvarsutskottet avvisande. Denna hållning grundar utskottet på vad näringsutskottet anfört. Näringsutskottet lyckas dock inte framlägga några vägande skäl mot förslaget. Man har tidigare avvisat krav på sysselsättningsgaranti i andra branscher. Vissa stödformer finns. Anställningstryggheten skall tillgodoses genom lönsam ny produktion och inte genom statliga stödåtgärder. Detta är vad utskottet anför.

Men när utskottet anför utredningsarbete med sikte på alternativ sysselsättning som skäl mot att personalen garanteras anställning till dess att sådan produktion kommer till stånd, då måste man fråga sig om inte utskottet trasslar in sig i sitt eget resonemang.

Vad det handlar om är att ännu finns inte någon alternativ sysselsättning. Vi kräver att sådan skall skapas. Men vi kräver också att de som i dag sysselsätts med militär flygplanstillverkning skall garanteras sysselsättning under omställningen till annan produktion.

Kravet på sådan garanti har framförts från personalhåll och är fullt rimligt. Hur olika partier ställer sig till denna fråga blir ett svar på de öppna brev som

riktats till politikerna från fackliga organisationer. Vänsterpartiet kommunisterna tvekar inte på denna punkt. De anställda måste få en sådan garanti, detta av flera skäl.

1. Arbetare och tjänstemän har genom sina arbetsinsatser säkrat att statliga beslut har kunnat förverkligas. Därför har också staten ett särskilt ansvar när det gäller anställningstryggheten i samband med nya statliga beslut.

2. Om man vill satsa på alternativ produktion, där resurser och kunskaper från den nuvarande produktionen tillvaratas, då måste det också vara viktigt att personalen kan deita i omställningsprocessen. Det måste finnas en rad angelägna områden som behöver såväl de resurser som det kunnande som i dag binds till militär flygplansproduktion. Då bör också personalen kunna garanteras anställning under en omställning till annan produktion.

Uppenbarligen krävs det även här en växande opinion för att bryta en negativ inställning och ett motstånd. Det är beklagligt om detta krav skall mötas av samma negativism som kraven på planering för civil produktion har mött. De som drabbas av denna hållning är de anställda inom flygindustrin.

Jag yrkar bifall till motionen 1978/79:2242 yrkande 5 om att riksdagen uttalar att personalen vid Saab-Scania under omställningsprocessen till annan produktion garanteras anställning vid företaget. Jag vill samtidigt yrka bifall till punkterna 1, 2 och 3 i samma motion.

Slutligen, herr talman, vill jag ta upp ytterligare en vpk-motion, nämligen nr 354 angående den militära underrättelsetjänsten. Det har länge funnits skäl att kritisera nuvarande ordning på detta område. Trots de avslöjanden som gjordes i samband med den s. k. IB-affären har ingen förändring skett. Fortfarande är denna verksamhet ställd utanför nödvändig insyn. Det är naturligtvis viktigt för vår nationella säkerhet med en väl fungerande säkerhetstjänst. Vpk menar dock att denna bör fungera som ett civilt organ direkt under försvarsdepartementet.

Jag yrkar, herr talman, i anslutning till motionen 1978/79:354

1. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till omorganisation av underrättelsetjänsten till ett civilt organ, som skall lyda direkt under försvarsdepartementet,

2. att riksdagen uttalar sig för en omorganisation av underrättelsenämnden, som innebär representation för samtliga riksdagspartier samt att nämnden görs ansvarig inför riksdagen och dess konstitutionsutskott,

3. att riksdagen, om yrkandena under punkterna 1 och 2 inte bifalls, avslår yrkandet i budgetpropositionen bil. 7 p. F 20 om Insatsberedskap m. m. på 58 300 000 kr.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande 1978/79:23, som nu behandlas, är om inte till omfånget så dock till innehållet ett omfattande och betydelsefullt aktycke. Av tidsskäl skall jag inte gå in på alla de områden där jag har haft anledning att väcka motioner, utan jag skall i stort sett begränsa mig till det avsnitt som berör flygplansfrågan.

Dock några ord om de motioner som jag och mina medmotionärer väckt beträffande försvarets ekonomi och system för kompensation för prisstegringar. Det är ett helt orimligt förhållande att riksdagen gång efter annan lägger fast målsättningen för försvaret, men att dessa beslut inte kan förverkligas därför att försvarets utgifter för bl. a. löner stiger snabbare än den kompensation som försvaret erhåller för inträffade löne- och kostnadsstegringar i övrigt. Detta innebär att vi år efter år får en försämring av försvarets ekonomi, vilket resulterar i minskad försvarseffekt.

Försvaret har genom fortlöpande rationaliseringar, nedläggning av fredsförband och en kraftig minskning av den fast anställda personalen sökt nedbringa kostnaderna för fredsorganisationen. I alla andra sammanhang är det den offentliga sektorn som skall expandera för att bl. a. klara sysselsättningen. Denna rationalisering inom försvaret kan inte drivas hur långt som helst. Även de i försvaret anställda behöver ha en rimlig arbetsituation och en god arbetsmiljö. Jag sätter värde på att utskottet så seriöst har tagit upp motionen om behovet av ökade insatser inom personalvården. Det är alldeles ofrånkomligt att det måste skapas möjlighet till förbättringar på detta område. Rationaliseringar och personalinskränkningar skapar nämligen betydande personalvårdsproblem.

Det beslut, som här i dag skall fattas, om den framtida anskaffningen av attack- och skolflygplan är ett från försvarspolitisk, industripolitisk och samhällsekonomisk synpunkt utomordentligt viktigt ställningstagande. Folkpartiregeringen avvisar såväl utvecklingen av flygplanet B3LA som av SK 38/A 38. Regeringen säger sig göra detta av ekonomiska skäl. Föredragande statsråd anför att han inte finner det försvarbart att binda sig för projekt som kan komma att äventyra förutsättningarna att upprätthålla ett balanserat försvar. Utskottsmajoriteten går i stort sett på samma linje.

Ja, såvitt jag förstår, så är ändock alla – bortsett kanske från vpk – ense om att vi även i framtiden skall ha ett försvar och att vi även skall ha ett flygvapen. Vad jag saknar i regeringsförslaget liksom i utskottsbetänkandet är hur anskaffningen av flygplan skall ske i framtiden med beaktande av bevarad trovärdighet för svensk neutralitetspolitik.

Herr talman! Vi byggde för drygt 40 år sedan upp en svensk flygindustri. Vi gjorde det inte utan skäl. Såväl 1930 års försvarsutredning som 1933 års flygkommission var eniga om nödvändigheten av att vi inom landet skulle kunna utveckla och producera stridsflygplan. Bakom detta låg i första hand en säkerhetspolitisk bedömning. Såvitt jag förstår finns det inga nya faktorer som kan ha påverkat och förändrat en sådan bedömning.

Svensk teknologi har sedan länge haft internationellt högt anseende. Detta gäller inte minst på flygets område. Många svenska konstruktörer har ägnat

sig tidigt åt flygplansutveckling, men när vi på allvar började tillverka stridsflygplan åren före kriget var vi ändock tvungna att ta in ett stort antal amerikanska tekniker. I dag rekryterar amerikanerna experter i Sverige. Saab-Scantias flygdivision är nu även internationellt sett en industri med högt teknologiskt kunnande. Det är detta företag som nu allvarligt hotas främst på utvecklingssidan av att en majoritet av riksdagens ledamöter synes vilja satsa på skolflygplanet Ulltotten – jag har hört det benämnas så, och det låter ju inte speciellt avskräckande – i stället för på SK 38/A 38 eller motsvarande. Eller vad är det – jag vill upprepa den fråga som Olle Aulin ställde – egentligen som kompromissen innebär? Det är utomordentligt oklart, och det tycks vara utomordentligt svårt att få ett klart besked.

Försvarsministern frågade tidigare i dag på tal om Saab-Scania och sysselsättningen där: Vilken annan industri kan uppvisa en orderbeläggning för tio år framåt? Han ville på det viset låta påskina att sysselsättningen vid Saab-Scantias flygdivision inte skulle beröras. Ja, den sysselsättning som det här gäller under tio år ligger på verkstadssidan, men det stora antal kvalificerade tekniker som arbetar på utvecklingssidan berörs snabbt, om inte riksdagen bestämmer sig för utveckling av ett avancerat stridsflygplan i framtiden. Jag tycker att man skall ha det i minnet.

Alla hoppas vi att Sverige inte skall komma i krig, men det är som en framstående militär en gång uttryckte det: "Frågan är, vad vi i vårt land är beredda att betala för något, som förmodligen inte händer, men som om det händer, får fruktansvärda konsekvenser." Ja, det är en allvarlig fråga, och svaret får inte avgöras av tillfälliga samhällsekonomiska problem. Det vi är beredda att satsa på försvaret måste alltid ytterst bli beroende inte bara av dagsläget i världen – vilket är oroande nog – utan även av tänkbara utvecklingslinjer i en oviss framtid, där det gäller att vara mera realist än optimist.

Det verkar av den förda debatten som om flygplanstillverkningen endast vore en samhällsekonomisk belastning. Så är ju ingalunda fallet. I ett läge då svensk industri genomgår en inte minst för samhället dyrbar omstrukturering är det viktigt att slå vakt om och stödja utvecklingsindustrier. Jag har i motionen 2271 redovisat vad flygindustrin betytt och betyder för utveckling av produkter på det civila området, exempelvis inom vindkraftsenergin, på det submarina området, när det gäller medicinsk teknik och civil elektronik liksom på bilområdet och på civilflygsområdet. Det är ett utvecklingsarbete som betyder mycket inte minst samhällsekonomiskt. Vi behöver ur näringspolitiska synpunkter slå vakt om det höga teknologiska kunnande som vi förfogar över vid Saab-Scantias flygdivision.

Sedan har man varit inne på att Saab-Scania inte har någon civil produktion. Jag vill då framför allt understryka, som jag gjort många gånger, att försvarsindustrin är en relativt liten del av verksamheten inom Saab-Scania.

Vi kan naturligtvis, herr talman, i fredstid köpa flygplan från utlandet. Men de bästa möjligheterna att styra kostnadsutvecklingen har vi vid inhemsk utveckling och produktion. Vi får dessutom då ett för vårt eget försvar

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

”skräddarsytt” vapensystem, och en stor del av utgifterna återbetalas genom bl. a. de skatteinkomster som de inom flygindustrin sysselsatta tillför stat, landsting och kommun. Med en samhällelig ekonomisk total kalkyl synes det vara en omöjlighet att skaffa flygplan billigare än genom inhemsk utveckling och produktion.

Det talas så mycket om alternativ sysselsättning inom försvarsindustrin. Några konkreta förslag redovisas inte. Beträffande flygindustrin är största möjligheten – inte till alternativ utan till kompletterande produktion – att bevara utvecklingskapaciteten på den militära sidan. Då skapas förutsättningar för att i internationellt samarbete bygga upp även en civil flygindustri.

Socialdemokraterna i Linköping och över huvud taget i Östergötland söker ge sken av att de anvisat vägar till alternativ produktion vid flygdivisionen bl. a. på det medicinskt-tekniska området och på transportområdet. Några som helst analyser av vad det skulle kunna ge i sysselsättning har inte redovisats och än mindre om de olika produkter, som man förordar, över huvud taget kan finna köpare. Det är ett försök att komma ur den för socialdemokraterna helt naturligt besvärliga situationen, att de genom sitt agerande i flygplansfrågan kan orsaka en betydande arbetslöshet i Linköping liksom stora svårigheter för Linköpings kommun.

Herr talman! Försvarsfrågan är förvisso inte speciellt röstvärvande. Jag anser dock att vi som ansvariga politiker har att se till att om vårt land skulle drabbas av ofred skall så många som möjligt ha en rimlig chans att överleva. För detta fordras god utbildning för dem som skall delta i det militära försvaret, och de måste förfoga över vapen och vapensystem som är åtminstone likvärdiga med motståndarens. Även totalförsvaret i övrigt måste i fred ges resurser så att nationen har en rimlig chans att överleva som fri nation. Försvaret får därför inte gå efter annan bli en budgetregulator, som man prutar på när det är ont om pengar. Försvarets behov måste alltid tillgodoses utifrån gjorda säkerhetspolitiska bedömningar.

KERSTIN ANDERSSON i Hjärtum (c):

Herr talman! Jag vill ta ett par minuter av kammarens dyrbara tid i anspråk för att belysa vad dagens beslut om det militära försvarets fortsatta utveckling i flygplansfrågan kan innebära för Volvo Flygmotor AB i Trollhättan.

Jag vill först ge Volvo Flygmotors ledning och olika fackföreningar en särskild eloge för att de, trots att de under den socialdemokratiska regeringen trodde på en fortsatt utveckling av den svenska flygindustrin, ganska tidigt började ta upp utveckling av civila projekt och alternativ produktion. Man har därför samarbetsprojekt i gång med flera utländska företag. Ett avtal med General Electric skulle ge sysselsättning åt 150–200 personer, och det har nu med hjälp av lån eller garanti från staten på 125 milj. kr. blivit färdigt.

Men vid statsminister Ullstens besök på Volvo Flygmotor den 4 maj i år klargjordes, enligt tidningsreferat, vad vi i och för sig redan visste, nämligen att detta projekt inte alls kompenserar det bortfall av arbetstillfällen som den politiska uppgörelsen i flygplansfrågan ger upphov till. Skall man slippa varsla

150 tekniker om avsked inom ett år måste man även få möjlighet till avancerat utvecklingsarbete. Ju fler svenska flygmotorer man kan få beställning på till skolflygplan eller till lätta attackflygplan, t. ex. av typ Åslingen, desto lättare har man att få kontrakt för att vidareutveckla och bygga t. ex. den amerikanska Garretmotorn. Det skulle innebära 300–600 arbetstillfällen. Åke Gustavsson nämnde en del av detta i sitt anförande – liksom försvarsministern – och anförde General Electrics villkorslån, som jag tidigare talat om. Man behöver ett minst lika stort lån av staten för att köpa in sig i Garretprojektet. Jag hoppas att regeringen är villig att ställa upp då också.

Socialdemokraterna vill ju inte ha nyutveckling av svenska flygplan, men däremot erkände Bengt Gustavsson att det kanske behövs en nyutvecklad motor. Folkpartisterna, som skrivit sig samman med socialdemokraterna i utskottet, säger däremot att skrivningen innebär att man kan fortsätta att titta på Åslingen. Man kan undra vad uppgörelsen egentligen innebär.

Statsminister Ullsten ville vid sitt besök i Trollhättan inte ge något besked om man skall ha en svenskutvecklad motor eller ej i det lätt beväpnade skolflygplan som ingår i den folkpartistiska-socialdemokratiska flygplans-uppgörelsen. Saab-Scania vill ju helst köpa en utländsk och färdigutvecklad motor. Jag hoppas i alla fall att båda dessa partier också kan enas med oss om att motorerna bör tillverkas och vidareutvecklas i Sverige och i Trollhättan.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 3 vid försvarsutskottets betänkande nr 23 och f. ö. till utskottets hemställan.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Med anledning av den intensiva gårdagen kom jag 30 minuter för sent med min anmälan till dagens talarlista – en något stelbent riksdagskanslibyråkrati – och placerades längst ner på talarlistan och får bara sex minuter. Men det ger mig ju å andra sidan en chans att ge den här debatten en högre lyftning och en värdig avslutning.

Det tillhörde förr det politiska spelet att försöka utmåla kommunister och andra socialistiskt tänkande människor som försvarsfiender som var villiga att utlämna landet till främmande makt. För mig som kommunist är det naturligt att säga att Sverige skall ha ett försvar som värn för vår nationella självständighet och officiellt proklamerade neutralitetslinje. Men samtidigt vill jag slå fast att vårt starkaste försvar, vårt bästa skydd i en orolig värld, är en konsekvent neutralitetspolitik och fortsatt alliansfrihet.

Det olyckliga för vårt land är att vi aldrig har lyckats få en militärledning som genomsyrats av insikten om detta. Under andra världskriget fanns det många stöllar med officersfullmakter som ville att vi skulle traska i väg i Karl XII:s fotspår. Under tiden därefter har stormaktstänkandet tagit sig uttryck i att man skapat en försvarsordning som till betydande delar haft stormakternas militärapparat som förebild.

Den svenska militärledningen har aldrig accepterat den grundläggande filosofi som inte bara vi kommunister utan svenska folkets majoritet har i den

här frågan, nämligen att aktiv fredspolitik och konsekvent neutralitet är det som kan ge oss en chans om det blir ett krig. Ett sådant resonemang har aldrig accepterats av militärledningen. För dem är Sveriges skydd beroende på hur många dyra och sofistikerade flygplan vi har, hur många ubåtar och hur många miljarder som de får till förfogande. Under hela efterkrigstiden har militärpolitiken också utformats utifrån detta synsätt. En allians mellan borgare och svenskt storkapital har dirigerat spelet i korridorer och kammare, och de socialdemokratiska försöken att bromsa detta – i den mån de har funnits – har ömkligen kommit till korta. Maj Britt Theorin har visserligen kämpat väl och tappert för en förnuftigare linje, men i sina krav på grundläggande förändringar av den försvarspolitiska filosofin har hon fått kämpa ganska ensam på barrikaderna – tyvärr.

Men kampen har naturligtvis inte varit resultatlös. En växande opinion mot miljardrullningen tvingar nu regeringen och militärledningen till vissa reträtter när det gäller frågan om flygplansanskaffning, som ju är det verkliga ginnungagapet när det gäller svenska folkets skattepengar.

ÖB skall nu än en gång utreda attackflygets framtid. Jag tror det finns anledning att se upp, så att det inte bara blir en taktisk reträtt och en kringgående rörelse för att med andra manövrer och nya uppfräschade argument tvinga på svenska folket något annat svindyrt flygplansprojekt.

Trots att det nu har bromsats en smula på det här området är det meningen att riksdagen i dag skall fatta ett beslut som innebär att militärutgifterna för nästa budgetår skall vara 13 111 955 000 kr. Tar man med belopp som finns men som inte syns, torde man utan överdrift vara uppe i 14 miljarder kronor.

14 miljarder kronor. Det är en svindlande summa, som också innebär att Sverige ligger i topp i världen när det gäller militärkostnader per capita.

Den unga socialdemokratin sade: Inte en man, inte ett öre till militären! Sedan gick man med på allting, och nu är vi alltså uppe i en militärbudget på officiellt drygt 13 miljarder. Socialdemokratin föreslår 12,7 miljarder. Jag vill inte kalla det ett alternativ i militärfrågan.

Vi vill ha en helt annan typ av försvar än den nuvarande militärordningen. Hur vi vill se principerna för en ny militärordning har jag haft tillfälle att utveckla tidigare. Tiden medger inte att jag går närmare in på det nu, men det handlar om ett försvar som är anpassat till vårt lands resurser och vår neutrala position och som är uppbyggt efter helt andra principer än de nuvarande. I konsekvens därmed har vi föreslagit en minskning av militärkostnaderna med 50 %.

Jag yrkar bifall till arbetarpartiet kommunisternas motion 694.

Eftersom jag ser att försvarsutskottets ordförande sitter här och i anslutning till att jag i det här inlägget har betonat att en konsekvent neutralitetspolitik är vårt lands viktigaste värn vill jag säga att jag reagerar med kraft mot de nu bekräftade uppgifterna att NATO använder norra Sverige som övningsplats för sitt flygvapen. Jag vill passa på att fråga Per Petersson, som är så känslig när det gäller utnyttjandet av norrbottniskt territorium: Är Per Petersson beredd att fördöma detta och att agera mot det i

fortsättningen? Kommer Per Petersson som försvarsutskottets ordförande att utnyttja utskottets initiativrätt?

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! På den direkta frågan, som gäller att militära plan från NATO skulle ha varit verksamma i övre Norrland, vill jag svara att jag i går på förfrågan från journalister sagt att det är mycket olämpligt att det varit på det sättet.

LARS HENRIKSON (s):

Herr talman! När det gäller försvarsfrågan i sak vill jag för vinnande av tid instämma i vad Bengt Gustavsson anfört i inledningen av den här debatten. Sverige kommer att ha ett starkt försvar. Försvarsfrågan är och kommer att förbli en hela folkets angelägenhet. Våra ansträngningar för avspänning inom världssamfundet – en fråga som f. ö. behandlades i riksdagen förra veckan – är naturligtvis av stor vikt för att uppnå framgång i dessa ansträngningar.

Flygplansfrågan är en viktig del av dagens beslut, och det har också framgått av flera av inläggen här.

Sverige har en framstående egen industri för tillverkning av krigsflygplan. Eftersom denna industri till betydande del är förlagd till min egen kommun finner jag det angeläget att ytterligare understryka några saker.

Men först vill jag ta upp en fråga som överraskande nog kommit i skymundan i dagens debatt. Den berördes av Bengt Gustavsson i hans anförande inledningsvis. Jag tänker på försvarsutgifterna.

Vilket utrymme har vi och vilket utrymme kan vi ta ansvar för när det gäller anslag till försvaret? Vi vet att samhällsekonomin befinner sig i miserabelt skick, och någon ljusning kan väl knappast skönjas – i varje fall inte för dagen. För egen del kan jag inte bortse från sådana realiteter i det sammanhang som vi nu diskuterar.

Frågan om alternativ civil produktion inom de industrier som i dag tillverkar militära flygplan utgör en viktig del i de överväganden som ligger till grund för socialdemokraternas ställningstagande. I den motion, nr 2255, som socialdemokraterna avlämnat och som behandlas i utbildningsutskottets betänkande nr 42, föreslås att 4 milj. kr. skall avsättas för teknisk forskning vid Linköpings högskola. Avsikten är att snabbt initiera ett forsknings- och utvecklingsarbete för att ta fram olika produkter av civil karaktär med hög teknisk kvalitet. Åke Gustavsson nämnde f. ö. exempel på produkter som finns upptagna i den här motionen.

Försvarsutskottet har beretts tillfälle att yttra sig över motionen. Lakoniskt och utan ett spår av saklig motivering avfärdas motionen av försvarsutskottets borgerliga majoritet med följande ord – eftersom de inte är särskilt många skall jag citera dem: "Försvarsutskottet är inte berett att tillstyrka att anslaget Tekniska fakulteterna för nästa budgetår ökas utöver regeringens förslag."

Att de borgerliga ledamöterna i utbildningsutskottet skulle orka med en sakprövning är av allt att döma att begära för mycket. Efter vad som hänt torde det bli svårt för de borgerliga politikerna att med krav på trovärdighet

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

tala sig varma för sysselsättning och alternativ produktion inom försvarsindustrin.

I en situation när praktiskt taget alla inser nödvändigheten av en omstrukturering inom försvarsindustrin finner jag det mycket anmärkningsvärt att man från borgerligt håll inte vill medverka till att underlätta en sådan omstrukturering. De anställdas organisationer vid exempelvis Saab i Linköping har begärt sådana särskilda insatser. Det kravet har f. ö. framförts också i andra sammanhang.

Vad hade varit naturligare än att i samband med dagens beslut i försvarsfrågan ge de ytterligare resurser som begärts från socialdemokratiskt håll – detta särskilt om man ser frågan mot bakgrund av vad som skett i flygplansfrågan, med de hundratals miljoner som lagts ned på utredningar i det sammanhanget.

Jag är alltså utomordentligt besviken på de borgerliga partiernas inställning till framtagning av civila produkter inom försvarsindustrin. Företagen i fråga har naturligtvis också de sitt ansvar, men samhället bör inte dra sig undan att ställa resurser till förfogande. Från socialdemokratisk sida kommer vi att fullfölja vårt arbete för att därigenom trygga sysselsättningen för de anställda och en progressiv utveckling för svensk industri.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till de socialdemokratiska ställningstagandena i de betänkanden som vi nu behandlar.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Både Olle Aulin och Per-Olof Strindberg har frågat mig om jag anser att vi kommer att ha kvar någon flygindustri i framtiden. Mitt svar på frågan är att vi inom överskådlig framtid kommer att både utveckla och tillverka flygplan i det här landet.

I mitt första anförande i kammaren i dag specificerade jag i fem punkter varför vi kommer att ha kvar en flygindustri, och det finns ingen anledning till att repetera vad som där sades. I utskottets skrivning sägs att mina direktiv till överbefälhavaren leder till att statsmakterna får ett tillräckligt beslutsunderlag avseende alternativa flygplanssystem.

Olle Aulin frågar mig nu vad vi egentligen vill. Jag har här fyra tättskrivna A 4-sidor. Rimligtvis kan jag inte uppta kammarens tid med att förklara vad som finns på dessa fyra sidor. Detta skulle ta mycket lång tid.

Per-Olof Strindberg betonade vikten av att det totala försvarets olika delar har erforderlig beredskap. Därför är det av vikt att inte bara förband inom det militära försvaret och det civila försvaret övas utan att också förmågan att leda vårt land under krigsförhållanden då och då kontrolleras. Det är med tillfredsställelse jag kan meddela riksdagen att en försvarsövning för regeringens kansli och vissa centrala totalförsvarsmyndigheter i dag har avslutats i Karlsborg. Den har syftat till att studera och öva samverkan inom landets högsta ledning under skärpt beredskap och krig. I övningen medverkar bl. a. delar av statsrådsberedningen och samtliga departement. Befattningshavare i departement och olika statliga myndigheter fick tillfälle

att pröva och komplettera de planer som ligger till grund för den ledning av landet, som riksdag och regering skall utöva vid kriser och i krig.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Jag ställde frågan huruvida vi i fortsättningen kan ha någon kapacitet kvar för konstruktions- och utvecklingsarbete när det gäller moderna stridsflygplan. Att vi skall ha en flygindustri ett antal år framåt står ju fullt klart, men den skall enligt vad försvarsministern själv sade syssla med att producera Viggen, att utveckla ett skolflygplan – hur det skall se ut vet vi i dag inte, eftersom tolkningarna är olika – och i framtiden också göra omfattande förändringsarbeten vad avser målsökning, skydd och vapen för ett flygplanssystem, som vi då eventuellt skall producera med hjälp av utlandet. Slutligen skall man då ha robotutveckling och civil produktion.

Men min konkreta fråga var alltså huruvida man har möjligheter till ett fortsatt konstruktions- och utvecklingsarbete när det gäller ett svenskt modernt stridsflygplan. Min bedömning är att den utvecklingskapaciteten inte kommer att finnas kvar vid Saab efter dagens beslut.

Den andra frågan som jag ställde var: Hur blir det med det uppdrag som ÖB har fått? Jag ställde denna fråga därför att tolkningarna är så olika dels av vad propositionens skrivning innebär, dels av vad som menas med utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt. Jag är tacksam om dörren kan hållas på glänt. Har någon här, t. ex. Hans Lindblad, satt in foten så att dörren inte helt kan stängas för fortsatt utveckling av kvalificerade stridsflygplan inom svensk industri, då är jag tacksam.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Den fråga som Olle Aulin nu ställt gäller om vi i framtiden ensamma kommer att kunna utveckla en ny grundplattform efter Viggen eller om vi måste samarbeta med andra länder när det gäller ett sådant utvecklingsarbete. Det är egentligen bara supermakterna och några få andra länder som anser sig ha råd att ensamma utveckla nya grundplattformar. Alla de övriga har valt att samarbeta för att med längre serier kunna hålla nere kostnaderna.

Frågan om vi i framtiden ensamma kommer att kunna utveckla nya stridsflygplan eller inte kan för dagen inte besvaras. Allt beror på hur väl vår flygindustri lyckas när det gäller övergången till civila flygplan och om man därigenom kan bibehålla erforderligt antal skickliga tekniker för att även i framtiden ensamma kunna klara utvecklingen av nya stridsflygplan.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Vi moderater menar att det borde ha funnits möjligheter att utveckla B3LA eller A 38-planet. ÖB anser också att det borde ha varit möjligt att inom rimliga nivåer utveckla det planet. Där skiljer vi oss åt. Men vi hoppas fortfarande att dörren står på glänt i vad gäller möjligheterna att utveckla ett skolflygplan som kan uppträda i svår stridsmiljö och som är beväpnat och som kan göra insatser i den miljön.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Försvarsutskottets betänkande nr 23

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) motionen nr 694 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Oswald Söderqvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 259

Nej - 13

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 1 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143

Nej - 128

Avstår - 1

M o m . 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per Petersson och Gunnar Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Petersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Per Petersson och Gunnar Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Petersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 45

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2242 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2242 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 13

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Erik Glimnér m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunnar Björk i Gävle begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Erik Glimnér m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnar Björk i Gävle begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 108
Avstår - 15

Anton Fågelsbo(c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Erik Glimnér m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunnar Björk i Gävle begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Erik Glimnér m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnar Björk i Gävle begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 111
Avstår - 13

Anton Fågelsbo (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

M o m . 5

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation nr 5 av Per Petersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Petersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Per Petersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Petersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 203

Nej - 70

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2242 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2242 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260

Nej - 13

M o m . 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 128
Avstår - 2

M o m . 11-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 696 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 696 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 14

Punkten 5

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 127
Avstår - 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 7 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, 3:o) motionen nr 696 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 4:o) motionen nr 1784 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Bengt Gustavsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 5 mom. 2 antar reservationen nr 7 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionen nr 696 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 119
Nej - 13
Avstår - 138

Anton Fågelsbo (c) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Följande voteringsproposition för huvudvoteringen upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 5 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 129
Avstår - 1

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 696 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 5 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 696 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 13

M o m . 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 6

M o m . 1 o c h 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 23 punkten 6 mom. 1 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Bengt Gustavsson
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 142
Nej - 127
Avstår - 2

M o m . 2 o c h 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 7

M o m . 1-44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 45

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande punkterna 1 och 2 i det av Nils Berndtson vid detta moment under överläggningen framställda särskilda yrkandet. Därefter ställs propositioner i fråga om utskottets hemställan under mom. 45.

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

Punkterna 1 och 2 i det av Nils Berndtson framställda yrkandet

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på nämnda punkter, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren beträffande försvarsutskottets betänkande nr 23 punkten 7 mom. 45 avslår punkterna 1 och 2 i det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit punkterna 1 och 2 i Nils Berndtsons yrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 256

Nej – 13

Utskottets hemställan

Propositioner gavs på dels bifall till dels utskottets hemställan, dels punkten 3 i det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 7 mom. 45 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit punkten 3 i det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 256

Nej – 13

M o m . 46–55

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 8–15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Utbildningsutskottets betänkande nr 42

Mom. 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Torsten Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Torsten Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 137
Nej - 129

Försvarsutskottets betänkande nr 24

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande nr 25

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252
Nej - 13

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

Försvarspolitiken,
m. m.

Fredagen den
11 maj 1979

*Omfördelning av
den årliga fordons-
skatten, m. m.*

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Omfördelning av den årliga fordonsskatten, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:48 med anledning av propositionen 1978/79:154 om omfördelning av den årliga fordonsskatten, m. m. jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1978/79:154 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
2. lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket,
3. lag om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att den femte och sista etappen genomförs av den omläggning av den årliga fordonsskatten som påbörjades genom beslut av 1970 års riksdag. Omläggningen innebär en omfördelning av fordonsskatten för fordon med en totalvikt över 3 ton. Reformarbetet som sådant leder till oförändrad eller sänkt skatt för bensindrivna bussar och lastbilar, sänkt skatt för flertalet lastbilar utan anordning för påhängsvagn, höjd skatt för andra lastbilar samt höjd skatt för flertalet släpvagnar. I samband med att femte etappen genomförs föreslås att skatten på de allra lättaste bussarna och lastbilarna höjs så att den kommer i nivå med motsvarande personbilar.

I propositionen föreslås också en höjning av kilometerskatten på släpvagnar med ca 15 %. Förslaget hänger samman med den höjning av bensinskatten och kilometerskatten som genomfördes våren 1978 och som innebär mindre höjning av kilometerskatten för släpvagnar än för övriga fordon.

Kompensation för bensinskatt vid yrkesmässig användning av motorsåg skall enligt förslag i propositionen utgå med 10 % av den kompensationsgrundande kostnaden i stället för 15 % som nu gäller. Överstiger denna kostnad 4 000 kr. bör kompensation utgå med 50 % av skatten på bensen i stället för 60 %. Vidare föreslås att den minsta kompensationsgrundande kostnaden höjs från 200 kr. till 600 kr.

Slutligen föreslås i propositionen förenklad redovisning av bensinskatt i vissa fall.”

I detta sammanhang hade behandlats dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1978/79:2444 av Sven-Olov Träff (m) och Knut Wachtmeister (m), 1978/79:2479 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen med godkännande av propositionen 1978/79:154 uttalade att en utredning snarast borde företas av effekterna av höjd kilometerskatt för lastbilar och släpvagnar i syfte att successivt minska godstransporter med lastbil på långa och medellånga avstånd, varvid borde beaktas möjligheter att överföra transporter på andra trafikslag, sysselsättnings- och regionala effekter i enlighet med vad som anförts i motionen,

*Omfördelning av
den årliga fordonsskatten, m. m.*

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1154 av Gunnar Oskarson m. fl. (m) och 1978/79:1732 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att den årliga fordonsskatten den 1 juli 1979 höjdes med 40 % för traktorer, lastbilar och andra skattepliktiga motorfordon än bilar och motorcyklar.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:2444 och 1978/79:2479 och med godkännande av propositionen 1978/79:154 skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
2. lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket,
3. lag om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt,

B. att riksdagen skulle

1. beträffande bensinskatte restitution till kustfiskare avslå motionen 1978/79:1154,
2. beträffande höjning av fordonsskatten avslå motionen 1978/79:1732.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Curt Boström och Eric Marcusson (samtliga s) som ansett att utskottet under B 2 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1732 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601).

HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande 1978/79:48, som vi nu har att behandla, är fogad en reservation som följer upp en motion från socialdemokraterna om en höjning av fordonsskatten för traktorer, lastbilar och andra skattepliktiga fordon än personbilar och motorcyklar. Detta krav iramförde vi redan 1977, då fordonsskatten höjdes för bilar och motorcyklar, men ingen motsvarande höjning skedde för övriga skattepliktiga fordon. Vi

Fredagen den
11 maj 1979

*Omfördelning av
den årliga fordons-
skatten, m. m.*

finner det orättvist att undanta vissa fordonsslag från likvärdig beskattning. Det lägger en tyngre börda på hushållen och de enskilda människorna. Det åstadkommer också stora tröskeleffekter mellan olika fordonskategorier.

Utskottet anser att vårt förslag skulle innebära en chockhöjning för den tyngsta trafiken och inverka menligt på denna del av näringslivet. Den borgerliga politiken under snart tre år har medfört en klar försämring av hushållens standard. Det kan också påvisas en klar förändring av bruttosparandet från 1976 till 1979. Den offentliga sektorn har minskat sin andel från 30 % år 1976 till 6 % år 1979. Samtidigt har bruttosparandet i den privata sektorn ökat från 70 till 94 %. Nästan hela ökningen av sparandet har skett i företagen, och förmögenheten inom näringslivet har ökat. Det vore intressant att få veta om de näringsgrenar vi här diskuterar utgör något undantag i det fallet.

Under samma tid har statens finanser starkt försämrats. Vårt förslag om en höjning av fordonsskatten för traktorer, lastbilar och andra skattepliktiga fordon skulle tillföra staten ytterligare 300 miljoner. Det kan möjligen anföras att det är ett blygsamt tillskott, men varje förslag som förbättrar finanserna och som inte går ut över de sämst ställda i samhället borde hälsas med tillfredsställelse.

Den borgerliga majoriteten i utskottet avvisar nu, liksom tidigare, vårt yrkande med att det "närmast torde få betraktas som ett led i motionärernas finanspolitiska program". Detta är en svag motivering för att gå emot vår motion.

Herr talman! Med dessa kortfattade motiveringar ber jag att få yrka bifall till den vid skatteutskottets betänkande nr 48 fogade reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Regeringen har ju i en proposition om trafikpolitiken föreslagit att man skall ersätta kostnadsansvarighetsprincipen, som i och för sig inte har blivit genomförd, med en ny prissättningsprincip för transporter som skall bygga på samhälleliga marginalkostnader. För vår del anser vi att det sistnämnda sättet att beräkna kostnaderna helt bör avföras ur den trafikpolitiska debatten. För det talar flera skäl och framför allt det förhållandet att detta beräkningssätt knappast går att tillämpa på mer än vissa delar av transportsektorn. I stället bör fordonsbeskattningen användas som ett av flera trafikpolitiska instrument för att åstadkomma en transportapparat som från samhällsekonomisk synpunkt, från miljö- och energipolitisk synpunkt är den bästa möjliga.

En successiv överföring av godstransporter på långa sträckor och medeldistans från lastbil till i första hand järnväg men också till kust- och insjöfart är ett sådant trafikpolitiskt medel. Vi anser det vara en avsevärt bättre åtgärd, och vi anser att man i samband med denna övergång bör se över beskattningen.

Vi är av den uppfattningen att man mer och mer bör övergå till att låta resp. trafikgrenar själva bära sina kostnader. Lastbilstransporterna har varit kraftigt

subventionerade av samhället och är det fortfarande. De höjningar som nu föreslås kommer inte på något nämnvärt sätt att förändra detta förhållande. Vi har från dessa utgångspunkter föreslagit att man skall göra en ordentlig utredning, där man lägger samman de olika effekterna, tar upp effekten av kilometerskatten för lastbilar vid överförandet av godstransporter till andra medel än just lastbilar osv. Detta bör ses i sammanhang med sysselsättnings-effekterna och de regionala effekterna. Med en sådan politik finns det möjlighet att göra verkliga förändringar, något som är av behovet påkallat.

Utskottet vill över huvud taget inte diskutera sakfrågorna. Det säger man rakt på sak i sitt betänkande och hänvisar just till propositionen 99 om trafikpolitiken. Nu är det inte vi från vänsterpartiet kommunisterna som bestämmer i vilka propositioner regeringen skall lägga fram sina olika förslag eller i vilket sammanhang de olika propositionerna skall behandlas. Men om man – vilket kanske inte vore helt onaturligt – hade fört samman det betänkande som vi nu behandlar med det betänkande som kommer senare om trafikpolitiken hade man kanske fått ett bättre sammanhang i dessa debatter. Dessutom hade ju skatteutskottet sluppit nesan att inte sakligt behandla vår motion.

Jag yrkar, herr talman, bifall till vpk-motionen 2479. Samtidigt vill jag säga att vi har för avsikt att avstå från att rösta beträffande den socialdemokratiska reservationen om höjning av den årliga fordonskatten. Vi menar i den här motionen och även i trafikmotionen att det främst är i fråga om de rörliga kostnaderna och alltså inte i fråga om de fasta som man möjligen kan vinna något på ett överförande av godstransporter från lastbil till andra transportmedel.

TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Med hänsyn till vad de båda tidigare talarna sagt kan det kanske finnas anledning att tala litet grand om grunderna för det förslag som riksdagen nu har att ta ställning till.

Den årliga omfördelning av fordonskatten som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 48 är ett sista led i en skattercform som pågått under strängt taget hela 1970-talet. Redan 1970 lade dåvarande finansministern Gunnar Sträng fram ett förslag om en omfördelning av fordonskatten för motorfordon och släpvagnar med en totalvikt om 3 ton och därutöver. Den propositionen hade nr 138, kan jag nämna för den som vill forska i det historiska. Förslaget motiverades med att man ville ha en anpassning till bl. a. 1963 års trafikpolitik. I propositionen från 1970 av finansministern Gunnar Sträng redovisades att ungefär 80 % av de lastbilar och tyngre fordon det här var fråga om skulle komma att få en skattesänkning. Avsikten var att den här reformen, som skulle genomföras i fem etapper under 1970-talet, skulle medge skattelättnader för den tyngre fordonstrafiken. Man motiverade detta med hänsyn till näringslivet.

Det beslut vi står beredda att fatta i dag är egentligen bara ett fullföljande av den proposition som den dåvarande regeringen framlade. Det här är femte

och sista etappen av den omläggning som den gången föreslogs.

Med hänsyn till detta blir man naturligtvis litet förvånad över att socialdemokraterna såväl 1977, när vi fattade beslut om fjärde etappen i den här omläggningen, som nu när vi skall besluta om sista delen av den inte vill vara med längre utan i stället kommer med förslag om skärpningar av skatten. De skärpningar som man nu föreslår är så stora som 40 %. Man kan inte annat än konstatera att det blir fråga om chockhöjningar som naturligtvis kommer att påverka trafikpolitiken i stort.

Låt mig förkorta den här debatten genom att konstatera att båda de motioner som här diskuteras – den socialdemokratiska och vpk-motionen – är av den arten att de ingalunda gäller en skattefråga. De måste sägas vara av främst trafikpolitisk karaktär. De här motionerna borde ha väckts med anledning av en helt annan proposition, nämligen proposition 99.

Jag håller gärna med Hagar Normark om att statens finanser behöver stärkas. Och jag håller gärna med om att 300 milj. kr. skulle vara en god förstärkning av statens finanser. Men jag kan inte hålla med om att man kan ta dessa 300 milj. kr. till detta. Det blir ett alldeles för stort ingrepp. Det innebär att man raserar den trafikpolitik som vi är färdiga att bygga upp inom ett annat område.

Jag kan inte heller hålla med om att det är någon orättvisa. De linjer som vi nu fullföljer är en politik på detta område som vi varit överens om under hela 1970-talet. Visst är det riktigt att vpk inte kan bestämma hur regeringens propositioner skall se ut. Men vpk kan onekligen bestämma i vilka ämnen man skall motionera. Den motion som vpk har väckt i det här ärendet hade onekligen passat bra mycket bättre i samband med propositionen 99.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! Vi anser från vårt håll att det inte är en likvärdig beskattning som föreslås av den borgerliga regeringen, utan traktorer, lastbilar och vissa övriga motorfordon är här undantagna från en beskattning.

Tage Sundkvist sade att motionerna snarast var lagda i ett trafikpolitiskt syfte, men utskottet avfärdar dem ju med att de främst är att se som en del i vårt finanspolitiska program. Därför anser jag att 300 milj. kr. inte är att förakta, och på den punkten delar Tage Sundkvist min uppfattning. Jag tror i motsats till honom att vi mycket väl kan ta den här höjningen.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Den proposition som har gett anledning till vår motion rör ju beskattningsfrågor, och det gör tvivelsutan vår motion också. Men efter den bedömning som Tage Sundkvist här har gjort kan man inte förstå annat än att han anser att den senaste omfördelningen av fordonskatten rimligen också skulle ha varit en trafikpolitisk fråga. Avsikten med omläggningen var ju trots allt trafikpolitisk, nämligen att förändra förutsättningarna för de olika transportsätten. Det om något är väl en trafikpolitisk fråga.

Nu tycker jag inte att det är mycket att ta upp tid med att tala om vart den

här frågan hör. Som jag sade inledningsvis hade det naturligtvis varit bättre, om utskotten hade sammanfört den trafikpolitiska och den trafikskattepolitiska debatten. Då hade saken kommit i ett riktigt läge.

TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Den trappstegsvisa justering och omläggning av fordonsskatten som vi var överens om redan i början av 1970-talet har man varit väl medveten om under många år. Därför betyder den inte några starka ingrepp i trafikpolitiken, i varje fall inte alls på samma sätt som de chockförändringar som man skulle få om man plötsligt skulle höja med 40 %.

Sedan är det bara att konstatera, Hagar Normark, att det är alldeles givet att man kan säga att det blir vissa påverkningar. Men vad som framför allt har hänt är ju att socialdemokraterna radikalt har förändrat åsikt från den tid då de satt i regering och lade fram förslag på den här punkten till nu, då det gäller att fullfölja det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2479 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2479 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244
Nej - 12

Mom. B 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hagar Normark begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Meddelande om
riksdagsarbetet
under de närmaste
två veckorna*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. B 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wårnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hagar Normark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 134
Nej - 110
Avstår - 12

§ 6 På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 7 Meddelande om riksdagsarbetet under de närmaste två veckorna

ANDRE VICE TALMANNEN:

De betänkanden, som föreligger till behandling under nästa vecka, beräknas föranleda så omfattande debatter att det blir nödvändigt att anordna kvällsplena både onsdagen den 16 och torsdagen den 17 maj. Kammarens arbetsplenum fredagen den 18 maj kommer planenligt att avslutas senast kl. 16.00.

Under den därpå följande veckan kommer sammanträdet tisdagen den 22 maj att avslutas omkr. kl. 18.00. Om så erfordras kommer även sammanträdet på onsdagen, den 23 maj, att pågå till omkring kl. 18.00 i stället för enligt tidigare planer till kl. 16.00. Säsom tidigare meddelats förutsätts sammanträdet fredagen den 25 maj komma att fortsättas på kvällen. Huruvida arbetsplenum måste anordnas lördagen den 26 maj är alltså en öppen fråga.

§ 8 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:219 om ett ökat anslag till internationellt utvecklingssamarbete budgetåret 1979/80

§ 9 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:2688 av Gösta Bohman m. fl.

1978/79:2689 av Thorbjörn Fälldin m. fl.

1978/79:2690 av Lars Werner m. fl.

med anledning av propositionen 1978/79:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1979/80, m. m. (kompletteringsproposition)

§ 10 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1978/79:34 med anledning av propositionen 1978/79:121 om användningen av automatisk databehandling (ADB) i statsförvaltningen jämte motioner

1978/79:35 om den kommunala ekonomin m. m. jämte motioner

Lagutskottets betänkanden

1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:98 med förslag till ny lag om registrering av båtar för yrkesmässig sjöfart, m. m., jämte motion

1978/79:22 med anledning av propositionen 1978/79:193 om ersättning för utbetalda underhållsbidrag

Utrikesutskottets betänkanden

1978/79:28 med anledning av propositionen 1978/79:91 om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner, m. m.

1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet, såvitt avser utrikesdepartementets huvudtitel, jämte motioner

1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:206 om nordiska ministerrådets allmänna budget för år 1980 m. m.

Kulturutskottets betänkanden

1978/79:28 med anledning av propositionen 1978/79:151 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte motion

1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet

1978/79:30 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till vissa kulturändamål samt propositionen 1978/79:143 om barn och kultur jämte motioner

1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser anslag till kulturellt utbyte med utlandet, m. m. samt propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet, såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet, jämte motion

1978/79:34 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkanden

1978/79:37 med anledning av propositionen 1978/79:122 om vissa åtgärder på informationsförsörjningsområdet jämte motioner

1978/79:38 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller meritvärdering vid antagning till högskolestudier jämte motioner

1978/79:41 med anledning av propositionen 1978/79:198 om utvidgad

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

försöksverksamhet med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning, examensbenämningar m. m. inom grundläggande högskoleutbildning samt inrättandet av en utvecklingsenhet för tillämpad mikrobiologi vid universitet i Umeå jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden

1978/79:27 med förslag om uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:146 om prisregleringen på fisk, m. m. jämte motion

Näringsutskottets betänkande

1978/79:47 med anledning av propositionerna 1978/79:100 och 1978/79:101 i vissa delar samt propositionen 1978/79:124 om förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m. jämte motioner

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1978/79:38 med anledning av motioner om ökat inflytande för de anställda i företagen

1978/79:42 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Civilutskottets betänkanden

1978/79:36 med anledning av propositionen 1978/79:114 med förslag till anslag till centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1979/80 jämte motioner

1978/79:38 med anledning av propositionen 1978/79:164 om ändring i lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m. jämte motioner

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 maj

1978/79:548 av *Knut Wachtmeister*(m) till budget- och ekonomiministern om bestämmelserna angående registrering av valutaköp:

Anser budgetministern att riksbankens nya bestämmelser om registrering av valutaköp överensstämmer med statsmakternas strävan att minska krångel och byråkrati för medborgarna?

1978/79:549 av *Arne Andersson* i Ljung (m) till jordbruksministern om säkerhetskraven för cirkus- och mötestält:

Enligt i dag tillgängliga tidningsuppgifter har brandmyndigheterna fattat beslut om förbud att bedriva verksamhet i ett av Cirkus Scott ägt tält. Tältet i fråga har enligt samma uppgift varit föremål för upprepade kontroller i brandsäkerhetskänseende och hitintills befunnits godtagbart. Tältet är från brandsäkerhetssynpunkt av hög kvalitet och används över hela världen.

Några delade meningar om värdet av att ha högt ställda brandsäkerhetskrav torde dock inte råda. Likväl måste en avvägning göras mellan säkerhetskrav i allmänhet och resp. värde av verksamhet som bedrivs i tält.

Exempel på andra verksamheter än vid cirkusföreställningar där särskilt stora tält kommer till användning är frireligiösa kampanjmöten och vissa mässor.

Är jordbruksministern beredd att medverka till att en rimlig avvägning mellan å ena sidan säkerhetskrav och å andra sidan möjlighet att bedriva verksamheter i stora tält tryggas?

1978/79:550 av *Inger Lindquist* (m) till justitieministern om åtgärder för att bekämpa narkotikabrottsligheten i Göteborg:

Vid Göteborgspolisens narkotikarotel finns 19 polistjänster. Vidare tjänstgör där ytterligare 12 polismän från ordningspolisen. Antalet poliser i tjänst vid roteln har i stort sett varit oförändrat sedan den 1 januari 1969, trots att arbetsbelastningen ökat intensivt. Upprepade framställningar om nya tjänster har lämnats utan avseende. I den viktiga uppgiften att bekämpa narkotikabrottsligheten arbetar roteln således med klart otillräckliga personella resurser.

F. n. utreds fyra skilda narkotikaaffärer med ett femtiotal inblandade, varav 45 personer sitter häktade. Det föreligger vidare misstanke om omfattande allvarlig narkotikabrottslighet mot ytterligare ett stort antal personer. På grund av rådande förhållanden vid roteln saknas möjlighet att sätta in personal på denna ytterst angelägna spaning. Med tanke på de förödande effekterna av narkotikabrottsligheten måste situationen betraktas som högst otillfredsställande.

Åberopande det anförda vill jag ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att den rådande situationen vid Göteborgspolisens narkotikarotel är sådan att det är påkallat att vidta åtgärder från statsrådets sida?

2. Vilka åtgärder avser statsrådet i så fall vidta?

1978/79:551 av *Tore Nilsson* (m) till socialministern om tidpunkten för proposition om förbud mot rökning i allmän lokal:

*Meddelande om
frågor*

Fredagen den
11 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

Rökningen tar årligen en mängd människoliv. WHO har krävt åtgärder för att komma till rätta med de många skador och olägenheter den medför. Den s. k. passiva rökningen skadar dem som utan att själva vara rökare måste upphålla sig i lokaler med tobaksrök, t. ex. vid måltider eller under arbete, i skolor, vårdinrättningar och offentliga byggnader av olika slag.

Man har i Sverige länge väntat på ett förslag från regeringens sida om åtgärder mot den passiva rökningens skadeverkningar.

När avser statsrådet att förelägga riksdagen en proposition om förbud mot rökning i allmän lokal?

1978/79:552 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om medel till industriell utveckling i Norsjö kommun:

I kommundelen Malå i Norsjö kommun har gruvdriften avvecklats i orten Adak. En av den socialdemokratiska regeringen tillsatt arbetsgrupp har utan nämnvärd framgång arbetat med att skaffa ersättningsindustri till Adakområdet. Kommunen har nyligen fått statligt stöd för uppförande av industrihus. Kommunen har nu hos regeringen ansökt om att erhålla medel från det anslag som finns hos nämnden för statens gruvegendom, för avveckling av Adakfältet. Kvarvarande medel lär vara av storleksordningen 2 milj. kr. Överskottet har uppkommit på grund av att avvecklingskostnaderna blivit lägre än beräknat. Jag anser att regeringen borde tillse att medlen eller motsvarande belopp ställs till kommunens förfogande för industriell utveckling i stället för att de nu står under rubriken avveckling. Medlen skulle enbart få användas till industriell utveckling i kommundelen Malå och då i Adakområdet.

Med anledning av det anförda vill jag fråga industriministern:

Är statsrådet beredd att ta erforderliga initiativ, så att en fond av här nämnd storleksordning kan ställas till kommunens förfogande för industriell utveckling?

1978/79:553 av *Åke Gillström* (s) till statsrådet Birgit Rodhe om ökade möjligheter till skolundervisning på sjukhus:

Särskild undervisning för sådana elever i grundskolan som på grund av handikapp, långvarig sjukdom eller sjukdom, vilken tvingar till upprepad kortare frånvaro, ej kan delta i vanligt skolarbete anordnas på sjukvårdsanstalt. Sådan undervisning gäller både elever som på grund av kroppssjukdom är inlagda och elever som behandlas inom den psykiska barn- och ungdomsvården. Bestämmelserna om tilldelning av statsbidrag för denna form av undervisning är helt realistiska, eftersom de flesta av dessa elever inte kan undervisas i grupp utan individuellt liggande i sina sjukhussängar. De flesta av eleverna får följaktligen alldeles för kort undervisningstid för att kunna följa den undervisning som kamraterna samtidigt får i klassen.

Vilka åtgärder avser skolministern vidtaga för att ge sjuka elever på sjukhus möjligheter till mer undervisning?

Nr 143

Fredagen den
11 maj 1979

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 15.30.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

*Meddelande om
frågor*